

Riksdagens protokoll

2002/03:70

Onsdagen den 12 mars

Kl. 9.00 – 18.00

1 § Förslag om antalet ledamöter i Riksrevisionens styrelse

Talmannen anmälde att valberedningen föreslagit att antalet ledamöter i Riksrevisionens styrelse skulle utgöra elva.

Kammaren biföll valberedningens förslag.

2 § Val av ledamöter i Riksrevisionens styrelse

Enligt ett från valberedningen inkommet protokoll hade valberedningen berett de på föredragningslistan upptagna valen.

Företogs val av elva ledamöter i Riksrevisionens styrelse.

Sedan de av valberedningen för dessa val avlämnade gemensamma listorna godkänts av kammaren befanns följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på respektive listor, valda till *ledamöter i Riksrevisionens styrelse* för tiden från valet till dess nytt val förrättats under början av nästa valperiod:

Sören Lekberg, f.d. riksdagsledamot
Gunnar Axén (m)
Eva Flyborg (fp)
Rose-Marie Frebran, f.d. riksdagsledamot
Per Rosengren (v)
Rolf Kenneryd, f.d. riksdagsledamot
Per Lager, f.d. riksdagsledamot
Laila Bjurling (s)
Per Erik Granström (s)
Anne-Marie Pålsson (m)
Gunnar Andréén (fp)

3 § Val av ordförande och vice ordförande i Riksrevisionens styrelse

Företogs val av ordförande och vice ordförande i Riksrevisionens styrelse.

Kammaren godkände valberedningens förslag och valde – för tiden från valet till dess nytt val förrättats under början av nästa valperiod – till

ordförande i Riksrevisionens styrelse

Sören Lekberg, f.d. riksdagsledamot

vice ordförande i Riksrevisionens styrelse

Eva Flyborg (fp)

4 § Val av suppleanter i Riksrevisionens styrelse

Företogs val av elva suppleanter i Riksrevisionens styrelse.

Sedan de av valberedningen för dessa val avlämnade gemensamma listorna godkänts av kammaren befanns följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på respektive listor, valda till *suppleanter i Riksrevisionens styrelse* för tiden från valet till dess nytt val förrättats under början av nästa valperiod:

Carina Adolfsson Elgestam (s)

Carl Erik Hedlund, f.d. riksdagsledamot

Karl-Göran Biörsmark, f.d. riksdagsledamot

Tuve Skånberg (kd)

Tanja Linderborg, f.d. riksdagsledamot

Marianne Andersson, f.d. riksdagsledamot

Marianne Samuelsson, f.d. riksdagsledamot

Rune Berglund (s)

Britt-Marie Lindkvist (s)

Ewa Thalén Finné, f.d. riksdagsledamot

Nina Lundström (fp)

5 § Utökning av antalet suppleanter i vissa utskott och EU-nämnd

Valberedningen hade, enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag, tillstyrkt att antalet suppleanter skulle utökas enligt följande:

från 22 till 23 i skatteutskottet

från 23 till 24 i justitieutskottet

från 21 till 22 i lagutskottet

från 24 till 26 i utrikesutskottet

från 20 till 21 i försvarsutskottet

från 23 till 25 i socialförsäkringsutskottet

från 22 till 23 i socialutskottet

från 24 till 25 i kulturutskottet
från 23 till 24 i utbildningsutskottet
från 24 till 25 i trafikutskottet
från 24 till 25 i miljö- och jordbruksutskottet
från 24 till 25 i näringsutskottet
från 21 till 22 i arbetsmarknadsutskottet
från 22 till 23 i bostadsutskottet
från 30 till 31 i EU-nämnden

Prot. 2002/03:70
12 mars

Kammaren medgav dessa utökningar.

6 § Val av extra suppleanter i vissa utskott och EU-nämnd

Företogs val av extra suppleanter i vissa utskott och EU-nämnd.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i skatteutskottet

Rolf Lindén (s)

suppleant i justitieutskottet

Niclas Lindberg (s)

suppleant i lagutskottet

Jan Emanuel Johansson (s)

suppleanter i utrikesutskottet

Inger Lundberg (s)

Håkan Juholt (s)

suppleant i försvarsutskottet

Nils-Göran Holmqvist (s)

suppleanter i socialförsäkringsutskottet

Sonja Fransson (s)

Ulla Hoffmann (v)

suppleant i socialutskottet

Lennart Axelsson (s)

suppleant i kulturutskottet

Lars Lilja (s)

suppleant i utbildningsutskottet

Berit Högman (s)

suppleant i trafikutskottet

Kerstin Andersson (s)

suppleant i miljö- och jordbruksutskottet
Göran Persson i Simrishamn (s)

suppleant i näringsutskottet
Christer Adelsbo (s)

suppleant i arbetsmarknadsutskottet
Raimo Pärssinen (s)

suppleant i bostadsutskottet
Matilda Ernkrans (s)

suppleant i EU-nämnden
Maria Öberg (s)

7 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 6 mars

KrU4 Idrottsfrågor

Punkt 1 (Idrottens självständiga ställning)

1. utskottet

2. res. 1 (fp, m)

Votering:

223 för utskottet

92 för res. 1

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 30 kd, 26 v, 18 c, 15 mp

För res. 1: 50 m, 42 fp

Frånvarande: 10 s, 5 m, 6 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 3 (Sponsorers inflytande på idrottsverksamhet)

1. utskottet

2. res. 3 (v)

Votering:

276 för utskottet

34 för res. 3

4 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 49 m, 42 fp, 30 kd, 18 c, 4 mp

För res. 3: 26 v, 8 mp

Avstod: 1 m, 3 mp

Frånvarande: 11 s, 5 m, 6 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 9 (Idrottens etik)

1. utskottet

2. res. 6 (kd, c)

Votering:

266 för utskottet

48 för res. 6

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 50 m, 41 fp, 26 v, 15 mp

För res. 6: 30 kd, 18 c

Frånvarande: 10 s, 5 m, 7 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 10 (Integration)

1. utskottet

2. res. 7 (c)

Votering:

296 för utskottet

18 för res. 7

1 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 50 m, 42 fp, 30 kd, 26 v, 14 mp

För res. 7: 18 c

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 10 s, 5 m, 6 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 12 (Handikappidrottens del av medlen från spel och lotterier)

1. utskottet

2. res. 8 (m)

Votering:

260 för utskottet

49 för res. 8

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 42 fp, 30 kd, 25 v, 18 c, 14 mp

För res. 8: 9 m

Frånvarande: 13 s, 6 m, 6 fp, 3 kd, 5 v, 4 c, 3 mp

Punkt 22 (Olympiska vinterspel i Sverige)

1. utskottet

2. res. 12 (c)

Votering:

295 för utskottet

19 för res. 12

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 134 s, 50 m, 41 fp, 29 kd, 26 v, 15 mp
För res. 12: 1 fp, 18 c
Frånvarande: 10 s, 5 m, 6 fp, 4 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KrU5 Ungdomsfrågor

Punkt 1 (Delmålen för ungdomspolitiken)

1. utskottet

2. res. 1 (kd)

Votering:

285 för utskottet

30 för res. 1

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 50 m, 42 fp, 26 v, 18 c, 15 mp

För res. 1: 30 kd

Frånvarande: 10 s, 5 m, 6 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 2 (Utgångspunkten för ungdomspolitiken m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (m)

Votering:

263 för utskottet

50 för res. 2

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 41 fp, 30 kd, 26 v, 18 c, 15 mp

För res. 2: 50 m

Frånvarande: 11 s, 5 m, 7 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 5 (Översyn av Ungdomsstyrelsens och Allmänna arvsfondens bidragsgivning till ung kultur)

1. utskottet

2. res. 6 (c)

Votering:

294 för utskottet

20 för res. 6

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 49 m, 41 fp, 30 kd, 26 v, 14 mp

För res. 6: 1 m, 18 c, 1 mp

Frånvarande: 10 s, 5 m, 7 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 8 (Statsbidrag till de politiska ungdomsförbunden)

1. utskottet
2. res. 8 (fp)

Votering:

260 för utskottet

54 för res. 8

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 50 m, 1 fp, 30 kd, 26 v, 18 c, 2 mp

För res. 8: 41 fp, 13 mp

Frånvarande: 11 s, 5 m, 6 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 15 (Graffitiprojekt)

1. utskottet
2. res. 12 (v)

Votering:

257 för utskottet

57 för res. 12

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 50 m, 42 fp, 30 kd, 2 c

För res. 12: 26 v, 16 c, 15 mp

Frånvarande: 11 s, 5 m, 6 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU9 Jakt och viltvård

Punkt 1 (Allmän jakt på skarv m.m.)

1. utskottet
2. res. 1 (m, kd, c)

Votering:

213 för utskottet

100 för res. 1

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 39 fp, 26 v, 15 mp

För res. 1: 1 s, 50 m, 2 fp, 29 kd, 18 c

Frånvarande: 10 s, 5 m, 7 fp, 4 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 7 (Allmän jakt på varg)

Yrkanden:

1. utskottet
2. mot. MJ292 yrk. 4 (fp)

Votering:

303 för utskottet

4 för mot.

7 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 41 m, 39 fp, 30 kd, 26 v, 18 c,
15 mp

För mot.: 1 m, 3 fp

Avstod: 7 m

Frånvarande: 10 s, 6 m, 6 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 8 (Skydds jakt på varg m.m.)

1. utskottet

2. res. 4 (m, kd, c)

Votering:

214 för utskottet

96 för res. 4

5 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 39 fp, 26 v, 15 mp

För res. 4: 47 m, 1 fp, 30 kd, 18 c

Avstod: 3 m, 2 fp

Frånvarande: 10 s, 5 m, 6 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 11 (Skydds jakt utan föregående myndighetsbeslut)

1. utskottet

2. res. 6 (m, kd, c)

Votering:

216 för utskottet

97 för res. 6

2 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 1 m, 40 fp, 26 v, 15 mp

För res. 6: 48 m, 1 fp, 30 kd, 18 c

Avstod: 1 m, 1 fp

Frånvarande: 10 s, 5 m, 6 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 16 (Bidrag och ersättning för skada av vilt)

Yrkande:

1. utskottet
 2. utskottets förslag med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. MJ451 (mp)
- Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Punkt 26 (Hänsynsfull och långsiktigt hållbar jakt)

1. utskottet
 2. res. 14 (mp)
- Votering:
295 för utskottet
18 för res. 14
36 frånvarande
- Kammaren biföll utskottets förslag.
- Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 134 s, 50 m, 40 fp, 28 kd, 25 v, 18 c
För res. 14: 1 fp, 1 kd, 1 v, 15 mp
Frånvarande: 10 s, 5 m, 7 fp, 4 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

BoU5 Byggfrågor

Punkt 1 (Byggande i miljöer med lokal särprägel)

1. utskottet
 2. res. 1 (m, c)
- Votering:
245 för utskottet
68 för res. 1
1 avstod
35 frånvarande
- Kammaren biföll utskottets förslag.
- Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 133 s, 42 fp, 29 kd, 26 v, 15 mp
För res. 1: 50 m, 18 c
Avstod: 1 kd
Frånvarande: 11 s, 5 m, 6 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 2 (Samrådsplikt inför markarbeten)

1. utskottet
 2. res. 2 (kd, m, c)
- Votering:
215 för utskottet
97 för res. 2
37 frånvarande
- Kammaren biföll utskottets förslag.
- Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 133 s, 40 fp, 26 v, 1 c, 15 mp
För res. 2: 50 m, 30 kd, 17 c
Frånvarande: 11 s, 5 m, 8 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 6 (Ansvarsfrågor i byggandet)

1. utskottet

2. res. 4 (mp)

Votering:

299 för utskottet

15 för res. 4

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 50 m, 42 fp, 30 kd, 26 v, 17 c

För res. 4: 15 mp

Frånvarande: 10 s, 5 m, 6 fp, 3 kd, 4 v, 5 c, 2 mp

Punkt 8 (Nationella handlingsprogram m.m.)

1. utskottet

2. res. 5 (c, mp)

Votering:

252 för utskottet

34 för res. 5

29 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 50 m, 42 fp, 1 kd, 25 v

För res. 5: 1 v, 18 c, 15 mp

Avstod: 29 kd

Frånvarande: 10 s, 5 m, 6 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 13 (Barnsäkerheten i äldre bostäder)

1. utskottet

2. res. 9 (kd, v, c, mp)

Votering:

224 för utskottet

90 för res. 9

1 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 50 m, 40 fp

För res. 9: 1 fp, 30 kd, 26 v, 18 c, 15 mp

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 10 s, 5 m, 6 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 17 (Krav på tillgänglighet)

1. utskottet
2. res. 11 (kd, fp, c)

Votering:

218 för utskottet

92 för res. 11

1 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 132 s, 49 m, 24 v, 13 mp

För res. 11: 42 fp, 30 kd, 18 c, 2 mp

Avstod: 1 m

Frånvarande: 12 s, 5 m, 6 fp, 3 kd, 6 v, 4 c, 2 mp

Punkt 23 (Direktverkande elvärme)

1. utskottet
2. res. 16 (v, c, mp)

Votering:

256 för utskottet

59 för res. 16

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 50 m, 42 fp, 30 kd

För res. 16: 26 v, 18 c, 15 mp

Frånvarande: 10 s, 5 m, 6 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Punkt 26 (Byggande i trä)

1. utskottet
2. res. 17 (kd, fp, c)

Votering:

223 för utskottet

89 för res. 17

2 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 134 s, 48 m, 26 v, 15 mp

För res. 17: 1 m, 40 fp, 30 kd, 18 c

Avstod: 2 fp

Frånvarande: 10 s, 6 m, 6 fp, 3 kd, 4 v, 4 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

8 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 6 mars.

9 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:
2002/03:FPM49 Direktiv om elektromagnetisk kompatibilitet KOM(2002)759 till näringsutskottet
2002/03:FPM50 Industripolitiken i ett utvidgat Europa KOM(2002)714 till näringsutskottet

10 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositioner
2002/03:52 till miljö- och jordbruksutskottet
2002/03:57 till lagutskottet
2002/03:61 till socialförsäkringsutskottet

Skrivelser
2002/03:81 och 82 till utrikesutskottet

Motioner
2002/03:Fö2 till försvarsutskottet
2002/03:So39–So45 till socialutskottet

*Folkomröstning om
införande av euron*

11 § Folkomröstning om införande av euron

Föredrogs
finansutskottets betänkande 2002/03:FiU24
Folkomröstning om införande av euron (prop. 2002/03:46).

Anf. 1 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s):

Herr talman! I det här betänkandet, finansutskottets betänkande 24, behandlas frågan om folkomröstningen om Sverige ska ansluta sig till valutan euron eller inte. För oss i finansutskottet är detta också premiär för de nya debattreglerna i kammaren. Det kommer så småningom att följas upp av andra utskott. En inledning kommer att hållas som innebär att man lite grann beskriver vad betänkandet handlar om.

Bakgrunden till frågan om folkomröstningen är att det redan när Sverige anslöts till Europaunionen – genom en folkomröstning 1994 med anslutning 1995 – bestämdes att Sverige inte omedelbart skulle ansluta sig till euron i samma takt som övriga tolv länder. Frågan diskuterades sedan, och så småningom beslutade de politiska partierna att frågan skulle avgöras genom en folkomröstning vid lämpligt tillfälle. Under resans gång har det förts diskussioner om när detta lämpliga tillfälle skulle infalla.

Frågan har sedan diskuterats och avgjorts genom partiledaröverläggningar – dels den 28 november 2002, dels den 17 december 2002. An-

greppssättet, om man säger så, i frågan har från samtliga partier varit att man så brett som möjligt skulle vara överens om de frågor som berör själva folkomröstningen. Det skulle inte råda några motsättningar om hur det skulle gå till. Det har varit statsministerns utgångspunkt, och det har såvitt jag erfar varit också övriga partiledares utgångspunkt i detta. Det visar sig också i det förslag som har kommit fram.

Vad innebär då detta i sig? Det betänkandet slår fast är att en folkomröstning ska äga rum den 14 september 2003. Det kommer att vara en överskrift på valsedlarna där det står att det är folkomröstning, och frågan kommer att ställas: ”Anser du att Sverige skall införa euron som valuta?”. Det kommer att finnas en ja-sedel och en nej-sedel. Det kommer också att finnas en tredje sedel som bara har rubriken ”Folkomröstning” men som för övrigt är blank. Det finns alltså tre valmöjligheter i denna folkomröstning: Man kan rösta ja eller nej, och man kan rösta blankt. Det sägs också att de som är röstberättigade i folkomröstningen den 14 september är de som har rösträtt i kommunal- och riksdagsval.

Betänkandet tar också upp den ekonomiska delen. Man beräknar att själva folkomröstningen som sådan, själva administrationen kring den, kommer att kosta ca 200 miljoner kronor. Riksdagen föreslås också att besluta om särskilda insatser, 140 miljoner kronor som kommer att gå till kampanjpengar och möjligheter att bedriva valrörelse. Den senare delen, 120 miljoner, delas upp i två delar. 30 miljoner fördelas på de politiska partierna, 1 miljon är grundplåt till varje parti, sedan fördelas de proportionellt efter de olika partiernas storlek. Resterande 90 miljoner kommer att fördelas på en ja-kampanj och en nej-kampanj. Nej-sidan kommer att få 48 miljoner och ja-sidan 42 miljoner. Att det inte är lika belopp beror på vad man har diskuterat i överläggningarna: Partierna som är för ett ja är i majoritet och får på så sätt mer pengar. Det kompenseras genom att nej-sidan i kampanjen får lite mer – 48 miljoner i förhållande till 42. Det är bakgrunden till detta.

Till sist ska jag säga att det till betänkandet har fogats en reservation och fyra särskilda yttranden. De kommer säkert att belysas av efterföljande talare.

Anf. 2 SIV HOLMA (v):

Herr talman! Jag yrkar bifall till den enda reservation som finns i betänkandet och som Vänsterpartiet och Miljöpartiet står bakom. Vi föreslår att frågan i folkomröstningen ändras till: ”Anser du att Sverige skall gå med i valutaunionen EMU och ersätta kronan med euro som valuta?”. Frågan är neutral och rättvisande och gynnar varken ja- eller nej- sidan.

Vid de partiöverläggningar som Sven-Erik Österberg redogjorde för kom partierna inte överens om hur frågan skulle formuleras. Den frågeställning som nu föreslås, ”Anser du att Sverige skall införa euron som valuta?”, stöds endast av de partier som är positiva till ett inträde i EMU. Men det är att förenkla frågan, för det handlar om mycket mer än om vilka sedlar och mynt vi ska ha i plånböckerna.

Om frågan om EMU bara hade handlat om att vi skulle ha samma valuta i olika länder hade det inte varit så komplicerat. Det hade inte heller behövt föregås av en folkomröstning. Det är konsekvenserna som folkomröstningen handlar om. Det handlar om ett ekonomiskt samarbete som får stora konsekvenser för möjligheten att föra en självständig ekonomisk

politik. Det handlar om att flytta över beslutanderätt från den svenska riksbanken till den europeiska centralbanken. När man förenklar frågeställningen på det sätt som majoriteten föreslår kan det komma att gynna ja-sidan. Hur stor den effekten blir är svårt att i dag förutsäga, men att frågeställningen redan nu kritiserar riskerar att folkomröstningens legitimitet ifrågasätts.

Den rådgivande folkomröstningen den 14 september handlar alltså om Sveriges inträde i den ekonomiska och monetära unionens, EMU:s, tredje steg. I ett särskilt yttrande har Vänsterpartiet och Centerpartiet också tagit upp kommunernas kostnader för folkomröstningen. Kommunförbundet har i skrivelse till finansutskottet påtalat att folkomröstningen kostar 150 miljoner kronor för kommunerna att genomföra. Det finns en överenskommelse mellan Finansdepartementet och Kommunförbundet från 1996 som går ut på att om staten beslutar om åtgärder som kommunerna måste betala för ska staten ersätta kommunerna för detta enligt den så kallade finansieringsprincipen.

Herr talman! Jag gick tillbaka till den stora EMU-debatten som riksdagen hade den 6 november 1996. Den debatten beskriver på ett bra sätt hur målmedvetet Sverige har tagit steg för steg för att närma sig medlemskap i valutaunionen. Efter förra folkomröstningen, om EU-medlemskapet, i medlemsförhandlingarna, gjorde Sverige ett ensidigt uttalande om att innan tredje steget togs skulle riksdagen besluta om detta. Trots att riksdagen ännu inte har beslutat om tredje steget har man förberett sig inför detta steg. Under dessa år har också debatten om EMU stått högt på den politiska dagordningen. En viktig framgång av den sju år långa debatten är att vi nu står inför en folkomröstning.

Trots en rad förberedelser för att gå med i EMU återstår det mest avgörande och oåterkalleliga steget – det steg vi nu ska folkomrösta om. Vi har ett val. Det är mer än vad befolkningarna i de tolv länder som nu har euro fick. De blev aldrig tillfrågade. Visserligen kommer vår valdag lite för tidigt. Vi ville ha ett helt år på oss efter att beslut om folkomröstning togs. Det är viktigt att få ordentligt med tid för att ge alla en ärlig chans att sätta sig in i frågan.

De senaste opinionsmätningarna visar på lite olika resultat. Ställs frågan om EMU visar de på ett litet försprång för nej-sidan. Ställs frågan om byte till euro visar opinionen ett försprång för ja-sidan. Det är oerhört viktigt att vi får ett stort valdeltagande och att människorna känner att deras ställningstagande i folkomröstningen tas på allvar. Det är ett gemensamt ansvar för både ja- och nej-sidan.

Vilka konsekvenser får vi om Sverige ansluter sig till valutaunionen? Vi förlorar viktiga redskap för att trygga och utveckla vår skattefinansierade generella välfärdsmodell där full sysselsättning och en ekologisk utveckling prioriteras. Detta blir följderna eftersom finans- och budgetpolitiken underställs stabilitetspakten och unionspolitiken, som står fria från demokratiska beslut och politisk påverkan.

Stabilitetspakten ställer krav på hur de nationella ekonomierna ska skötas. Budgetdisciplinen blir hårdare än de konvergenskriterier som vi har i dag.

Stabilitetsutredningens slutsats var att pakten innebär att ekonomin kan bli mer instabil inom EU. Detta är också en av orsakerna till att det pågår en debatt om buffertfonder och höjda överskottsmål.

Hur ställer sig till exempel Moderaterna till buffertar genom att man höjer överskottsålet med 10 miljarder?

På längre sikt kommer EU att få en allt större direkt makt över medlemsländernas offentliga utgifter och skattesystem. EU:s utveckling från samarbete mellan länder till förbundsstat tar fart på allvar. Euron och EMU är den enskilt viktigaste delen för att skapa en statsbildning. Näringsminister Leif Pagrotsky uttryckte det i Dagens Industri den 21 februari: Alla jag träffar och diskuterar med tar det som en självklarhet att euron är en del av bygget av ett federalt Europa.

Det finns andra tecken som stärker detta uttalande. Man diskuterar i EU om att EU:s fördrag ska bli en författning, att en EU-president ska inrättas och att EU ska döpas om till Europas förenta stater.

Jag nämnde att konsekvenserna av valutaunionen blir att vi bland annat inte kommer att prioritera full sysselsättning. För Kommun-Sverige blir konsekvenserna kännbara. Nästan 75 % av kommunernas inkomster består av inkomstskatter. Det är alltså viktigt att ha en hög sysselsättning för att kunna finansiera skolan, vården och omsorgen. Men om det blir sämre tider med dålig tillväxt när man har en ekonomi som är intimt anpassad till EMU återstår bara nedskärningar och besparingar i de offentliga utgifterna. I ett sådant perspektiv och med höjda överskottsål på en halv procent undandras 10 miljarder som skulle kunna gå till skolan, vården och omsorgen.

Anf. 3 MIKAEL JOHANSSON (mp):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationen.

Frågan om ett svenskt deltagande i EU:s ekonomiska och monetära union EMU är troligen ett av de viktigaste besluten som svenska folket har att ta ställning till på lång tid. Det är avgörande för Sveriges ställning som eget självbestämmande land, för hur demokratin ska utformas och för hur den ekonomiska utvecklingen kommer att formas för framtida generationer. Miljöpartiet de gröna är emot ett svenskt medlemskap i EMU då vi anser att nackdelarna vida överstiger de oberäkneliga fördelarna.

Utifrån detta korta resonemang kring frågan om ett svenskt EMU-medlemskap vill jag sätta fingret på hur oerhört viktig denna fråga är. Det är viktigt att förutsättningarna för att genomföra en svensk folkomröstning blir de bästa. Den av regeringen nu framlagda propositionen anser vi inte ger några bra förutsättningar, framför allt inte med tanke på valsedelns utformning.

Miljöpartiet de gröna ställer sig inte bakom förslaget om hur valsekeln i folkomröstningen ska utformas. Det är olyckligt att den valsekel som ska användas i folkomröstningen bara ställer frågan om man vill införa euro eller ej. Man vågar inte ens nämna något om överföring av beslutsrätt från Sveriges riksbank till Europeiska centralbanken eller om kronans avskaffande, vilket är grundbultar i hela frågeställningen. Resultatet blir att valsekeln är både vilseledande och felaktig. Den lämnar dessutom öppet för en lång rad olika tolkningar. Enligt oss är detta en dålig start på folkomröstningskampanjen. Miljöpartiet anser att det ska finnas en gemensam neutral text på valseklarna där det bland annat tydligt framgår att det är frågan om att Sverige ska gå med i en valutaunion som är det viktiga.

Frågan handlar alltså om det tredje steget i EMU som i sig innebär att valuta- och räntepolitiken överförs från Sveriges riksbank till Europeiska centralbanken. Om EMU och årets folkomröstning skulle handla bara om att byta ut sedlar och mynt hade det nog inte varit några problem. Men EMU handlar om betydligt mycket mer. Det handlar om vem som ska bestämma om vår ränte- och valutapolitik, det vill säga grunden för vår ekonomiska politik. Då måste detta också stå på valsedeln. Allt annat är vilseledande information för väljarna.

Miljöpartiet anser att texten på valsedeln skulle ha lytt: Anser du att Sverige ska gå med i valutaunionen EMU och ersätta kronan med euro som valuta?

När det gäller tidpunkten för folkomröstningen är det Miljöpartiets grundinställning att det bästa vore att ha en folkomröstning senare. Och då är det inte någon panik med ett svenskt ställningstagande om EMU, detta därför att det är viktigt att betona att alla effekter av EMU ännu inte är synliga. Det krävs att EMU passerar en hel konjunkturcykel för att man ska se effekterna av unionen. Det har EMU ännu inte gjort. Därför anser vi att man bör vänta med en folkomröstning.

Ett EMU-medlemskap med en gemensam valutapolitik kommer på sikt att leda till en gemensam finanspolitik, en gemensam skattepolitik och en gemensam arbetsmarknadspolitik och så vidare. Detta faktum innebär naturligtvis en enorm centralisering av makt till EU och EMU. Vi får helt enkelt en EU-stat. Det tycker jag inte är något att hymla om. Diskussionen förs redan i många länder och i Europaparlamentet, och det är dags för de svenska EMU-förespråkarna att erkänna att EMU är en grundbult i byggandet av en EU-stat.

Miljöpartiet de gröna anser därför att en lämplig tidpunkt för en folkomröstning hade varit i samband med nästa riksdagsval 2006.

I folkomröstningen om EU-medlemskapet 1994 hade dåvarande ja-sidan betydligt mycket mer resurser till sitt förfogande än nej-sidan. Miljöpartiet utgick därför från att de båda alternativen i denna folkomröstningskampanj skulle få lika stora resurser till sina kampanjer. Så blir det uppenbarligen inte. Statens resurser måste fördelas lika mellan de båda sidorna, och det gäller både det som går till partierna och det som går till kampanjorganisationerna. Och det är viktigt att staten satsar rejält med resurser, annars finns risken att näringslivspengar kommer att dominera hela kampanjen och att båda sidornas argument inte kommer fram.

Miljöpartiet anser att kampanjmedlen ska fördelas lika mellan de båda sidorna oavsett storlek. Och vi är inte nöjda med resultatet. Resultatet är att ja-sidan får 64,5 miljoner kronor medan nej-sidan sammantaget får 55,5 miljoner kronor. Kampanjorganisationerna får dela på 90 miljoner kronor. Fördelningen blev då 48 miljoner kronor till nej-sidan och 42 miljoner kronor till ja-sidan. Partierna ska dela på 30 miljoner kronor. Grundstödet till varje parti är 1 miljon kronor, och sedan fördelas resten utifrån mandat i riksdagen enligt det senaste valresultatet. Totalt innebär det att ja-partierna – s, m, fp, kd – får dela på 22,5 miljoner kronor och nej-partierna – mp, v, c – får dela på 7,5 miljoner kronor. Vi tycker naturligtvis att partistödet i första hand borde delas lika mellan ja- och nej-partierna och i andra hand att grundstödet hade kunnat vara högre.

Anf. 4 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Miljöpartiet och Vänsterpartiet har samma synpunkter när det gäller frågeställningen. Men jag skulle vilja ställa en fråga med anledning av att det pågår en debatt inom LO om buffertfonder och strukturråd. Utifrån det som Mikael Johansson tog upp undrar jag: Hur ser Miljöpartiet på detta?

Anf. 5 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik:

Herr talman! Vi inom Miljöpartiet tycker att buffertfonder ganska uppenbart är en otillräcklig åtgärd om nu LO syftar till att försöka klara av kommande svängningar i Sveriges ekonomiska politik. Jag kan nästan uttrycka det som att det är en droppe i havet. Det kommer att behövas betydligt mycket större åtgärder i den ekonomiska politik som vi bedriver här i Sverige för att åstadkomma de minskningar av det tryck som LO misstänker uppstår i samband med EMU.

Förslaget om buffertfonder tycker jag än så länge är ett sätt för ett visst stort parti att försöka tysta opinionen inom LO, eller, för att uttrycka mig lite fräckare, ett sätt att köpa ett ja från LO.

Anf. 6 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en följdfråga. Finansministern har lagt fram ett förslag om att man ska höja överskottsmålet med ½ % och att detta ska vara klart inför de kommande budgetsamtalen. Hur ställer sig Miljöpartiet i denna fråga?

Anf. 7 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik:

Herr talman! Nu har finansministern föreslagit detta. Socialdemokraterna har ju ingen egen majoritet här i riksdagen, så det kommer väl att bli en förhandlingsfråga, och jag tänkte nog inte i dagsläget stå här och förhandla eller ange vår position i de frågorna. Men av det skälet att EMU-folkomröstningen skulle påverkas av vad vi kommer fram till i olika politiska beslut för att få LO på gott humör är vi inte beredda att anamma det direkt. Vi är naturligtvis beredda att diskutera vilka politiska och ekonomiska konsekvenser ett kommande EMU-medlemskap får, om nu den situationen skulle uppstå, det vill säga om nu svenska folket skulle tycka att det är okej med EMU-medlemskap. Vi får diskutera det *då*. Men att i förväg försöka framställa buffertfonderna som en sådan lösning inför LO är helt otillräckligt, anser vi.

Anf. 8 TOMMY WAIDELICH (s):

Herr talman! Precis som Sven-Erik Österberg redogjorde för här inledningsvis bestämmer dagens betänkande formerna för folkomröstningen. Det handlar om datumet – den 14 september – det handlar om frågeställningen – om Sverige ska införa euron – det handlar om vilka som är röstberättigade, det handlar om fördelning av kampanjmedel och så vidare. Jag tycker att det känns bra att vi nu är framme vid att bestämma formerna för folkomröstningen, för då har vi också möjlighet att ta nästa steg, som i och för sig har inletts, men som jag tycker att vi behöver ägna betydligt mer tid åt, nämligen att diskutera själva sakfrågan i sig.

Innan vi startar en sådan debatt skulle jag vilja kommentera de inlägg som har varit här i dag så här långt om diskussionen om själva formfrågorna. Man kan konstatera att såväl Mikael Johansson som Siv Holma inriktar mycket av sin kritik när det gäller formerna mot själva frågeställningen.

Både Siv Holma och Mikael Johansson vill få in ett resonemang om valutasamarbete. Men det finns en mycket bred politisk enighet bakom den här frågeställningen, och det är inte så konstigt, därför att vi deltar ju redan i det så kallade valutasamarbetet. Vi deltar i det första steget och i det andra steget. Det första steget handlar om fri rörlighet för kapital. Det andra steget handlar om självständiga centralbanker. Vi har till och med börjat förbereda det tredje steget genom att delta i det så kallade konvergensprogrammet som innebär att vi ska se till att räntor, skatteskuld och inflation inte skiljer sig alltför mycket mellan de länder som ska delta i det tredje steget. Det som återstår är egentligen just den frågeställning som partierna i bred politisk enighet har enat sig kring att avgöra, nämligen: Ska Sverige införa euron? Därför tycker vi att det är naturligt att vi också har den frågeställning som nu en bred politisk majoritet står bakom.

När det gäller diskussionen om kampanjmedel som också tas upp här kan man alltid diskutera hur partierna använder sina resurser. Vi ska komma ihåg att 90 miljoner av de kampanjmedel som avsätts nu går till ja- och nejsidans kampanjorganisationer, och nej-organisationerna får mer än ja-organisationerna. Övriga 30 miljoner, det vill säga en tredjedel av de 90 miljonerna, ska partierna dela på. Det är ju olika hur partierna använder det här, men jag utgår ifrån och tror också att många partier gör på precis samma sätt som mitt eget parti, Socialdemokraterna. Vi använder nämligen en stor del av de här pengarna till insatser för att höja valdeltagandet och kring folkbildning i frågan. Det är ju ganska neutrala insatser så att säga i själva folkomröstningskampanjen. Inom mitt parti har vi en fördelning mellan ja- och nejsida som gör att de är lika stora. Om man räknar igenom det här ordentligt tror jag att man kommer till en ganska jämn fördelning mellan ja och nej.

Men vi ska komma ihåg att det viktiga inte bara är hur mycket pengar som avsätts. Det är också att alla vi som har en åsikt i frågan, för eller emot euron, deltar i debatten. Vi kommer också att få en mycket intensiv debatt här ju närmare folkomröstningen vi kommer. Det kommer att vara en debatt som bestäms av oss som aktörer och av partierna, och den kommer säkert också att till stor del bedrivs i medierna. Jag tror att man inte ska fästa för stor vikt vid det här med pengarna. Jag tror inte att man kan köpa väljarna via reklamkampanjer och annat. Man kan föra ut sitt budskap, men jag tror inte att vi ska överdriva betydelsen av kampanjmedlen.

Siv Holma tar upp frågan om kommunernas kostnader. I det sammanhanget följer vi tidigare principer. I samband med förra folkomröstningen, om medlemskap i EU, tillämpades också den här principen, nämligen att kommunerna får ta ansvaret för det här. Det är ingenting nytt. Vi kan tillägga att det ständigt förs en dialog mellan staten och kommunerna om fördelning av medel, inte minst när man diskuterar de generella statsbidragen.

Hur som helst: Det känns bra att vi nu kommer att bli klara med formerna och att det nu är själva sakdebatten som återstår. Det är viktigt att vi också får en valrörelse som leder till ett högt valdeltagande. Här har partierna ett särskilt ansvar, och därav partianslagen till kampanjkostnaderna. Men jag menar också att partierna har ett ansvar för att redovisa hur de har resonerat i sak: varför de har tagit ställning för eller emot euron. Partiernas rekommendationer till sina väljare är på så sätt också ett viktigt bidrag i folkomröstningsdebatten.

Vi socialdemokrater rekommenderar våra väljare att rösta ja i folkomröstningen. Det finns två skäl till det: för det första demokratin och för det andra arbete och välfärd. Vi menar att ett litet land som Sverige blir mindre sårbart i ett valutasamarbete med andra. Vi får mer svängrum för svensk politik – det är bra för demokratin – och vi slipper anpassa oss till vad marknaden och valutaspekulanter förväntar. Vi minns alla vad 90-talet förde med sig på det området, då politikerna tvingades till sparpaket efter sparpaket för att blidka marknaden.

Valutasamarbetet är bra för arbete och välfärd. Ett svenskt medlemskap kan bidra till lägre räntor och därigenom ökad sysselsättning, högre tillväxt och mer resurser till välfärden.

Vi socialdemokrater vill att Sverige ska införa euron och fullt ut delta i valutasamarbetet genom att ta det sista steget. Men det är viktigt att komma ihåg: Det slutgiltiga ställningstagandet ska göras av svenska folket i en folkomröstning den 14 september. Med regeringens proposition, med partiledaröverläggningarna som grund och finansutskottets betänkande som ett resultat av det här klargörs formerna för folkomröstningen. Sedan återstår sakdebatten: Ja eller nej till euron. Det är hög tid att gå från debatt om form till debatt om sak.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till förslaget i finansutskottets betänkande.

Anf. 9 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja göra Tommy Waidelich observant på en sak. Det är nämligen så att folkomröstningen om EU-medlemskapet skedde 1994, och den överenskommelse som Centerpartiet och Vänsterpartiet anger skedde 1996. Förutsättningarna utifrån finansieringsprincipens tolkning är icke desamma, och det är viktigt att komma ihåg. Vi vet också att Finansdepartementet och Kommunförbundet inte har samma uppfattning om hur man ska tolka överenskommelsen om finansieringsprincipen. Det är också viktigt att komma ihåg.

Jag skulle också vilja ställa en fråga om hur det kan komma sig att Tommy Waidelich talar om att det här ska gynna sysselsättningen, eftersom sysselsättningen inte är en prioriterad fråga i EMU:s upplägg med stabilitetspakt och så vidare. Hur kan det då skapa fler jobb? LO-kongressen villkorade folkomröstningen med att man ska ha buffertfonder och strukturråd. Det visar på att EMU och stabilitetspakten innebär att det blir instabilt. Hur kan man då komma till den uppfattning som Tommy Waidelich gör sig till tolk för?

Anf. 10 TOMMY WAIDELICH (s) replik:

Herr talman! Först den sista frågan: Mitt eget resonemang är mycket enkelt när det gäller kopplingen mellan valutasamarbete och sysselsätt-

ning. Jag menar att ett svenskt medlemskap kan bidra till lägre räntor. Det är redan i dag lägre räntor inom euroområdet än i Sverige. Därigenom får vi i gång investeringar. Vi får en ökad sysselsättning och högre tillväxt. En högre tillväxt är ju också viktigt för att skapa mer resurser till välfärden. Socialdemokraterna och jag menar att ett införande av euron leder till såväl ökad sysselsättning som mer resurser till välfärden.

Siv Holma tar också upp kommunernas kostnader. I samband med 2001 års ekonomiska vårproposition anförde regeringen att den tillsammans med Kommunförbundet och Landstingsförbundet tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att diskutera processfrågor avseende tillämpningen av finansieringsprincipen. Arbetsgruppen har ännu inte avslutat sitt arbete, och regeringen har inte återkommit till riksdagen om resultatet. Därmed gäller det som tidigare är stadfäst. Då är det kommunerna som ska stå för finansieringen i det här fallet.

Anf. 11 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Jag har två synpunkter. Den första handlar om att Sverige har en bättre ekonomi än de flesta EU-länderna. Vi har inte alls samma underskott i våra finanser som de. Att få lägre ränta och så vidare handlar mera om att vi har ordning och reda på vår egen ekonomi. Om vi går med i EMU finns risken att vi hamnar i samma moras som euroländerna befinner sig i.

Den andra synpunkten gäller Kommunförbundet. Den skrivning som finansutskottets majoritet har visat det jag just påpekade, att det inte finns någon samsyn mellan Kommunförbundet och Finansdepartementet. Jag föredrar att se på de faktiska förhållandena. Vi i riksdagen har bestämt oss för att folkomröstningen ska ske. Vi påför då kommunerna en kostnad på 150 miljoner. Det kan tyckas vara en smärre summa. Men jag vet att det finns många kommuner som har det kämpigt att få sina budgetar i balans och hålla dem. Även om det är en smärre summa hade det varit en bra sak att kunna beakta detta.

Anf. 12 TOMMY WAIDELICH (s) replik:

Herr talman! Jag är övertygad om att Kommunförbundet kommer att ta upp den här frågan i diskussioner med staten, med regeringen. De här diskussionerna sker fortlöpande. Om Kommunförbundet bedömer att det är en stor och viktig fråga kommer man säkert att ta upp det i de fortsatta samtalen. Vi får säkert återkomma till den frågan.

Det är riktigt att Sverige har en bättre ekonomi än många andra länder. Därmed inte sagt att ett medlemskap skulle innebära att vi automatiskt försämrar vår ekonomi. Vi skulle kunna säga att en av orsakerna till vår goda ekonomi är att vi har genomfört en sanering av Sveriges ekonomi som till stora delar följer konvergensprogrammet, som är ett villkor för att ta det tredje steget och införa euron. Vi skulle kunna säga att vi är en idealisk medlem i valutasamarbetet. Vi kanske till och med sköter oss bättre än andra. Det förs en debatt inom euroområdet om vad som krävs av dem som är medlemmar. Jag tror snarare att det är en styrka för oss att gå med i ett sådant perspektiv. Vi följer de regler som finns i området.

Anf. 13 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag vill först ta upp formfrågan. På valsedeln kommer det att stå: Anser du att Sverige ska införa euro som valuta? Det lät på Tommy Waidelich som om det egentligen bara handlar om ifall vi ska ha euro eller svenska kronor i plånboken, att det första och andra steget redan har tagits och att det skulle vara politiskt avgörande för den framtida ekonomiska politiken i Sverige. Jag tolkar det snarare tvärtom, att det tredje steget är den viktigaste frågan. Det är det som kommer att bestämma om vi ska vara med eller inte.

Tommy Waidelich hävdar i princip att det skulle kunna bidra till lägre räntor att vi går med i EMU, för det skulle ge högre tillväxt. Jag undrar hur mycket lägre än i dag våra räntor kan bli. Jag kan inte se annat än att räntorna kommer att gå upp. Det är den enda ekonomiska politiska framtid vi har, eftersom vi har oerhört låga räntor i dag. I samband med att de svenska räntorna eller andra räntor har sänkts har det inte lett till högre tillväxt.

Jag tycker att det ekonomiska argumentet att EMU-anslutningen skulle bidra till lägre räntor är lite falskt. Det beror på konjunkturer både i Sverige och i världen. Det är sådana faktorer som påverkar snarare än vårt medlemskap i EMU.

Anf. 14 TOMMY WAIDELICH (s) replik:

Herr talman! Räntorna i euroområdet är de facto lägre än i Sverige. Jag är ingen expert på räntor. Jag tror inte att någon här i kammaren är det utan det finns andra som är duktiga på sådant. Även våra bolåneinstitut bedömer att de långa räntorna kommer att gå ned. Det kunde vi läsa om senast i morgonpressen i dag. Det återstår att se vem som har rätt. Det är ett faktum att räntorna i dag är lägre i euroområdet än i Sverige.

Den formulering som Mikael Johansson med flera vill ha in i frågeställningen, det vill säga om vi ska vara med i valutaunionen, håller inte. Vi är redan med i första och andra steget. Man kan alltid diskutera om man ska ta med konsekvenser av frågeställningen. Vi får vara lite försiktiga så att det inte blir en lång fråga som krånglar till det. I sak handlar det om ifall Sverige ska ta nästa steg i valutasamarbetet, nämligen att införa euron. Det är den avgörande frågan, och det är den som ställs inför folkomröstningen.

Anf. 15 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik:

Herr talman! Det är klart att vi är med i första och andra steget. Men det viktigaste tredje steget är det som avgör om vi kommer att vara medlemmar i EMU eller inte. Det är det som kommer att påverka vilka möjligheter vi har till en självständig svensk ekonomisk politik på området.

Tommy Waidelich framför argumentet att räntorna är lägre i euroområdet. Men det innebär väl inte att de har högre tillväxt än i Sverige? Det ekonomisk-politiska argumentet att en EMU-anslutning skulle leda till lägre räntor är inte rimligt, eftersom vi historiskt sett har haft räntor på 10–15 % ibland beroende på konjunkturer och åtgärder i samhället. Det är det viktigaste. Det har inte speciellt mycket att göra med EMU-anslutningen. Jag tycker att det ekonomiska argumentet egentligen inte bör få förekomma i den här debatten.

Anf. 16 TOMMY WAIDELICH (s) replik:

Herr talman! Vi kan alltid diskutera tillväxten i andra länder. Men vi måste utgå från vad vi har att ta ställning till: Bör Sverige införa euron, och vad blir konsekvenserna? Om Sverige inför euron och vi får lägre räntor är det bra för tillväxten här i Sverige, menar jag. Det är det vi måste ta ställning till inför folkomröstningen: Ska Sverige ta det tredje steget i valutasamarbetet och införa euron? Det är det frågeställningen gäller.

Sedan finns det andra saker som är bra för oss, för tillväxt och ekonomi, när det gäller euron. Euron gör det lättare för människor att resa över nationsgränserna inom EU. Det bidrar till ökad handel. Inte minst småföretagens handel underlättas med en gemensam valuta. Det ger bättre konkurrens och lägre priser i Europa. Det är också bra för svenska löntagare.

Visst kan vi diskutera andra saker än räntor. Det finns ett bredare perspektiv. Men jag menar att lägre räntor i Sverige är bra för tillväxten i Sverige.

Anf. 17 FREDRIK REINFELDT (m):

Herr talman! Dagens betänkande kan ge sken av att en majoritet suttit och dikterat villkoren för en minoritet, men det är fel. Det handlar snarare om hur vi ska se på överenskommelser som har slutits gemensamt av alla partier. Det är till exempel så att Moderaterna tolererar, men miss-tror, avgränsningen av vilka som är röstberättigade i det här valet.

Vi har flera gånger under 90-talet försökt utverka att den representativa demokratin ska kunna fatta beslut om att föra in Sverige i eurosamarbetet. Vi tycker att det hör hemma i den här församlingen. Det är den här församlingen som efter ett ja eller ett nej har att hantera konsekvenserna av folkomröstningsresultatet. Att då i själva folkomröstningen ge även utländska medborgare möjlighet att rösta tycker vi är i grunden fel. Men vi vet att tolerera en överenskommelse och har därför inte skrivit någon reservation.

Fördelen med att ändå skriva reservationer är onekligen att man kan läsa dem och därmed få en liten inblick i nej-sidans inre liv. Det är ganska intressant att se hur de två kärnpartierna i nej-rörelsen beskriver vad de vill för Sveriges del. Redan i andra meningen skriver de: "Det handlar bl.a. om att Sverige underordnar sig en penning- och valutapolitisk regim som står fri från demokratiska beslut och politisk påverkan".

Detta är intressant i förhållande till diskussionen om andra eller tredje steget. Det är inte en mening som bara pekar finger åt Europeiska centralbanken eller åt möjligheten att gå med i EMU. Uttolkandet av meningen blir att inte heller den svenska riksbanken är möjlig att tolerera, om man menar det som står i meningen – "fri från demokratiska beslut och politisk påverkan".

Det handlar i grunden om en diskussion om synen på demokrati. Dessa två partier tycker alltså att demokrati är att det varje dag ska finnas möjlighet att politiskt påverka och styra över olika processer. De säger nej till möjligheten att i lag delegera beslutsrätt till andra. Då kan man inte i en annan mening plötsligt få det hela att framstå som att det är allvarligt att Riksbanken förlorar sin självständighet att formulera den svenska penningpolitiken. Det blir inte trovärdigt.

Den citerade meningen förpliktigar. Den säger också en del till tveksamma borgerliga väljare, till dem som funderar på om de ska rösta ja eller nej. Den visar vilket sällskap de landar i om de väljer nej-valsedeln. På det sättet har vi i dagens betänkande fått bra information.

Vi kan också konstatera att vi nu äntligen kan komma till beslut i denna fråga, att vi äntligen kan få ett läge där vi börjar bryta åsikterna i det som har varit min politiska generations mest undångömda fråga. Hur många gånger har vi inte förklarat att det ännu inte är dags att ta den här debatten? Egentligen är det inte vi, utan i ärlighetens namn har det väl mest handlat om det stora regeringsbärande partiet. Många av oss andra har nog velat ha debatten och besluten mycket tidigare. Låt oss ändå konstatera att nu får vi äntligen ta debatten. Nu är det äntligen tid för diskussion.

Till alla dem som påstår att resultatet redan går att mäta och att vi vet vem som säger ja och vem som säger nej vill jag säga att det förmodligen är alldeles osant. En helt opåverkad opinion är väldigt nyfiken på vad ja- och nej-sidan tycker. Det är nu debatten börjar.

Anf. 18 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik:

Herr talman! Fredrik Reinfeldt försöker få en inblick i bland annat Miljöpartiets inre liv och läser från reservationen: ”Det handlar bl.a. om att Sverige underordnar sig en penning- och valutapolitisk regim som står fri från demokratiska beslut och politisk påverkan. Beslutanderätten över penningpolitiken förs över från Riksbanken till Europeiska centralbanken, ECB, i Frankfurt.”

Om man läser ihop de båda meningarna ser man att kritiken gäller både Sveriges riksbank och hur den fungerar. Kritiken, att det borde vara en demokratisk insyn, finns från Miljöpartiet, och det tror jag att Fredrik Reinfeldt känner till. Därför är vi i konsekvensens namn lika kritiska till Europeiska centralbanken och mot det faktum att vi inte har möjlighet att via politiska beslut helt styra och ställa över finanspolitiken.

Fredrik Reinfeldt pratar om de borgerliga väljare som är tveksamma och pekar på i vilket sällskap de skulle hamna, där bland annat Miljöpartiet skulle vara en del av det sällskapet. Jag hoppas att framtiden, de närmaste månaderna, utvisar hur det blir. Jag hoppas också att vi ska få se ytterligare personer i det sällskapet, kanske även före detta eller nuvarande borgerliga väljare eller till och med aktiva borgerliga politiker.

Jag utgår alltså från att sällskapet för ett nej till EMU är ganska brett, och alla kan känna sig väldigt välkomna. De debatter vi kommer att föra inför framtiden kommer också att visa att det finns ett brett register av personer med olika infallsvinklar på EMU, och om EMU är bra eller dåligt.

Anf. 19 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Herr talman! Först vill jag återgälda vänligheten till Mikael Johansson och säga att detsamma gäller för honom och hans stödtrupper. Om du ser dig omkring i Miljöpartiet hittar du också sådana som kommer att rösta ja.

Så är det. Väljare är självständiga individer, och för många borgerligt tveksamma väljare är det besked som Mikael Johansson gav mycket viktigt. Kritiken mot Riksbanken är alltså lika principiell och lika grund-

läggande som den mot Europeiska centralbanken. Därmed har Miljöpartiet underkänt det som många trots allt menar varit framgången för penningpolitiken i den svenska 90-talspolitiken, det som gjort att vi fått ned räntorna och fått stabilitet i den svenska ekonomin, nämligen den självständiga riksbankens sätt att styra penningpolitiken.

Vi menar att Europeiska centralbanken i de flesta fall kommer att ha en precis lika riktig bedömning för Sveriges del av hur man använder den penningpolitiken. Men Miljöpartiet och Vänsterpartiet ger beskedet att de inte ens vill ha den riksbank som många just nu omfamnar som alternativet när man ska säga nej. Det är viktigt att veta detta eftersom det blir nej-sidans största partier som kommer att uttolka ett eventuellt nej i folkomröstningen. Och de misstror den självständiga riksbanken.

Anf. 20 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik:

Herr talman! Riksbankens ställning och hur den ska fungera har ju beslutats av en majoritet i Sveriges riksdag. Från Miljöpartiets sida kan vi inte göra annat än att argumentera mot den principen. Men om det skulle bli ett nej i folkomröstningen är det väl ingen tvekan om att Riksbankens roll då kvarstår på det sätt som den är utformad, och om inte en riksdagsmajoritet ändrar på det kommer den att fortsätta att verka i enlighet med de statuter den har att följa.

Jag kan inte se att det skulle bli fallet under den här mandatperioden, och därför kan de borgerligt tveksamma känna sig rätt så lugna över att Riksbankens roll kommer att kvarstå. Det handlar om ifall beslutanderätten kommer att ligga inom ECB i Frankfurt eller inom Sveriges riksbank. Det är det frågan handlar om i det här fallet, inte huruvida vi ska riva upp Riksbankens nuvarande roll eller inte.

Anf. 21 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Herr talman! Jag tror att väljarna tycker att det är viktigt att kunna se igenom den typen av argumentering. Jag tror inte att väljarna gillar resonemang som går ut på att nej-sidan gömmer sig bakom något de egentligen inte tror på och inte gillar, men gör det i tron att de ska få ut något annat.

Sanningen är att vi var med och skapade den självständiga svenska riksbanken. Det var en del av det andra steget i EMU. Märk väl att ett nej till att gå in i det tredje steget inte medför att vi också backar från det första och andra steget, utan kravet på en självständig riksbank blir kvar, liksom krav på att upprätta konvergensprogram. Alla de saker vi pratar om, till exempel att delta i en valutaunion, blir kvar som krav på Sverige, dock inte möjligheten till euron. Alltså inte det som jag ser som fördelar, att ta steget fullt ut, att komma med i samarbetet. Det är där frågan ligger. Underskatta inte det faktum att väljare inte gillar när resonemangen inte går ihop.

Vi säger att Europeiska centralbanken bygger på samma struktur och kommer i de allra flesta fall att också ha en för Sverige väl avvägd penningpolitik. Däremot finns det risk att vi skapar egna, inhemska, problem. Euron är ingen frälsare som löser Sveriges ekonomiska problem eller avgör vem det kommer att gå bra eller dåligt för, vilket vi återkommande har påpekat. Den är en viktig faktor på vägen framåt, men det helt avgörande är hur vi i övrigt utformar konkurrenspolitik, budgetpolitik

Anf. 22 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Först och främst vill jag ta upp synen på demokrati och Riksbanken när man går in i tredje steget och för över uppgifterna till Centralbanken. Det finns en klar skillnad i demokratisyn. När man för över uppgifter från svenska riksbanken till Centralbanken tar man ett stort steg. Det är inte så svårt att förstå.

Man talar om penningpolitiken. Naturligtvis tycker vi att den ska vara demokratiskt styrd av de folkvalda i riksdagen. Det är ett viktigt verktyg för att klara till exempel konjunktursvängningar och så vidare. Att det har blivit så pass bra räntenivåer beror på att sysselsättningen har förbättrats och att vi har ordning och reda i statens finanser. Det är viktigt oavsett om man är med i EU eller EMU. De förutsättningarna måste finnas och vara klara. Jag tycker inte att misstänklighöret av våra demokratiska avsikter riktigt går hem.

Jag vill ställa en fråga om något jag försökte säga i mitt anförande. Jag skulle gärna vilja veta Moderaternas syn på det som LO villkorar för att kunna ställa upp på ja-sidan, det vill säga att ha buffertfonder och strukturråd. LO anser att det kan skapa eller kommer att skapa instabilitet att ingå i valutaunionen. Verktögen för att på politisk väg kunna klara av sådan instabilitet tror man är buffertfonder. Hur ser Moderaterna på detta krav?

Anf. 23 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Herr talman! Först ska Siv Holma få ett besked på den frågan. Jag tror inte att det är någon hemlighet för den här kammaren att jag tycker att det är ett väldigt märkligt upplägg. LO som är ett fackförbund utfärdar listor över villkor som det sedan skickar till de politiska partierna. Vi folkvalda som bär våra väljares mandat ska sedan anpassa oss till det.

Vilken intresseorganisation i Sverige skulle inte vilja göra det? Sveriges fiskhandlares förening eller någon frimärksförening kan säga: För att vi ska hävda att vi vill gå med i eurosamarbetet ställer vi följande krav. Så får vi en lista som över vad de alltid har stått för.

Dessutom är beskedet, när vi prövar det lite, att det införs vare sig det blir ja eller nej. Sedan ska jag ge besked om jag kan ansluta mig till detta. Det är lite för billigt. Det är väl känt sedan några decennier tillbaka att LO driver idén att man ska ha stora statliga fonder över vilka LO vill ha stort inflytande. Det har hetat lite olika saker genom generationerna.

Eftersom jag här hörde delar av stödet till majoriteten växla resonemang med varandra huruvida man nu skulle höja överskottsmålen eller inte vill jag säga: Det är nog dags att vakna. Ert problem är inte hur mycket överskott ni ska ha. Problemet är att budgeten inte går ihop och att ni inte klarar utgiftstaket. Ni ska snarare sätta er ned och diskutera besparingar. Ni verkar inte riktigt ha hängt med i utvecklingen.

Därför tycker jag att diskussionen är märklig. Den känns lätt odemokratisk. Jag tror i grunden inte på det som LO föreslår. Det är en väl känd politisk konflikt. Jag tror också att det kommer att bli en bra fråga i valrörelsen år 2006.

Anf. 24 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Det är en viktig sak som LO tar upp. Stabilitetspaktens politik kommer att innebära instabilitet. Den frågan anser jag att Fredrik Reinfeldt inte riktigt svarar på. Han försöker att förminska riskerna med att gå in i tredje steget i valutaunionen. Det svar som vi hitintills har fått är för tunt. Jag hoppas att Fredrik Reinfeldt kan utveckla det ytterligare i nästa replik.

Anf. 25 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Herr talman! Nu leder nej-sidan i opinionen, har jag sett. Det är därför ännu mer intressant att höra Siv Holmas besked. Det har hittills hetat att vare sig det blir ja eller nej i folkomröstningen anser LO att den här typen av överskott behövs. I den delen avgörs inte detta av folkomröstningen och kan inte ens sägas vara kopplat till eurofrågan. Detta ska komma ändå.

Jag vill dessutom starkt ifrågasätta om det är stabilitetspaktens politik som leder till diskussioner om instabilitet. Det är snarare tvärtom. Det är den som har givit referenspunkter för många europeiska stater som historiskt haft svårt att hålla budgetbalans och nu faktiskt blivit allt bättre på att göra det.

Det är därför vi kan kritisera länder som nu inte riktigt får budgeten att gå ihop och säga: Det påverkar oss andra om ni inte sköter er. Det är bra för oss att det finns den typen av instrument. När det inte fanns i historien skickade länder som hamnade i allvarliga problem sina problem till grannarna.

Det som leder till en diskussion är väl mer den framgångssaga som den svenska riksbanken har utgjort i sitt sätt att skapa förtroende för den svenska penningpolitiken. Det är där vi för en diskussion om den europeiska centralbanken kan få motsvarande förtroende och rätt avvägd penningpolitik för Sverige. Där svarar vi ja. Förmodligen kan den det i de absolut flesta fallen.

Men det finns vissa inhemska risker i Sverige att vi skapar oss egna problem. Det bör vi nog diskutera i termer av instabilitet eller stabilitet. Men det är då ännu viktigare att föra en riktig tillväxtpolitik. Det gäller att i grunden ha sunda statsfinanser och inte göra det den nuvarande majoriteten gör, nämligen sätta sig ned och diskutera nya utgifter och inte visa insikter om hur problemen ser ut.

Siv Holma använder begreppet demokratiskt styrd penningpolitik. Jag menar att detta är precis det jag försökt att fånga som ett problem. Ska ni hävda att vi ska sitta i Sveriges riksdag och veta hur vi ska utforma rän-
tepolitiken? Tror ni att det finns förtroende för en sådan hållning? Grunden är att i lag ge andra rätten att göra det men på det sätt som vi i lag har definierat uppgiften. Det är för mig demokrati. Vad motsatsen är vet jag inte.

Anf. 26 CHRISTER NYLANDER (fp):

Herr talman! Om ett halvår ska svenska folket bestämma vilken roll Sverige ska ha i framtidens Europa. För Folkpartiets del är det en av de absolut viktigaste och högst prioriterade uppgifterna de kommande månaderna att arbeta för ett starkt och tydligt ja i folkomröstningen.

Det finns många starka ekonomiska skäl till att införa euron i Sverige. Ett ja stärker de välståndsbildande krafterna och underlättar för handel, investeringar och entreprenörskap. Ett ja ger Sverige bättre förutsättningar att växa.

För oss liberaler talar också de politiska argumenten oerhört starkt för ett ja till euron. Det handlar om Sveriges inflytande och att säga nej till svenskt utanförskap.

Just nu ritas den politiska kartan om i Europa. EU väntas växa från 15 till 25 medlemsländer. Beslut ska fattas om hur EU ska styras framöver. Det är viktigt att Sverige gör sin röst hörd när dessa frågor avgörs.

Ett ja till euron innebär att vi tydligt säger att Sverige är berett att ta ansvar och att Sverige vill vara med och forma framtidens Europa. Det är ett Sverige som är med på lika villkor.

Ett nej till euron innebär däremot att vi ställer oss utanför, att vi sänker vår röst och krymper vårt inflytande.

Vi går nu i Sverige in i en fas med en mer aktiv diskussion om euron. Jag hoppas att vi som säger ja till euron och de som säger nej tillsammans kan se till att debatten blir saklig och att båda sidor gör sitt yttersta för att undvika överdrifter och övertramp.

För många väljare känns den här frågan säkert väldigt svår. De tycker att de än så länge vet för lite. Därför är det viktigt att vi som redan bestämt oss tar oss an debatten med stort ansvar och ett stort allvar. Vi ska i det längsta undvika skrämselpropaganda och överdrifter från båda sidorna.

Detta betänkande handlar om förutsättningar för folkomröstningen och folkomröstningskampanjen och bland annat om hur statliga pengar ska fördelas. Att fördela rättvist är som bekant aldrig enkelt. Det har vi sett prov på i debatten hittills.

80 % av svenska folket röstade i valet på de partier som har tagit ställning för ett ja. Trots det får ja-partierna mindre andel av kampanjpengarna och det extra partibidraget. Är det rättvist?

Ja- och nej-sidan har lika stor krets av väljare att övertyga för sina positioner. Trots det får nej-sidan mer pengar av de allmänna kampanjmedlen än ja-sidan. Är det rättvist?

Jag tycker att den kompromiss som man har fått från partiöverläggningarna är rimlig. Den innebär förvisso att nej-sidan gynnas. Men från Folkpartiets sida accepterar vi ändå detta. Det är lite synd att man inte också kan göra det från nej-sidan. Det ser vi exempel på i det särskilda yttrande som finns. Risken är att den debatten kommer att fortsätta. Det är trist om vi inte kan fokusera på sakfrågan.

Frågan om hur pengarna används när de väl delas ut är ingenting för riksdagen. Pengarna delas ut till partiorganisationer och förutsätts sedan användas till information och kampanjer om EU och euron.

Jag tycker ändå att det kan finnas en idé med att vi här i kammaren får svar på hur pengarna används. Mikael Johansson sade till exempel att nej-sidan är väldigt bred. Det har han alldeles rätt i. Det finns ju till exempel en hel del odemokratiska organisationer som säger nej. Det skulle vara viktigt att få ett tydligt besked fört till kammarens protokoll om nej-partierna. Ska till exempel det stalinistiska partiet KPML(r) – ett parti som vill ha väpnad kommunistisk revolution i Sverige men som också jobbar stenhårt för ett nej till euron – få lov att ta pengar av de partibi-

drag som ges? Blir det ett förtäckt partistöd till ett sådant parti eller till Sverigedemokraterna, som också de jobbar stenhårt för ett nej till euron? Jag tror att det skulle vara viktigt att få fört till kammarens protokoll ett tydligt besked från nej-partierna om att det inte är aktuellt att de här partierna får pengar.

Herr talman! Både ett ja och ett nej i folkomröstningen får konsekvenser. Den debatt som vi hörde tidigare mellan Reinfeldt och Johansson om Riksbankens ställning är viktig. Jag är inte alldeles säker på om detta är en helt ny position för Miljöpartiet, men jag tycker ändå att det är intressant att höra att Miljöpartiet tycker att det är så viktigt att Riksbankens ställning i Sverige försämras. Om man är emot de principerna när det gäller ECB så är man rimligen också emot en självständig riksbank i Sverige. Och vad är då nästa steg? Vad är man för? Ska vi i kammaren sitta och diskutera och besluta vilken räntenivå som ska gälla i Sverige? Det förskräcker om det är den tanken som finns.

Siv Holma sade att ett ja i folkomröstningen innebär att stabilitetspakten gör att vi förlorar viktiga redskap för att trygga välfärden. Vad innebär egentligen det ställningstagandet? Ska vi ha högre statskund, större budgetunderskott, högre inflation och så vidare? Stöder ni inte längre de principer som finns bakom den budget som regeringen, s och v har klurat igenom här i riksdagen? Står ni inte längre bakom regeringens konvergensrapport? Också den bygger ju på samma principer som finns inom EMU:s tredje steg. Det är ingen skillnad på de krav som ställs på Sveriges ekonomi i dag, när vi är med i EMU:s andra steg, och de krav som ställs när vi går med i det tredje steget och inför euron.

Jag hoppas att detta blir starten för en mer intensiv debatt om euron. Det behövs i Sverige. Men kom också ihåg att vår debatt hela tiden kommer att ackompanjeras av debatter i andra länder och av folkomröstningar i andra länder. En lång rad länder i Europa kommer att rösta om medlemskap i EU och därmed också om medlemskap i EMU och om euron. Medan vi diskuterar i Sverige kommer Estland, Lettland, Litauen, Polen och många andra länder att föra samma diskussion.

Resultatet av diskussionen och omröstningarna kan bli att hela Östersjöområdet har en gemensam valuta – euron. Är det då rimligt att Sverige ska stå utanför? Ska vi rösta nej till den nya Östersjögemenskapen, eller ska vi rösta ja till svenskt inflytande och ja till ett Sverige som är med i Europa på lika villkor? Det är det som folkomröstningen om ett halvår egentligen handlar om.

Anf. 27 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik:

Herr talman! Christer Nylander pratar om ett politiskt argument för att Sverige ska gå med. Han pratar om utanförskap och säger att om vi inte går med så krymper vårt inflytande. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att både på det privata området, med vänner och relationer, och mellan länder så handlar det om vilken uppfattning jag har om mig själv när jag samarbetar med andra eller när jag står för det som jag gör. Det måste inte innebära att jag går med på någonting eller ingår i en organisation för att jag skulle krympa mitt inflytande över vad jag vill göra. Det är det här som det handlar om.

Vi i Miljöpartiet tycker att det är rimligt att det är Sveriges politiker som utformar Sveriges politik. Skulle vi fråga väljarna i dag om huruvida

Sveriges EU-medlemskap skulle ha ökat vårt inflytande vad gäller olika frågor så är jag inte så säker på att svenska folket skulle tycka att vi har fått ett ökat inflytande.

Det finns ett antal olika saker som vi har fått ge upp för att vi inte får göra så på grund av EU. Vi hade en politisk majoritet för att genomdriva vissa saker och stå för vissa frågor som vi i Sverige bör slå vakt om. Men det har vi fått ge upp på grund av EU-medlemskapet. Senast gällde det till exempel ett rimligt uthålligt biologiskt hållbart torskfiske, som EU satte krokben för.

Christer Nylander pratar hela tiden om utanförskap. Det skulle ju innebära att jag kände mig utanför i alla sammanhang här i riksdagen. Jag ser det naturligtvis så att jag har ett inflytande som motsvaras av en 349-del även om jag tillhör Miljöpartiet. Försök sluta använda ordet utanförskap i fortsättningen!

Anf. 28 CHRISTER NYLANDER (fp) replik:

Herr talman! Nej, jag tänker verkligen inte sluta använda det ordet, för jag tror att det är ett av de viktigaste ord som vi måste diskutera.

Under tiden som vi diskuterar euron, Mikael Johansson, så kommer Estland, Lettland, Litauen och Polen också att göra det. Mycket talar för att alla länder runtomkring Östersjön kommer att införa en och samma valuta. Det är klart att det försvårar för svenska studenter, det försvårar för svenska företag och det försvårar för svenska konsumenter när det gäller att dra nytta av de möjligheter som finns med en gemensam valuta. Det är därför vi har en gemensam valuta i Sverige i dag.

Jag spelade fotboll förr i tiden. Tänk om jag skulle komma till en match och säga: Det ser ut som om vi kommer att förlora, så jag står lite grann vid sidan om och väntar och ser vad som händer. Ni andra kan ju hålla på och spela! Men om det ser ut som om mitt lag håller på att vinna så blir jag helt plötsligt intresserad av att vara med. Då kan jag säga så mycket att min möjlighet att vara med i det laget kommer att minska rätt rejält.

Det är precis detta som händer nu. Om Sverige säger nej till euron och om Sverige vänder ryggen åt samarbetet så kommer vårt inflytande automatiskt att minska. Det diskuteras till exempel i dag i EU:s konvent om att stärka den ekonomiska samordningen, till exempel att euroländerna ska ha mer inflytande över den ekonomiska politiken.

Jag tror inte att vi i Sverige bestämmer vilken konjunktur som ska råda i Sverige. Jag tror att det är viktigt att vi finns med när man i EU diskuterar den ekonomiska politiken. Om vi säger nej till att vara med på den planhalva där det diskuteras så kommer vi också att minska vårt eget inflytande över vår egen situation precis på samma sätt som vi genom att säga nej till EU minskar vårt inflytande över den luft som vi andas i Sverige. Det finns gränsöverskridande problem, och vill man vara med och påverka dem så måste man också vara med där besluten fattas.

Anf. 29 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag kan inte annat än tycka att vi mycket väl kan vara med och samarbeta kring Östersjön även om vi som enskilt land inte skulle vara med i EMU eller någon annan organisation heller. Det är väl

ganska självklart att Sverige som nation med den beslutande demokrati som vi har här kan agera som en part i de olika samarbetsorganen.

Det måste inte innebära att jag, bara för att jag har svenska kronor i plånboken, inte kan åka till Estland, Lettland och Litauen. Det har inte hindrat mig i dag, och det kommer antagligen inte att hindra mig i fortsättningen heller. I dag behöver vi ju inte ens pengar, utan vi kan betala med kort. Det är också enkelt att växla – det kan jag göra direkt när jag reser i väg. Det här är inget problem! Jag kan fortfarande studera i andra länder. Det finns studentutbyte.

Det här har ingenting att göra med om Sverige är med i EMU eller inte. Det har inte ens med att göra om Sverige är med i EU eller inte. Det finns andra samarbetsorgan om vi ska försöka lösa de gränsöverskridande problemen. Det är inte EU som ensamt löser det. Det gäller till exempel när vi pratar om luften – då är det en större sfär som vi måste försöka se. Bland annat i FN:s regi finns det samarbetsorgan för hur vi löser de problem som vi har med vår dåliga luft. Det är väl rimligt att Sverige kan vara med där som enskilt land. Vi kan också vidta egna åtgärder för att se till att problemen löses.

EU har i dag faktiskt sagt nej till vissa saker som Sverige hade innan vi gick med i EU. Dessa saker har vi fått ge upp. Det kan inte jag tolka på annat sätt än att vi har fått släppa bra saker. Det är klart att man kan diskutera om det är bra eller dåligt. Men om vi skulle stå utanför, som Christer Nylander pratar om, så behöver inte det innebära att Sverige som nation på något sätt skulle förlora sitt inflytande över vad vi gör. Det gäller både de luftförstörande saker som vi släpper ut och andra politikområden.

Anf. 30 CHRISTER NYLANDER (fp) replik:

Herr talman! Miljöpartiet i Kristianstad har väckt en motion i kommunfullmäktige om att införa en alldeles egen liten valuta i Kristianstad kommun som bara ska gälla där. Jag vet inte vad Mikael Johansson säger om den idén, men tänk dig själv in i situationen att du skulle ha en alldeles egen liten valuta! Tycker du att det hade varit särskilt smart att gå runt i till exempel Riksdagshuset i Stockholm eller i Sverige med en egen valuta? Hade du inte känt att det hade varit ganska mycket extra krångel med det? Jag tror att det är viktigt att man har en valuta som många andra använder. Om hela Östersjöområdet snart kommer att ha euron tror jag att vi kommer att stå utanför om Sverige säger nej.

Det är inte bara det att vi stängs ute. Det är klart att vi kan handla med andra länder och studera i andra länder, men vi ställs utanför besluten. För mig som liberal är det rätt viktigt att den som berörs av beslut också ska vara med och fatta dessa beslut. Det är grunden för mitt demokratiintresse. Därför vill jag vara med och fatta de beslut som berör den situation som Sverige befinner sig i, oavsett om det gäller luften eller de ekonomiska förutsättningarna.

Jag tycker att det är synd att Mikael Johansson inte tog chansen att svara på de frågor jag ställde. Innebär ett nej, som ni vill ha på den här valsedeln, att vi också ska säga nej till EMU och gå ur de första två stegen? Vad innebär det i så fall för budgetsamarbetet med regeringen? Innebär ett nej också att vi ska ha en riksbank och avskaffa den riksbankslag som gäller i dag och fatta beslut om räntan här i riksdagens kam-

mare? Hur blir det egentligen med pengarna till nej-sidan? Kommer de att användas också av icke-demokratiska partier? Jag hoppas att Mikael Johansson får chansen att ge besked på de frågorna vid något annat tillfälle. Jag tror att det är viktigt att få besked om dem.

Anf. 31 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Jag fick en del frågor från Folkpartiets representant. Jag ska försöka att svara på dem. De handlade om att trygga välfärden och så vidare.

Vi anser att stabilitetspakten leder till hårdare budgetdisciplin och så vidare. Stabilitetsutredningen talar ju också om att detta kan leda till ökad instabilitet. Det är någonting som LO-kongressen också har uppmärksammat. Jag tycker att det är riktigt att de uppmärksammar det. Det är viktigt att ta tag i den frågeställningen.

Vi i Vänsterpartiet tycker att den ekonomiska politik som vi har varit med om att arbeta fram i den här samarbetskonstellationen är bra, och vi står för den. Det alternativ som Folkpartiet föreslår skulle ha varit fullständigt förödande med de gigantiska skattesänkningar som Folkpartiet och övriga borgerliga partier står för. Det skulle dra undan alldeles för mycket resurser från välfärden. Vi tycker att det är väldigt viktigt att vi har sluppit detta.

Jag trodde att Folkpartiet visste om att det är regeringens konvergensrapport, inte samarbetspartiernas. Det är viktigt att komma ihåg.

Instabiliteten innebär att arbetslösheten kan öka när konjunkturerna går ned. Man har inga verktyg att möta det och till exempel låta staten gå in och vidta åtgärder så att man får i gång hjulen. Den möjligheten försvinner ju.

Folkpartiet försöker i vanlig ordning beskriva sig som demokratins vita riddare. Men varför vill Folkpartiet inte att invandrarna ska få vara med och rösta i folkomröstningen? Varför?

Anf. 32 CHRISTER NYLANDER (fp) replik:

Herr talman! Låt mig börja med konvergensrapporten. Den är ju en effekt av det budgetsamarbete som Vänstern och Miljöpartiet har med regeringen. Min fråga var egentligen: Står ni inte bakom den rapport som regeringen skickade? För i så fall står ni för en annan politik i det här läget än vad ni gjorde när ni kom överens om budgeten.

Folkpartiet föreslår inga jättelika skattesänkningar i sitt budgetförslag. Tvärtom gick vi faktiskt ut redan före valet och sade att ekonomin såg kärvt ut i Sverige. Därför ville vi inte lova mer än vi absolut kan hålla. När vi sedan lade fram vår egen budgetmotion såg vi också till att det fanns marginaler i budgeten så att vi skulle slippa svika de löften som vi hade gett.

Jag tror att det är rätt bra för Sverige att vi har en hårdare budgetdisciplin. Därför är jag för att Sverige har gått in i de två första stegen i EMU. Därför är jag också för att vi går med i det tredje steget. Jag tror att det är viktigt att vi försöker att hålla ordning på den svenska ekonomin, att vi undviker att lova för mycket, att vi undviker stora budgetunderskott och att vi undviker en galopperande statsskuld. Jag tror att det är rätt viktigt oavsett om Sverige går med eller inte. Det är kanske ännu viktigare att vi har stora marginaler i ekonomin om vi röstar nej.

Jag skulle gärna vilja att Siv Holma svarade på frågan om pengarna till nej-sidan. Kan ni här garantera att ni ska se till att det inte blir några pengar till icke-demokratiska partier som till exempel KPML(r) som vill ha en revolution i Sverige? De är ju väldigt aktiva på nej-sidan och driver en stenhård kampanj mot euron. Kan ni garantera att de inte får del av de statliga pengarna?

Anf. 33 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Folkpartiet försöker slingra sig ur den ekonomiska politik som man står för. De indragningar som man gjorde under valrörelsen innebar ju inte så stora skillnader egentligen. Statens underskott hade inte förbättrats så speciellt mycket. Det är sanningen. Jag förstår inte varför vi inte kan bedriva en självständig politik när det gäller finans- och budgetfrågorna. Varför måste vi ha överförmyndare? Det har jag väldigt svårt att förstå. Det kan ju bero på att de förslag som Folkpartiet med flera för fram är mer eller mindre blåkopior av den högerinriktade ekonomiska politik som valutaunionen innebär. Det kan ju vara ett skäl.

När det gäller de demokratiska aspekterna om hur man fördelar pengar till dem som vill bedriva en EMU-kampanj ska jag i sanningens namn säga att jag inte exakt känner till hur det går till. Men jag tycker att det är viktigt att EMU-rörelsen står på en demokratisk och icke-rasistisk grund. Det är väldigt avgörande.

Jag har ännu inte fått svar på frågan om varför Folkpartiet inte vill ge invandrarna möjligheter att delta i folkomröstningen. Det handlar om både demokrati och hur man ser på invandrare.

Anf. 34 CHRISTER NYLANDER (fp) replik:

Herr talman! Det är klart att vi vill att invandrarna ska ha rösträtt i den folkomröstningen. Frågan gäller om man ska vara medborgare för att ha rösträtt eller inte. Vi tycker att den partiöverenskommelse som har träffats är rimlig, nämligen att det är medborgare som ska ha rösträtt, precis som det är i riksdagsvalet, eftersom det rör frågor som framför allt behandlas i riksdagen.

Nej, vi försöker inte slingra oss. Du sade att det inte var så stor skillnad mellan de förslag som vi lade fram och dem som vi drog tillbaka före valrörelsen. Den stora skillnaden är väl egentligen att vi faktiskt gjorde det före valet och redovisade det för väljarna. Det är lite mer ärligt. Det var kanske inte så oerhört stora summor. Det hade inte förändrat Sveriges ekonomi så väldigt mycket, men det var åtminstone ärligt mot väljarna. Vi sade det redan före valet.

Siv Holma sade också att EMU innebär en högerinriktad politik. Det ställer krav på den svenska budgeten att vi för en högerinriktad politik. Det förvånar mig en del. Det budgetsamarbete som Siv Holmas parti, Miljöpartiet och Socialdemokraterna har uppfyller ju alla de krav som finns i EMU:s tredje steg förutom vissa tekniska detaljer. Ni uppfyller dem när det gäller den ekonomiska utvecklingen. Jag tycker fortfarande att det är rätt bra att vi har en så låg statsskuld som möjligt. Jag tycker att det är rätt bra att vi försöker hålla oss undan från budgetunderskott. Jag tycker att det är rätt bra att vi försöker ha en så låg inflation som möjligt. Jag tror att det är bra för Sverige och bra för Sveriges välstånd. Jag tycker att det vore trist om ni ska använda eurodebatten till att också byta den

Anf. 35 MATS ODELL (kd):

Herr talman! Det är inte alldeles lätt att avgränsa den här debatten till just de fem beslutspunkter som riksdagen i dag har att ta ställning till. Jag noterar att herr talmannen inte klubbar av när debatten kommer in på de lite mer generella frågorna om EU och euron. Detta är ju saker som faktiskt hör ihop.

Kristdemokraterna tillhör ju den stora majoritet av partier som står bakom betänkandet i dag. Efter en lång och omfattande demokratisk process med 209 ombud som röstade ja och 68 ombud som röstade nej den 29 januari 2000 har vi beslutat att rekommendera svenska folket att i den kommande folkomröstningen rösta ja till att euron ska införas i Sverige. Det är som sagt många partier som gör det.

Det finns två partier som reserverar sig mot det här, och det är inte så konstigt med tanke på att dessa båda partier har ägnat en stor del av sin moderna historia åt att bekämpa hela EU-projektet. Det är ganska självklart att man då söker efter argument för att säga nej också till euron, som är och redan från början varit en mycket viktig byggsten i det europeiska freds- och samarbetsprojektet.

Jag vill gärna säga att vi kristdemokrater tycker att såväl tidpunkten för den här folkomröstningen, den 14 september, som formuleringen på valsedeln är väl avvägda. Det är ganska logiskt att fråga svenska folket om det anser att euron ska införas som valuta i Sverige. Däremot är det ganska ologiskt för att inte säga direkt missvisande att fråga: Anser du att Sverige ska gå med i EMU? Skälet till det är helt enkelt att vi har varit med i EMU sedan den 1 januari 1995.

Nej-partierna här har varit emot såväl den första som den andra fasen. Den första fasen bestod av en avveckling av valutaregleringen, och den andra fasen var att införa den självständiga Riksbanken. Jag måste här ställa en fråga till Mikael Johansson. Jag har med utskottskansliet kontrollerat att Miljöpartiet visserligen var emot beslutet när det togs, men det har under senare år såvitt jag förstår accepterat den svenska självständiga Riksbanken. Det finns ingenting i kammarens protokoll från senare tid som talar för att Miljöpartiet skulle vara emot den. Om det är så vill jag gärna att Mikael Johansson kommenterar detta. Om det är så är det inte lika logiskt att vara emot att självständigheten fortsätter också på europeisk nivå.

Jag tycker att nationalekonomi är en viktig vetenskap. Vi har ju glidit in på resonemang om vad som är bäst för den ekonomiska utvecklingen och så vidare – jag ser att en professor i nationalekonomi här inne nickar – men det finns, herr talman, också andra dimensioner. Vi får inte glömma bort att euron är oerhört enkel och praktisk såväl för unga som för gamla och såväl för företagare som för resenärer. Jag tycker att denna aspekt måste vägas in något. Den får inte helt försvinna i de nationalekonomiska dimmorna. Det här är en väldigt viktig aspekt som tillsammans med fredsprojektet innebär stora fördelar för Sverige. Vi får ökat inflytande, och vi slipper också, Mikael Johansson, utanförskapets osäkerhet och sårbarhet. Det är, herr talman, väldigt centralt i folkomröstningen att

*Folkomröstning om
införande av euron*

också de praktiska aspekterna får väga in när man ska ta ställning i sammanhanget.

Vi är som sagt redan med i den första och i den andra fasen. Vi har så att säga tagit kostnaderna för detta. Det var inte helt enkelt att avreglera valutamarknaden. Vad skulle det innebära? Jag antar att Mikael Johansson var väldigt orolig för det. Nej-partisterna är ju väldigt oroligt lagda och ligger vakna på nätterna av ängslan för den ekonomiska utvecklingen. De var naturligtvis också mot den självständiga Riksbanken. Nu är de plötsligt för den och slår vakt om Riksbanken som dess verkliga vänner. Jag tycker att det är en imponerande omsvängning, och det sker väl undan för undan en glidning i läran.

Man har alltså tagit kostnaderna för detta, framför allt för konvergenzkriteriernas genomförande. Man var också väldigt orolig för saneringen av statsfinanserna och låg väl som vanligt vaken och kände att det gällde något mycket osäkert. Men det har visat sig vara väldigt lyckosamt. Det har slagit väl ut. Nu fattas det bara att vi också ska ta hem den fulla effekten av det tredje steget. Vi ska inte bara ha fördelar av att vi får gemensamma sedlar och mynt och en gemensam valuta, så att vi slipper valutakursspekulationer och så vidare, utan vi kan också framför allt till fullo ta till vara den inre marknadens välfärdseffekter. Det är en oerhört viktig sak i det här sammanhanget.

Herr talman! Jag ser att min talartid är slut. Jag yrkar kort och gott bifall till förslagen i finansutskottets betänkande nr 24.

Anf. 36 LENA EK (c):

Herr talman, ärade ledamöter och ärade åhörare! Debatten gäller nu ett betänkande från finansutskottet där de tekniska frågorna med anledning av en folkomröstning om införande av euron i Sverige behandlas.

Jag vill först säga att vi från Centerpartiets sida tycker att det är väldigt viktigt och bra att den här frågan avgörs genom en folkomröstning, eftersom det handlar om att på den europeiska centralbanken lägga över en del av det som tidigare har varit under svensk suveränitet. När det gäller sådana stora och betydelsefulla frågor tror vi att det är viktigt att alla väljare får vara med och säga vad de tycker, särskilt i en fråga som faktiskt skär tvärs igenom alla partier.

Vi har också en djup tro på att människor vill och kan förstå vad det här handlar om och att de är fullt beredda att ta sitt demokratiska ansvar och rösta i september.

Centerpartiet hade en del invändningar mot formuleringen på den valsedel som beslutades i partiöverläggningar. Vi tyckte att det hade varit både ärligare och rakare att säga att kronan byts ut mot euron eftersom det är det som kommer att ske, liksom att beslutanderätten över räntepolitiken flyttas från Riksbanken till den europeiska centralbanken eftersom det är det som kommer att ske.

Vi hade också vad gäller de demokratiska frågorna ett förslag om att man borde tillåta ungdomar från 16 år och uppåt att vara med i diskussionen och även i den demokratiska processen att folkomrösta. Vi nådde inte framgång med det kravet, vilket jag tycker är väldigt synd. Jag tror att ungdomar i den aktuella åldern dels är väldigt intresserade av politik och framtidsfrågor, dels mycket väl kan göra ett ansvarsfullt ställningstagande och faktiskt också rösta i de här sammanhangen.

Av samma anledning föreslog vi att de som är röstberättigade i de kommunala valen skulle få delta, och med det nådde vi framgång, vilket innebär att människor som har permanent uppehållstillstånd i Sverige kan göra sin röst hörd här. Också det tycker vi är viktigt.

Vi har inte valt att ta strid med anledning av att vi inte har fått igenom våra åsikter. Vi försöker i stället att fokusera på den kommande folkomröstningen. Eftersom detta har föregåtts av partiledaröverläggning har vi också valt att inte reservera oss. Det innebär dock inte att vi inte fortfarande tycker att formuleringen borde ha varit annorlunda och att man borde få delta från 16 års ålder och uppåt.

Herr talman! Den här diskussionen har gått utöver de tekniska frågor som behandlas i betänkandet, och jag ska bara mycket kort kommentera en del av det som hittills har tagits upp. I OECD:s ekonomiska rapport *World Economic Outlook* går man igenom samtliga EU-medlemsstaters ekonomiska status i förhållande till konvergenskriterierna. På varje punkt presterar de tre stater som står utanför EMU bättre. Denna information går att kontrollera över Internet av den som intresserad av detta.

Det har sagts att vi genom att rösta nej skulle ställa oss utanför. Jag funderar då lite grann på hur man ser på de nya stater som nu kommer att anslutas till EU. Det är en mycket viktig och värdefull utveckling för freden och säkerheten i Europa och även för de sociala förhållandena för de människor som har fattigare vardagsvillkor än vad vi har i Sverige.

I dag är det 12 av 15 medlemsstater som finns med i den monetära unionen. Om ungefär ett år är det 12 av 25 medlemsstater som är med.

Jag vet inte hur man ser på begreppet utanförskap, men jag tycker själv att det är en lite konstig formulering. Det kommer också att ta lång tid för dessa stater att komma i fatt på ett sådant sätt att en reell diskussion om medlemskap i den monetära unionen blir aktuell för dem. Jag hoppas självklart att de ska uppnå konvergenskriterierna så fort som möjligt. Det är bra för alla. Men man ska inte ta för givet att det handlar om ett utanförskap om man röstar nej. Det kan vara precis tvärtom.

Jag är inte något orakel som kan förutspå vad de nya staterna tycker och hur det här kommer att gå. Jag hoppas att det kommer att gå bra.

Slutligen vill jag ge ett besked till dem som har frågat efter hur nejsidan kommer att fördela sina anslag. Den förening som hanterar detta har i sina stadgar inskrivet att det ska vara demokratiska och icke-rasistiska organisationer som ska få del av de fördelade anslagen. Det ansvaret tar vi tillsammans. Det beskedet har vi gett vid upprepade tillfällen de senaste två månaderna, och jag hoppas att vi kan sluta den diskussionen nu.

Herr talman! Våren kommer att ägnas åt folkbildningskampanjen, och den kommer att sättas i gång med full kraft i sommar. Jag ser fram emot detta med stort självförtroende. Jag tycker att det ska bli roligt att ha en debatt om internationalisering och ekonomiska frågor i Sverige. Vi har ett val. Varje röstberättigad i denna folkomröstning har ett val. Jag hoppas att alla kommer att ta till vara den möjligheten.

Anf. 37 MATS ODELL (kd) replik:

Herr talman! Jag har egentligen bara en mycket kort fråga till Lena Ek med anledning av Centerns särskilda yttranden. Man vill att det ska stå att kronan byts mot euron.

Tror inte Lena Ek att det för de allra flesta väljarna framstår som oerhört självklart att om man inför euron som valuta försvinner kronan? Måste det stå på valsedeln?

Anf. 38 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Jag har en hög tilltro till våra väljares tankeförmåga. Men visst ligger det en del i det Mats Odell säger. Samtidigt tycker jag att den rädsla som finns på ja-sidan för att nämna att kronan försvinner nästan är lite löjeväckande. Den rädslan har jag svårt att förstå.

Eftersom man ibland lite rakt av och ibland onyanserat blandar ihop partierna på nej-sidan i debatten, vill jag passa på att säga att Centerpartiet som parti faktiskt har varit för inträde i Europeiska unionen, deltagit i den ekonomiska saneringen och aktivt bidragit till de olika avregleringar som har kommit till stånd, bland annat den självständiga riksbanken. Vi har nu en skepsis mot projektet den monetära unionen därför att vi, efter att ha deltagit i den hårda och tuffa budgetsaneringen, tror att det är lättare att styra den svenska ekonomin om man har hela verktygslådan kvar. Det är en tro som vi delar med stora skaror borgerliga väljare i alla oppositionspartierna.

Anf. 39 CARL B HAMILTON (fp):

Herr talman! Det är några partier som har reserverat sig, och jag tänkte koncentrera mig på dem och de argument som har kommit fram.

Lena Eks parti är en säriling på nej-sidan. Ni har hamnat i dåligt sällskap, och ni hör enligt min mening inte hemma där. För jordbruket och landsbygden är det ett positivt beslut att Sverige går med i eurosamarbetet och gör euron till sin valuta. Bönder är företagare, och de behöver lägre räntor. De får dessutom en stor del av sina inkomster definierade i euro, och de råkar genom den politik som Centerpartiet föreslår ut för en onödig instabilitet och problem i sin verksamhet. Det är dystert med Lena Eks och Centerpartiets ställningstagande, som också är på kontrakurs med LRF. Nu vet jag att ni inte är en politisk gren av LRF – ni fattar naturligtvis era beslut oberoende av varandra – men det är rätt många människor som sympatiserar med båda organisationerna.

Det här pekar på att nej-sidan är en brokig samling. Det är svenska thatcherister, kommunister, sverigedemokrater, vänsterpartister, miljöpartister och delvis centerpartister. De spretiga fraktionerna kan naturligtvis inte, och vill inte, ta ansvar för Sverige efter den 14 september. Det är en stor skillnad mellan ja- och nej-sidan. Ja-sidan har både viljan, förmågan och önskan att ta ansvar den 15 september och senare, medan nej-sidan är oförmögen att göra detta. Det pekar på att det inte finns någon vision i ert nej. Det är tomt – innehållslöst.

Inför dessa skräckmålningar som beskrivs av Miljöpartiet och Vänsterpartiet är det viktigt att peka på Finland. Det är ett ganska odramatiskt land – trots allt – i vår närhet, som de flesta svenskar har erfarenhet av. Sedan euron infördes har arbetslösheten fallit. Ingen massarbetslöshet har brutit ut, som Vänsterpartiet påstår i valmaterial och valaffischer att euron ska leda till. Landet har sedan euron infördes högre tillväxt än Sverige. Demokratien finns kvar, Siv Holma. Den är inte avskaffad. Den har inte tagits över av ansiktslösa byråkrater i Frankfurt. Det är snart riksdagsval i Finland. Det fungerar alldeles utmärkt där. Det finns ingen

proteströrelse i Finland eller i andra EU-länder för att gå ur eurosamarbetet. Har den svenska nej-sidan begripit något som hela Finland har missförstått? Nej, jag tror inte att det är på det sättet.

Låt mig också säga någonting till Siv Holma beträffande någonting hon sade och som förvånade mig mycket: Regeringens konvergensrapport är regeringens och inte samarbetspartiernas.

Det stämmer inte. Ni stod bakom detta i EU-nämnden.

Jag måste ställa frågan en gång till, som Mats Odell och Christer Nylander har gjort till Miljöpartiets representant: Är Miljöpartiet motståndare till en självständig riksbank eller centralbank, och är ni motståndare till prisstabilitetsmålet? Jag tror att det är viktigt att vi får ett klagande besked på den punkten. Det har, ärligt talat, varit svajigt i debatten från Miljöpartiets sida.

Herr talman! Det är viktigt att se på svensk valutapolitik under de senaste hundra åren – ett historiskt perspektiv. Man måste vara klar över att Sverige alltid har deltagit, och har försökt att delta, i det europeiska valutasamarbetet. Det har varit guldmyntfot. Det har varit myntunioner med de andra skandinaviska länderna. Det har varit Bretton Woods-systemet. Det har varit valutaormssamarbete. Vi har försökt att delta i EMS-samarbetet. I själva verket är det nej-sidan som står för brottet i kontinuiteten, brotten i den svenska ekonomiska historien, när ni nu säger att vi ska stå utanför. Det svenska valutasamarbetet på Europainivå har alltid varit att man ska samarbeta så långt det är möjligt. Ni gör något annorlunda och nytt. Det är ni som ska tala om varför man inte ska göra någonting som Sverige historiskt sett alltid har deltagit i.

Vi på ja-sidan vill naturligtvis inte införa euron för dess egen skull utan för att kunna göra bra och angelägna saker: vård, skola, jobb, trygghet, utveckling i Sverige. Då behövs tillväxt, jobb, slut på en sjunkande krona, bra fördelning och bättre skydd mot valutakrisen.

Sverige ska inte stå vid sidan om, och Sverige ska inte vara utanför, som ni på nej-sidan vill. Sverige ska vara med på plan. Vi ska spela på samma villkor som andra länder. Svenska företag ska spela på samma villkor som andra länders företag. Därför ska vi ha inflytande över sådant som ändå påverkar oss. Den räntepolitik som förs i Frankfurt påverkar oss ändå. Då är det bättre att vi är med och påverkar den räntepolitiken efter måttet av vår förmåga, tillsammans med andra länder som har samma värderingar och samma ekonomiska situation som vi själva har. Att gå med i eurosamarbetet är en naturlig del av EU-medlemskapet 1995.

Vårt land ska vara med och ta ansvar för Europas utveckling och fredliga grundidé. Det är detta som gör att de tio nya medlemsländerna söker medlemskap, och har fått sina ansökningar om medlemskap färdigbehandlade, utan att göra några undantag för eurons införande. Det är viktigt, Lena Ek. De tio nya länderna har inte gjort några undantag. De kommer att införa euron så fort de kan – enligt de regler som finns. Estland kommer att vara tidigt ute, kanske 2006 eller 2007.

Malta har röstat ja. Slovenien kommer att rösta den 23 mars, Cypern den 30 mars, Ungern den 12 april, Litauen den 11 maj, Slovakien den 17 maj, Polen den 8 juni, Tjeckien den 16 juni och Estland den 14 september. De här länderna röstar antagligen ja. Ska då Sverige, samma dag

som Estland röstar ja, rösta nej? Ska vi rösta nej till att fortsätta att delta i det utvidgade europeiska samarbetet?

Det är som Christer Nylander sade: Östersjön kommer att bli ett innanhav för euroländerna om några år. Det blir ett oerhört starkt sammanhållande kitt, inte bara för företag och kunder utan också för människor i denna del av världen. Detta är en central del av ja-budskapet. Det är ett kitt som kommer att föra oss samman, i detta område där järnridån gick rakt igenom Östersjön och delade den i en västlig och en östlig del. Man måste ju vara historiskt fullständigt tondöv för att inte se det stora som sker om denna region får en och samma valuta.

Vänsterpartiets alternativ är inte bara att rösta nej, utan det är också att Sverige ska lämna Europeiska unionen. ”För Vänsterpartiet är valet självklart. Vi förordar mellanstatliga lösningar för att lösa Europas problem.” Vänsterpartiets mål är att Sverige ska lämna Europeiska unionen. Det står i Vänsterpartiets program antaget den 23–24 januari 1999.

Samma sak gäller Miljöpartiet. Miljöpartiets alternativ är att riva upp valresultatet 1994 och att Sverige ska lämna EU. Miljöpartiet vill ha ett nytt folkomröstningsbeslut och vill alltså ha en ny folkomröstning.

Jag kan rikta mig direkt till Miljöpartiets representant. Ni skriver: Vi i Miljöpartiet arbetar fortlöpande och aktivt för att hitta nya och bättre former för framtida samarbete, som är vårt alternativ till EU. Om ni nu arbetar fortlöpande och aktivt med denna fråga undrar jag: Vad har resultatet blivit av detta arbete? Vad är ert alternativ?

Herr talman! Det finns mycket mer att säga, men jag stannar där för ögonblicket.

Anf. 40 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Allra först vill jag, med skratt i rösten, påpeka att Centerpartiet sedan 20-talet organiserar människor från alla olika samhällsklasser – om man nu ska tala om historiskt tondöva personer.

Det andra som jag vill säga är att det för alla företag är oerhört viktigt med en stabil nationell ekonomi. Särskilt viktigt är detta för kapitalintensiva företag, som till exempel jordbruk och verkstadsindustri.

Vår tro är att det är lättare att ha en stabil nationell ekonomi om alla verktyg finns kvar i verktygslådan för den politiska ledningen i det här landet. Det är anledningen till att vi är skeptiska till den monetära unionen.

I denna skepticism och i denna kampanj jobbar jag med lantbrukare, och det är väldigt roligt. Men jag jobbar också med ett par riksbankschefer och några professorer i nationalekonomi. Det finns alltså en bred skepticism, i olika grupperingar, i olika samhällslager. Jag tycker att det förtjänar att tas på allvar. Vi kan ju diskutera sakargument framöver – det kanske är bättre.

Då kommer vi in på frågan om de nya medlemsländerna. Ja, det är självklart att de har hela paketet. Det var bara hela paketet som var uppe till förhandling. Beskedet var att de annars inte var välkomna att förhandla om ett medlemskap.

Det man kan notera är att alla de ledande EU-institutionerna i olika sammanhang har sagt att när de nya medlemsstaterna kämpar för att komma i fatt den ekonomiska välståndsnivå som vi har i det gamla Västeuropa kommer de också att behöva ha alla verktyg kvar i verktygslå-

dan. De kommer förmodligen att behöva devalvera någon gång under denna period. Det hoppas jag att vi ska slippa för Sveriges del, men jag kan förstå om det behövs för Tjeckien, Slovakien och Polen.

Prot. 2002/03:70
12 mars

*Folkomröstning om
införande av euron*

Anf. 41 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Verktygslådediskussionen blir lite abstrakt för mig. Men jag antar att Lena Ek menar att vi ska ha kvar vår egen räntepolitik och inte ska delta i den europeiska räntepolitiken.

För det första kan jag då konstatera att den svenska konjunkturutvecklingen blir alltmer lik den europeiska. Den europeiska räntepolitiken passar därför bättre och bättre för Sverige.

För det andra kan jag konstatera att man kan kompensera till viss del för den nationella räntepolitikens ersättning med en nationell finanspolitik. Det är det som den aktuella diskussionen handlar om.

Vad jag också vill säga är att vi har ovanligt konjunktur känsliga offentliga finanser i Sverige, och de fungerar bättre än i andra länder, som har automatiska stabilisatorer. På sätt och vis är den här diskussionen mer överflödigt i Sverige än i många andra länder. Men den diskussionen får vi fortsätta att föra när vi har lite mera tid.

De nya länderna strävar bland annat efter stabilitet på många områden, som en del av EU-medlemskapet. Det är bland annat just på det ekonomiska området. För dem är detta att snabbt komma med i eurosamarbetet ett väldigt viktigt mål just för att skapa stabilitet i sina egna länder, att importera stabilitet. Det är inte något hot, utan det är väldigt löfresrikt för de här länderna. Då kan vi hålla med varandra om att vi hoppas att de kan komma med så snart som möjligt enligt sina egna önskemål och i demokratisk ordning fattade beslut.

Anf. 42 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är roligt att Carl B Hamilton nyanserar diskussionen lite. Jag följer själv utvecklingen rätt noga, inte i alla de nya medlemsländerna men i hälften av dem. Där är åsikterna väldigt delade, och jag tycker att man får ha respekt för det i den situation som de befinner sig i.

Det som också är intressant att diskutera, som vi självfallet ska göra när vi har lite mera tid, är vilka metoder som ja-sidan föreslår ska användas för att kompensera för att vi inte har tillgång till räntevapnet vid ett medlemskap.

Diskussionen om buffertfonder har förts här under dagen, och jag vet vilken Folkpartiets inställning är. Men om man pratar om dåligt sällskap, är det rätt bekymmersamt att det största och mest inflytelserika partiet säger att man kan tänka sig buffertfonder i någon teknisk form. Jag, som själv har en borgerlig världsuppfattning, tycker att det är oerhört bekymmersamt.

Det är också väldigt bekymmersamt eftersom jag tycker att riksdagens makt är viktig att bevara och värna, när regeringen börjar tala om att man ska lyfta över beslut om moms till regeringen från riksdagen – i och för sig med något slags efterhandskvitto i en del förslag – eller att man ska lyfta över beslut om nivåer på arbetsgivaravgifter till regeringen. Jag kan för min del, med min världssyn, inte tänka mig något värre för

svenska företag än att Bosse Ringholm sitter på besluten om nivåerna på arbetsgivaravgifter.

Jag undrar hur Carl B Hamilton funderar när det gäller de här tre sakerna.

Anf. 43 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Om jag bara får kommentera den första frågan, är det en väldig fixering på nej-sidan – och Lena Ek instämmer på något sätt i detta – vid själva stabilitetsfrågan, alltså att konjunkturen går upp och ned och hur vi ska hantera det. Men jag vill också samtidigt säga att vi får ha två tankar i huvudet här. Det andra är den långsiktigt låga svenska tillväxttakten, som är ett resultat bland annat av den fortgående devalveringspolitik som vi har haft i detta land. Det kommer vi då delvis ifrån. Jag tror att det är viktigt att diskutera inte bara konjunkturvariationer utan också den långsiktiga tillväxten. Vi får en högre tillväxt genom mera kunskap och investeringar, bättre utnyttjande av arbetskraften och så vidare.

Fonder vill vi inte ha. Vi har varit väldigt tydliga om det. Vi vill inte ha några buffertfonder. Däremot tycker vi att det är bra med en buffert.

Som jag sade tidigare har vi väldigt konjunktur känsliga offentliga finanser i Sverige, och det har en fördel. Med automatik och utan politikers inblandning, med rätt tidsprofil och ganska ofta också i rätt storlek, får man en automatisk stabilisering av ekonomin. Men för att man ska kunna diskutera detta, att de automatiska stabilisatorerna ska slå fullt ut, måste man ha en bra buffert. Det är den storleken som vi nu diskuterar. Vi är också positiva till att man kan höja överskottsmålet, men inte i någon fondkonstruktion.

Såvitt jag förstår ska det inte vara några fackliga företrädare som ska ha något inflytande här. Men vi får se det förslag som regeringen så småningom kommer med.

Nej, vi tycker inte att det finns någon anledning att ändra reglerna och att regeringen ska få mera makt över finanspolitiken än vad den har i dag. Det finns inget sakligt behov av detta.

Anf. 44 SIV HOLMA (v) replik:

Herr talman! Det är intressant att höra de borgerliga partierna lovprisa den förda ekonomiska politiken. Det var helt andra tongångar under förra mandatperioden när jag satt i EU-nämnden. Då kritiserade de borgerliga partierna med undantag för Centerpartiet sönder och samman att inte regeringen och samarbetspartierna hade gjort tillräckligt vad gäller att avreglera och att sänka utgiftskostnader. Det skulle innebära en försämring av den generella välfärden. De ville göra större skattesänkningar och så vidare. Nu har man ändrat tongångarna.

Vi har inte aktivt ställt oss bakom konvergensrapporten. Det borde Carl B Hamilton veta. Det var av principiella skäl. Vi står bakom den politik som vi är med och påverkar. Det är två skilda saker.

I jämförelsen med Finland glömmar man många gånger bort att Finland fortfarande har en lägre sysselsättningsgrad än Sverige. Finland har dessutom inte haft någon folkomröstning. Vad jag vet finns det en stor grupp som inte är förtjust i att vara med i eurosamarbetet och valutaunionen.

Det är intressant när man säger att stabilitetspakten skulle innebära något bättre för ekonomin. Det finns en instabilitetsrisk. Carl B Hamilton erkänner det när han och Folkpartiet är intresserade av att höja över-skottsmålet för att ha en buffert.

Anf. 45 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Sedan stenåldern har ju olika regioner – och senare nationalstater när det fanns sådana – drabbats av instabilitet i ekonomin. Det är inte något nytt. Det kommer att finnas framöver också.

Vi har under många år kritiserat den låga tillväxttakten. Sedan början av 70-talet har vi 2 % tillväxt i detta land i genomsnitt medan andra länder som är jämförbara har 3 % tillväxt. Det gör väldigt många tiotusentals kronor i lägre inkomst för ett vanligt hushåll. Det är väldigt viktigt. Det är ett grundläggande problem i Sverige. Folkpartiets representanter i finansutskottet återkommer till dessa frågor gång på gång.

Siv Holma säger att Vänsterpartiet inte aktivt har ställt sig bakom konvergensprogrammet. Det är ganska intressant. Jag blir lite förvånad och förvirrad över det. I EU-nämnden är det så att den som tiger samtycker. Jag känner inte till att ni protesterade mot konvergensprogrammet när statssekreteraren var där och drog det senast. Så ni står bakom detta. Men ni får väl reda upp det på hemmaplan på något sätt.

Sedan Finland kom med har arbetslösheten sjunkit, tillväxttakten varit högre än i Sverige och demokratin är kvar. Det är enkla konstateranden som vederlägger en hel del av den skrämselfpropaganda som framför allt Vänsterpartiet men även Miljöpartiet använder sig av i denna diskussion.

Anf. 46 BJÖRN VON DER ESCH (kd):

Herr talman! I vårt land är folkomröstningar relativt ovanliga. Det är bara när riksdagspartierna inte kan, vill eller vågar fatta beslut som man låter medborgarna ta över ansvaret. Därmed har emellertid inte vi politiker avhänt oss vår skyldighet att ge medborgarna all möjlig hjälp och information inför sitt beslutsfattande.

Det beslut som medborgarna ställs inför den 14 september har formulerats till en fråga om huruvida euron ska bytas ut mot kronan eller inte. Vårt lands i särklass mest ödesmättade framtidsfråga framställs för medborgarna som om det bara gällde ett enkelt val mellan två myntslag.

Den ekonomiska och monetära unionen, EMU, utgör själva navet kring vilket hela EU roterar. Hur detta EU kommer att se ut i framtiden är helt avgörande för vilken roll EMU kommer att spela. En närmast obefintlig andel av det svenska folket har i dag en aning om att hela det nuvarande EU kommer att göras om i grunden det närmaste året. 105 politiker från hela EU lägger till midsommar fram ett förslag till framtidens EU som kan komma att bli verklighet redan före nyår.

I dag vet ingen, vare sig i eller utanför denna kammare, hur detta framtida EU kommer att se ut. Ska det styras av en eller kanske rentav två presidenter? Ska EU delas upp i A-, B- och C-lag? Vilka rösträttsregler ska gälla för små och stora länder? Vilket medbestämmande får Sverige i ECB – 2 % eller bara 1,1 %? Och så vidare.

All denna ovisshet till trots ska medborgarna tvingas säga ja eller nej till en fråga som politikerna hoppas ska uppfattas som ett oskyldigt val

mellan euro och krona. Ovissheten – som det är politikernas skyldighet att så långt möjligt skingra för medborgarna innan de går till val – hade enkelt kunnat undanröjas om folkomröstningen hade fått äga rum tre månader efter i stället för före beslutet om det nya EU. Denna självklarhet i en demokrati har över huvud taget inte diskuterats hos oss.

I vårt grannland Danmark däremot fungerar demokratin. Där har statsministern följaktligen förklarat att en folkomröstning om EMU är utesluten innan resultatet av framtidskonventet hunnit analyseras åt medborgarna.

Den svenska regeringen har redan förutskickat att om det blir en ja-seger den 14 september införs euron år 2006. Det innebär ett brott mot vår grundlag eftersom den omöjliggör ett införande före år 2007. Det kan synas vara en petitess om det inte vore så att grundlagsbrott under senare år regelbundet begåtts av regering och riksdag i största samförstånd. Det är ett samförstånd som självfallet är möjligt endast på grund av att oppositionen har upphört att fullgöra sin väsentligaste uppgift i en demokrati, nämligen att opponera. Samtidigt har den tredje statsmakten upphört att reagera.

När EU-kommissionen inför vårt EU-inträde på 90-talet uppmanade Sverige att ändra grundlagen så att det blev möjligt att införa euron vägrade vi göra det med hänvisning till att det skulle skapa en oönskad debatt om just EMU. Det är skälet till det nu förutskickade grundlagsbrottet. Hellre än att säga sanningen den gången begår vi grundlagsbrott nu – i största samförstånd.

Regering och riksdag avkräver medborgarna besked i vår tids största EU-fråga trots att ingen har en aning om vilket EU som ska gälla tre månader efter folkomröstningen. Ett så utstuderat krav att köpa grisen i säcken borde vara lika otänkbart hos oss som i vårt grannland Danmark.

Vid folkomröstningen den 14 september är ovissheten således total om det framtida EU. Att våra politiker likväl framtvingar en folkomröstning bara månader innan klarhet kommer att vinnas beror inte på att beslutet brådskar, tvärtom. Inga nya länder kommer att ansluta sig till euron före år 2007. Dessutom slipper vi begå grundlagsbrott om vi också väntar till dess.

Vad är det då som framtvingat att medborgarna ska ta ställning utan att veta hur det nya EU kommer att se ut?

Antingen beror det på att riksdag och regering inte förstod vilka omvälvande förändringar som framtidskonventet skulle föreslå och därför helt enkelt missbedömt hela frågan. För det talar att vi i Sverige, till skillnad från andra stater, aldrig skickat våra ledande politiker till konventet. Eller också förstod man faktiskt vad som var på gång men ville till varje pris förhindra att medborgarna skulle vara informerade när de röstade. En tredje möjlighet, som dessvärre inte kan uteslutas, är att man än i dag inte inser vilken betydelse framtidskonventet kommer att få för EMU. Man tror fortfarande att EU är *en* fråga och EMU en helt annan.

Oavsett vilken förklaring som gäller kan ingenting ursäktas att medborgarna tvingas ta ställning tre månader innan avgörande fakta presenteras. Mot ett sådant politiskt övertramp måste medborgarna protestera med ett rungande nej, annars har vår demokrati förlorat sin själ. Sedan kan riksdag och regering komma tillbaka till folket i grundlagsenlig ord-

ning när vi alla vet vad det är vi ska ta ställning till – precis som man tänker göra i demokratin Danmark.

Prot. 2002/03:70
12 mars

Anf. 47 CARL B HAMILTON (fp):

Herr talman! Jag tror att alla EU:s medlemsländer är demokratier, både Sverige och Danmark och de andra, inklusive de nya medlemsländerna. Det är i själva verket ett kriterium för att få gå med. Jag tror att det är viktigt att konstatera detta.

Jag har under många år hört Björn von der Esch ha en väldigt kritisk inställning till det europeiska samarbetet. Jag har grunnat på en fråga som jag nu ska ställa. Vill Björn von der Esch att Europeiska unionen ska läggas ned? Hade Europa varit en bättre plats på jorden om Europeiska unionen aldrig hade startats? Vad är i så fall Björn von der Eschs alternativ till Europeiska unionen? Är det mellankrigstiden, eller vad är det?

Anf. 48 BJÖRN VON DER ESCH (kd) replik:

Herr talman! Jag var mycket stor förespråkare för EG, som byggde på Romfördraget och på de fyra friheterna: Människor, kapital, varor och tjänster skulle fritt få färdas över gränserna. Detta har jag stött till hundra procent.

Sedan kom den politiska delen som heter Maastrichtfördraget, som tvingar oss till gemensam krigsmakt, gemensam utrikespolitik och gemensam valuta. Det är jag emot.

Anf. 49 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Detta menar jag är en felaktig beskrivning av EG. Det fanns mycket överstatliga inslag även i EG, och det finns ju kvar formellt sett. Detta är en oriktig beskrivning. Det Björn von der Esch beskriver är snarare Efta, som var en löslig, mellanstatlig organisation men som till slut inte fungerade därför att man ville komma längre i den ekonomiska integrationen. Det är alltså ett system som egentligen hade varit till framför allt ekonomisk nackdel för Sverige som Björn von der Esch förefaller ha som alternativ.

Anf. 50 BJÖRN VON DER ESCH (kd) replik:

Herr talman! Jag vet inte hur mitt uttalande tolkades, men det jag sade var inte något uttalande om överstatlighet eller mellanstatlighet. Jag sade att Maastrichtfördraget kan jag inte acceptera, och det motarbetar jag så mycket jag någonsin kan. Det är mitt svar.

Anf. 51 TOMMY WAIDELICH (s):

Herr talman! Björn von der Esch kopplar ihop frågan om folkomröstningen om euron med konventet och uppmanar svenska folket att säga ett rungande nej till både euron och konventet. Konventet kommer riksdagen att ta ställning till framöver, och vi vet också att fördragsförändringar kräver enhällighet. Men det är intressant att notera att Björn von der Esch så väldigt tydligt kopplar ihop detta med euron med övriga diskussioner inom EU.

*Folkomröstning om
införande av euron*

Min slutsats, som man också kan dra av Vänsterpartiets och Miljöpartiets agerande, är att Björn von der Eschs nej också är ett nej till EU. Det bekräftar det som är kärnfrågan här: Det dramatiska är egentligen att säga nej till euron, som är ett naturligt nästa steg.

Anf. 52 BJÖRN VON DER ESCH (kd):

Herr talman! Jag är tacksam att Tommy Waidelich tog upp detta. Det är nämligen just det jag inte gör, utan jag säger att vi ska avvakta konventet. Det är först när regeringskonferensen efteråt har beslutat om konventets förslag som vi vet hur det nya EU kommer att se ut. Tommy Waidelich har ingen aning om det och inte jag heller. Ingen har en aning om det, för det ska beslutas – antagligen – i december månad detta år. Då får vi veta hur det nya EU ska se ut.

Jag kan inte ta ställning till konventet eftersom jag över huvud taget inte vet vad det kommer fram till. Men det är väl en självklarhet, om vi ska besluta om en så viktig fråga som EMU, att vi måste få alla fakta på bordet innan vi fattar beslutet och inte stoppar hela Framtids-EU i en säck. Det är ungefär som om herr Waidelich före ett val skulle säga: Rösta på vårt parti! Partiprogrammet kommer vi med tre månader efter valet.

Anf. 53 TOMMY WAIDELICH (s):

Herr talman! EU:s framtid kommer att diskuteras i särskild ordning. Riksdagen kommer att få ta ställning till eventuella slutsatser från konventet. Förändringar av EU:s fördrag måste ske i enhällighet mellan länderna. Jag tycker att det är lite fel att blanda in den diskussionen i diskussionen om euron. Jag tolkar detta som att för Björn von der Esch, som tidigare har sagt att han är emot Maastrichtfördraget, är egentligen detta med nej till euron också ett nej till ett fördjupat Europasamarbete.

För mig som socialdemokrat är eurosamarbetet ett naturligt nästa steg. För mig är det dramatiska beslutet att säga nej till euron, ett naturligt nästa steg i ett freds- och samarbetsprojekt.

Anf. 54 BJÖRN VON DER ESCH (kd):

Herr talman! För mig handlar det nu, vilket jag hoppas framgick, om att det är demokratiskt oanständigt att lägga en folkomröstning om EMU tre månader innan man vet hur det nya EU ser ut. EMU utgör navet i hela EU. Man kan inte tänka sig ett EMU utan EU och inte ett EU utan EMU. Då måste vi väl ge medborgarna en chans att få veta hur det nya EU ser ut innan.

Varför har danskarna gjort det? Danmarks statsminister gick ut omedelbart efter det att vi hade klargjort när vi skulle ha vår folkomröstning och sade att så får det inte gå till i Danmark. Har han så totalt fel?

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2002/03:JuU5
Människohandel och prostitution.

*Människohandel
och prostitution*

Anf. 55 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 3 under punkt 6. Vi ställer oss också bakom de särskilda yttrandena 1 och 2.

Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster infördes för ungefär fyra år sedan. Det har alltså gått ganska lång tid. Under denna tid har det skett en del små undersökningar men ingen större och ingen undersökning eller utvärdering initierad av riksdagen.

Det finns väldigt motstridiga uppfattningar om hur lagen fungerar i praktiken. Å ena sidan menar man att lagen har inneburit positiva effekter på bland annat handeln med kvinnor till Sverige och i Sverige. Det har talats om att hallickar i Sverige måste organisera sig bättre, ha fler lägenheter och så vidare, och det har gjort att det inte är så lukrativt att bedriva kvinnohandel i Sverige. Köparna i Sverige är också väldigt rädda för att bli avslöjade, och det är förstås bra.

Å andra sidan finns det uppgifter som säger att situationen för de prostituerade har förvärrats och förråats i och med att prostitutionen har gått under jord. Det är mycket motstridigt hur det ligger till egentligen.

Sverige har också fått en hel del förfrågningar om hur den här lagen tillämpas och hur effektiv den är från andra länder som funderar på att införa liknande lagstiftning. Det finns alltså mycket goda skäl att göra en utvärdering utan att för den skull i förväg ta ställning till om det är en bra lagstiftning eller inte.

Det är också så att polisens arbete utifrån den här lagen har ifrågasatts, inte minst i medierna. Det handlar om huruvida polisen har prioriterat arbete mot sexköp eller inte. Jag har tittat närmare på en rapport från Rikskriminalpolisen och där kan jag läsa att det ”observerats att rättsväsendet visat särskild hänsyn mot köpare av sexuella tjänster. Det har tagit sig uttryck i att kallelser till förhör av misstänkta sexköpare skickats till deras arbete i stället för till bostaden, vilket är det vanliga förfarings sättet”.

Man skriver även i den här rapporten att domare har ogillat att man har åtalat sexköpare i samband med åtal om koppleri och att man inte vill att de här sexköparna ska ”schavottera i nära anslutning till en huvudförhandling i kopplerimål”.

Således menar vi moderater att det finns flera olika skäl till att den här lagstiftningen bör utvärderas.

När vi sedan kommer in på människohandel kan vi se att det tas en del goda initiativ. Men det här är någonting som befaras öka i Sverige. Det är mellan 200 och 500 kvinnor som är föremål för människohandel i Sverige.

Vad har man då gjort från regeringens och polisens sida? Jo, man har utsett en kontaktperson hos varje länspolismyndighet. Den här personen har till uppgift att vara kontaktperson i följande brott:

- brott avseende människohandel för sexuella ändamål

- prostitution
- barnpornografi
- familjevåld
- relationsvåld och
- våld mot barn.

I vissa fall ingår också hedersrelaterade brott som kvinnlig könsstympning.

Det är alltså *en* person på de här myndigheterna som ska arbeta med de här mycket svåra arbetsuppgifterna. Det tycker vi inte är tillräckligt.

Vi tycker också att det är otillräckligt att poliser inte har fått någon relevant utbildning. De har fått vara med på en del seminarier och workshops, men det är inte utbildning i den omfattning som behövs. Det behövs mer resurser till polisverksamheten. Det har vi sagt tidigare. Det kan låta tjatigt, men så ligger det till.

Det är även så att man har fått lov att avbryta förundersökningar på grund av att de kostar för mycket pengar. Till exempel i Linköping hade man telefonavlyssning i en stor härva, men polisen sade ifrån. Man tvingades avbrytas därför att det inte fanns resurser.

Flera poliser med stor insyn på det här området säger att det finns otroligt många spaningsuppdrag och underrättelser men att det inte finns personal och inte finns pengar för att göra något åt saken. I det här avseendet finns det fog för att rikta kritik mot regeringens förda politik och den brist på insikt i vilka problemen egentligen är.

Jag ser med stor oro på den kommande sommaren. Då kommer de här ärendena att bli liggande i väldigt stor ärendebalans. Poliserna tar sommarlov, men det blir också sommarlov för människohandlarna i och med att de får fritt fram.

Det är därför oerhört angeläget att polisen ges ökade resurser i budgetpropositionen den 15 april. För det kan väl inte stämma som står i den här rapporten från Rikskriminalpolisen: ”Det finns ett synbart glapp mellan den politiska viljan att bekämpa människohandel och de prioriteringar som polisen gör för att komma till rätta med denna brottslighet.”

Anf. 56 KARIN GRANBOM (fp):

Herr talman! Jag minns ännu den kväll i september då jag bestämde mig för att gå och se filmen *Lilja 4-ever*. Efter filmen mådde jag påtagligt illa och kände vrede över de män som förgriper sig på kvinnor och barn, men också ilska och sorgsenhet över att de som har makten att göra någonting åt det här problemet inte bryr sig tillräckligt. Den där kvällen hoppades jag att jag skulle få komma in i riksdagen och få vara med och driva på i kampen mot människohandeln. Nu står jag här i riksdagens talarstol och vill presentera ett antal kraftfulla åtgärder för att få slut på detta avskyvärda brott.

Folkpartiet liberalerna har endast en reservation i det betänkande vi debatterar i dag. Men den 3 mars presenterade vi en rapport med förslag till helhetsgrepp för att avskaffa vår tids slaveri, för det är just det som det här handlar om.

Låt oss börja med reservationen, nr 2, Polisens insatser mot människohandel, som jag härmed yrkar bifall till. Den handlar om att det krävs kraftfulla prioriteringar inom polisen och att det krävs ett utökat polisiärt samarbete inom EU. Ett gränsöverskridande brott som människohandel kan endast effektivt bekämpas genom internationellt samarbete. Även det europeiska åklagarväsendet, Europol, bör utvecklas, och det ankommer på regeringen att arbeta för detta.

EU liksom OSSE och andra internationella organisationer kan och bör göra mycket mer än de gör i dag i kampen mot människohandeln. Svenska representanter bör i internationella sammanhang verka för ökade insatser i Östeuropa, detta för att bekämpa problemen tidigt i kedjan.

De flesta som blir offer för människohandel kommer från områden med stor fattigdom och hög arbetslöshet. Folkpartiet förordar för att begränsa fattigdomen i Östeuropa att biståndet höjs, att handeln ökar och att EU:s arbetsmarknad öppnas. Detta skulle göra att många av de kvinnor som i dag misshandlas och utnyttjas på bordeller skulle kunna ha riktiga jobb med lön och rimliga villkor.

Vi i Folkpartiet beklagar den kompromiss om undantagsregler som gjordes under svenskt ordförandeskap, vilket under flera år kommer att begränsa den fria rörligheten för arbetstagare från kandidatländerna. Statsministern har lovat, men med vissa förbehåll, att Sverige inte ska utnyttja möjligheten att stänga dem ute. Jag hoppas att han håller detta löfte, både för ökat svenskt välstånd och för att bidra till att färre faller offer för människohandlare.

Vidare bör det läggas fram en nationell aktionsplan mot människohandel. Dagens splittrade och otydliga ansvar i kombination med kunskaps- och resursbrist gör att arbetet för att bekämpa människohandel i vårt land inte är särskilt effektivt och egentligen inte heller kan anses vara av prioritet.

Att regeringen och alla politiska partier tycker att frågan om människohandel är viktig är det nog ingen som ifrågasätter, men den politiska retoriken skiljer sig från den praktiska verkligheten. Hur kan det till exempel vara så att det knappt finns några öronmärkta anslag till bekämpning av människohandel?

Polisen, socialtjänsten och andra myndigheter vittnar om bristande ekonomiska resurser och okunskap. Även åklagare, advokater och domare behöver utbildning. Nej, med denna vetskap kan man inte kalla området prioriterat. Och möjligheten att lagföra och få fällande domar i människohandelsbrott måste öka.

igrationsminister Jan O Karlsson har i olika sammanhang uppgett att regeringen senare i vår kommer att föreslå att offren ska få tillfälliga uppehållstillstånd för att kunna stanna kvar och vittna. Fortfarande är det dock oklart vem som under rättsprocessen ska finansiera uppehälle, skyddat boende med mera.

Vi i Folkpartiet liberalerna föreslår att Socialtjänsten omedelbart får ett tydligt ansvar och därmed också tilldelas anslag. Tillfälligt uppehållstillstånd tycker vi är ett steg i rätt riktning, men vi vill gå längre och anser att uppehållstillstånd bör kunna ges permanent till dem som konstaterats ha varit utsatta för människohandel. Många offer har inget att återvända till.

Jag vill också framföra att stödet under rättegångsprocessen måste förbättras. Stödpersonen ska ha god kännedom om människohandel, och tolkar ska finnas till hands, inte bara under rättegången. Därutöver bör det säkerställas att det alltid finns med minst en kvinna vid rättegången om offret är kvinna.

Det betänkande som vi behandlar i dag handlar också om prostitution. Prostitution och människohandel är två sidor av samma mynt. Så länge det finns män som anser sig ha rätt att köpa kvinnor och flickor för att tillfredsställa sina egna lustar kommer problemet med människohandel att bestå. Statistik visar att var åttonde man i Sverige har köpt sex. Ja, det krävs sannerligen ändringar av sakförhållanden men också av attityder!

Förändringar till det bättre kommer dock inte av sig själva inom det här området – nej, snarare tvärtom. Tar vi inte riktiga tag nu kan vi vänta oss en förvärrad situation. Det har sagts att det inte är de onda människornas brutalitet som är det farliga utan de goda människornas tystnad. Det är till stor del sant. Men det räcker inte i det här fallet att de goda människorna talar.

Låt oss se till att talet om prioriteringen av bekämpandet av människohandeln verkligen betyder något! Låt oss omedelbart – nu finns det ju goda förslag om förändringar – se till att gå till handling!

Anf. 57 LEIF BJÖRNLOD (mp):

Herr talman och kammarledamöter! Först vill jag yrka bifall till vår reservation. Det vill jag göra av följande skäl.

Vi har kommit i ett rättsläge som är lite märkligt. I olika landsdelar blev det lite olika men på 1200-talet avskaffades regeln om möjligheten att hålla sig med trälar, slavar. Nu har på något förunderligt sätt samma fråga kommit in: Hur ska vi acceptera att människor utanför och inom vårt land faktiskt bedriver slavhandel?

Rubriken på vår motion är *Människohandel*. I det här fallet kommer vi att tala om människohandel bara när det gäller att utnyttja människor för sexuella ändamål. Den här trafiken är växande, och den är väldigt svår.

Varenda fredag kommer en eller flera busslastar med kvinnor från Murmanskområdet över till bland annat Sverige. Männerna hyr sig städhjälp under veckoslutet, heter det. Det handlar om en dold form av organiserad prostitution. Det handlar också om att det finns människor som tjänar pengar på det här – profitörer som helt enkelt lockar människor, eller lurar människor. Flera av de här kvinnorna tror kanske att de ska i väg på ett städarbete. Men när de sedan kommer till platsen i fråga handlar det om något helt annat. De flesta är väl i dag inte omedvetna om vad det handlar om.

Det här är en form av dold – jag vill inte använda ordet sublim – människohandel. Det är väldigt svårt för oss att kunna greppa detta och åtala de här människorna för detta. Det krävs nämligen, enligt de lagskrivningar som vi i dag har, att den kvinna som blivit objekt för handel har blivit reducerad till en handelsvara. I rättsligt hänseende är hon inte längre ett subjekt, vilket hon borde vara. Dock ställer vi i det ena fallet krav på henne att vara ett objekt, det som man köper och säljer. I det andra fallet ska vi säga att hon måste vittna mot dem som köpt och sålt henne. Där ska hon vara ett subjekt.

Det blir väldigt svårt att hantera det hela därför att de här kvinnorna har väldigt små möjligheter att ställa sig upp och säga: Javisst, jag blev ditlurad. Det var han och han som gjorde det.

Dessa kvinnor kan inte återvända. De kommer att utsättas för ett väldigt tryck. De personer som på detta sätt handlar med och utnyttjar kvinnor har så förfinade hotmetoder att det till och med kan bli svårt att bevisa att de har gjort övergrepp i rättssak. Det kan räcka med att de bara tittar på kvinnan, att de bara pekar eller gör någon annan gest. Då vet kvinnan vad det handlar om.

Därför menar vi, vilket framgår av vår reservation och vår motion, att straffansvaret för människohandel måste utvidgas. Då handlar det om själva brottet, och själva brottet är människohandel. Vi vill utvidga det så att brottet ska bedömas och bestraffas vare sig kvinnan medger att hon utsatts för brott eller inte vågar tillstå det – det är en bevisningsfråga.

Det här är ett mycket grymt beviskrav. Jag kan dra en parallell. Låt oss säga att vi vid handel med människor för sexuella ändamål, vilket förekommer, sker med minderårigt barn – vilket också förekommer – ställer krav på att barnet ska säga: Javisst, de lurade mig och tvingade mig. Nej, det gör vi ju inte. Där kan vi utan vidare gå in och hävda att det var ett övergrepp.

Jag tycker faktiskt att det finns skäl att utvidga straffansvaret för människohandel till att omfatta de människor som utsätts för människohandel vare sig de törs medge det eller inte.

Återigen yrkar jag bifall till vår reservation.

Anf. 58 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Vi är överens när det gäller dessa avskyvärda brott. Det är ingen tvekan om den saken. Men jag vill ställa en fråga till Leif Björnlod.

När man talar med dem som arbetar med sådana här frågor, med poliser och åklagare, och när man läser rapporter som upprättats finns det ingenstans något krav på en förändrad lagstiftning. Snarare sägs det att det inte är något fel på lagstiftningen. Däremot vill man ha möjlighet att bedriva fler förundersökningar. Åklagare vill driva förundersökningar men polisen säger nej. Inte heller finns det med i polisens prioriteringar i det regleringsbrev som finns när det gäller prioriteringsförutsättningar att människohandel ska prioriteras.

Eftersom Leif Björnlod tillhör regeringsunderlaget undrar jag: Vad kommer du att göra för att få mer resurser och satsningar på den här typen av jobb? Är det inte så att det egentligen är där som skon klämmer och att det inte är lagstiftningen som det är fel på?

Anf. 59 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Herr talman! Ja, vi har konstaterat att det har funnits brister, vilka man nu är på väg att avhjälpa. Det finns alltså beslut om att försöka avhjälpa bristerna genom utbildningen av nya poliser med mera. Vidare handlar det om de tillskott som redan har skett.

För att gå tillbaka till den specifika frågan här kan jag säga att jag tror att det handlar om prioriteringar. Exakt hur de ska göras och vilka avvägningar som sker kan jag inte ge svar om här och nu.

Ja, Hillevi, det är så här: Det här är ett problem som vi vill åtgärda men vi har inte plånboken. Vi måste lösa det på ett annat sätt. Vi måste se hela Sveriges behov, och vi har gjort satsningar på polisen och ska försöka fortsätta.

Anf. 60 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Herr talman! Alla som hittills talat i den här debatten är väldigt engagerade. Jag tror att det i just denna fråga är väldigt lätt för oss att ha en ordentlig samsyn.

Att utsätta någon för människohandel eller att tvinga någon till prostitution är först och främst ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Sedan är det också ett brott mot andra lagar. Men först och främst är det ett allvarligt brott mot offrets mänskliga rättigheter.

En förutsättning för prostitution och människohandel är att det finns män som anser sig ha rätt att köpa och att sexuellt utnyttja kvinnor och flickor. Man kan lätt slå fast att utan den efterfrågan skulle varken prostitution eller människohandel för sexuellt utnyttjande existera.

I samband med att riksdagen antog sexköpslagen 1998 definierade Sverige sin syn på prostitution som ”ett uttryck för mäns våld mot kvinnor”. Sexköpslagen är en lagstiftning som har ett mycket starkt stöd bland svenska folket. I Sifomätningar uppger 8 av 10 att de anser att det är en bra lag. Likväl uppger 10 % av unga män mellan 16 och 25 år att de någon gång har betalat för en sexuell tjänst.

Sedan förra året gäller lagen om människohandel för sexuella ändamål med mycket stränga straff, fängelse mellan två och tio år. Riksdagen har slagit fast att inte bara människohandlare utan också den som tar emot, inhyser och transporterar en kvinna eller ett barn ska ställas till ansvar.

Under förra året har tre förundersökningar som rör människohandel påbörjats. Ännu finns inget domstolsavgörande, men det väntas komma.

FN uppskattar att fyra miljoner kvinnor och barn faller offer för människohandel varje år och att de flesta kommer att utnyttjas sexuellt och prostituerats. Enligt Internationella organisationen för migration säljs 500 000 kvinnor till sexhandel i Europa, och Rikskriminalpolisen uppger att mellan 200 och 500 av dessa kvinnor kommer till Sverige.

De här siffrorna visar oss att det är fråga om en omfattande och allvarlig brottslighet, ofta rätt välorganiserad, som kräver ett handfast polis- och åklagararbete av personal med ordentlig utbildning som använder nya metoder, som samarbetar internationellt men där det kanhända också behövs ett mått av ”förändrade attityder”. Det förstår vi när vi får höra om att myndighetspersoner anstränger sig för att just sexköpare ska slippa schavottera genom att erbjuda sig att sända post till annan adress än den vanliga eller när domare irriterar sig på att åklagare väljer att väcka åtal för brott mot sexköpslagen samtidigt som åtal har väckts för koppleri. Det förstår vi när vi tar del av Rikskriminalpolisens rapport, som kom nyligen, om att det finns – som man skriver – ett synbart glapp mellan den politiska viljan att bekämpa människohandel och de prioriteringar polisen gjort på sina håll.

I Norrbotten lär det till exempel finnas 56 män misstänkta för sexköp, 4 för koppleri och minst 76 kvinnor som kan ha utnyttjats sexuellt. Det

lär också finnas över hundratalet transportörer utan att det lett till ett endaste åtal.

Av de här exemplen drar jag slutsatsen att det behövs ett mått av ”förändrade attityder” vad gäller brott mot kvinnor och kanhända också mot barn. I Sverige har vi 18-årsgränsen, vi följer barnkonventionen, men det är inte alldeles osagt att det kan finnas flickor med som är under 18 år.

Nu är allt inte alldeles nattsvart. Rikskriminalpolisen ger också i sin rapport exempel på lyckade insatser: En hel del utvecklingsarbete pågår. Det internationella samarbetet förbättras. Vid flera polismyndigheter där man avsatt resurser för arbete mot människohandel har det lett till att brott har upptäckts. Samordningen med andra myndigheter har också blivit bra mycket bättre, skriver man i sin rapport.

Glädjande i det här sammanhanget är att människohandlare och hallickar anser att Sverige är ett besvärligt land att operera i – mycket tack vare sexköpslagen. Glädjande är också att det nu finns ett gryende intresse i andra länder, som börjat snegla på vår sexköpslagstiftning och intresserat sig för det bakomliggande resonemang som vi i Sverige använt oss av vad gäller prostitution. Huvudpoängen är alltså är sexuellt utnyttjande av kvinnor i prostitution ses som ett uttryck för mäns våld mot kvinnor, ett uttryck för mäns överordning och kvinnors underordning och som ett verkligt hinder för jämställdhet så länge som det tillåts pågå.

Nu räcker det inte med att så att säga sätta dit brottslingar. Det är minst lika viktigt att ge brottsoffren skydd, stöd och hjälp. Anhörigkommittén har nyligen presenterat förslag till åtgärder, som nu bereds i Regeringskansliet. Det här är viktigt av humanitära skäl men också för att brottsoffren ska våga lita på att de inte riskerar att fara ytterligare illa när de medverkar till att rättsprocessen mot de misstänkta fullföljs.

Herr talman! Glädjande nog är vi i stort sett överens om tagen när det gäller människohandel och prostitution, även om det här i kammaren finns krav på att mer ska göras och att det borde finnas mer resurser för den här angelägna frågan. Jag vill understryka att bekämpandet av människohandel är en prioriterad fråga. Regeringen har varit oerhört tydlig vad gäller den svenska polisens verksamhet och också i det arbete som bedrivs inom det europeiska samarbetet.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Anf. 61 KARIN GRANBOM (fp) replik:

Herr talman! Jag har en fråga till Elisebeht Markström, och den gäller EU-samarbetet. EU håller på intensifiera sitt samarbete för att bekämpa den internationella brottsligheten genom att utveckla Europol och Eurojust. Jag undrar: Vad tycker den socialdemokratiska riksdagsgruppen och ledamöterna i justitiekommittén, och vad tycker Elisebeht Markström själv, om att utveckla en effektiv europeisk polis- och åklagarorganisation?

Anf. 62 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag har inte någon annan uppfattning än vad jag tror att Karin Granbom själv har, att det är alldeles nödvändigt. Människohandel, organiserad brottslighet och gränsöverskridande brottslighet kan bekäm-

pas effektivt bara i samarbete med andra länders polisverksamheter, genom rapporteringsverksamhet och så vidare.

Åklagarna har också ett samarbete. Där har just Lettland och Sverige fått i uppdrag att driva det samarbetet. Sverige måste väl anses delta i det här arbetet med liv och lust och har varit en påskyndare och en påtryckare för att också andra länder ska anse detta som en stor och viktig fråga.

Det vore glädjande om vi kunde få andra länder att se på prostitutionen på samma sätt som vi gör hemma i Sverige. Grunden för all människohandel för sexuella ändamål är att det finns en marknad av, i huvudsak, män som är villiga att köpa sig tillgång till kvinnors kroppar och också barns kroppar och sexualitet. Med det svenska synsättet skulle många fler komma till en annan ståndpunkt det gäller lagstiftning. Vi ser hur det ser ut i Europa, där legaliseringsvägen också på detta område faktiskt rullar fram. Men det finns länder, som Finland och Frankrike, som nu faktiskt tittar på den svenska lagstiftningen. Vi kan naturligtvis tillsammans missionera om vårt eget synsätt.

Anf. 63 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Det kan låta tjatigt, men jag vill återkomma till resurserna till polisväsendet. Förundersökningarna om människohandel är väldigt kostsamma. Fallet i Stockholm, Gyllene Ratten, som en del av er känner till, kostade drygt 5 miljoner kronor. När man tar upp de här frågorna med justitieministern säger han: Vi utbildar fler poliser. Det är väl bra, men samtidigt går väldigt många poliser i pension. När man talar med dem som håller på med de här undersökningarna säger de att det behövs resurser i form av pengar, inte bara människor. Det behövs resurser för att kunna ha telefonövervakning, tolkar, översättare och för att kunna bedriva spaning. Det finns väldigt mycket uppslag kring brotten, det är mycket man kan göra, men polismyndigheterna säger att de inte har möjligheter.

Om regeringen och Socialdemokraterna menar allvar med detta måste man tillföra stora resurser. I dag prioriteras inte de här brotten alls i den utsträckning som vi här i kammaren skulle önska och vilja. Det var det ena.

Det andra gäller utvärdering av sexköpslagen. Varför är man inte intresserad av att göra en sådan på ett initiativ från riksdagen? Jag tror att det är väldigt motstridiga uppfattningar om hur den egentligen fungerar. Jag tycker att det skulle bra om vi kunde enas om att göra en ordentlig utvärdering för att se om man kan förbättra lagstiftningen eller förändra den.

Anf. 64 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Herr talman! För att börja med det sista har ju majoriteten skrivit i betänkandet att Socialstyrelsen just är i färd med en utvärdering av sexköpslagen. Det är för övrigt den tredje utvärderingen av lagen, som nu är fyra år gammal. Det finns nog ingen lag som är så ordentligt synad i sömmarna som just den här lagen.

Sedan är resurser ett argument som används i alla sammanhang. Det används när man talar om trafikbrott, om narkotikabrott, om annan kriminell verksamhet eller när man, som vi gör nu här i kammaren, talar om människohandel. Vi kommer säkert att få höra det flera gånger i andra

frågor som justitieutskottet hanterar. Det hänvisas alltid till att man inte kan göra något därför att man har för lite resurser.

Polisen har under innevarande år 13 ½ miljarder kronor på sitt konto. Det vore ju underligt om man inte skulle kunna göra någonting för de 13 miljarder kronorna.

Det är riktigt att det försvinner poliser därför att de går i pension, men det kommer också nya till. Hillevi vet precis lika väl som jag att vi har tre polisutbildningar i dag, i Stockholm, Umeå och Växjö. Den centrala myndigheten säger: Vi skulle inte kunna ha ytterligare en polisutbildning. Vi kan inte snabbare och med kvalitet utbilda de många poliser som vi behöver ha. Därvidlag tycker jag inte att vi behöver skämmas.

Människohandel är en prioriterad fråga i Sverige trots vad som tidigare sades här. Det är den också i det europeiska arbetet.

Anf. 65 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! När det gäller utvärderingen tror jag att det är väldigt stor skillnad på om det tas ett initiativ från riksdagen med en helhetsbild eller om det görs en utvärdering av Socialstyrelsen med deras perspektiv. Vi har många fler aspekter att ta hänsyn. Därför tror jag att utvärderingen skulle bli mycket mer fullödig och bättre kvalitativt sett.

Polisen gör en väldig massa bra saker för sina 13 ½ miljarder, så det är jag inte så orolig för. Men när det gäller kostnaderna för overtidsarbete, för att kunna spana och sådana saker, handlar det inte bara om fler poliser till antalet. Det handlar också om att tillföra resurser i form av reda pengar. Jag tror att de ambitioner som finns på myndigheterna måste följas upp, så att man tar itu med problemen redan i ett tidigt skede.

Jag vill också säga att vi ser fram emot den aviserade propositionen på det här området och hoppas att den innehåller mycket matnyttigt.

Anf. 66 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Vi vet att det är oerhört kostsamt att bedriva spaning och annan polisiär verksamhet på just det här området. Det är därför som det är så viktigt att polisen utvecklar sina metoder för att samverka och samarbeta med andra myndigheter inom landet naturligtvis men också med polis och myndigheter i andra länder. Jag tror att det är det mest effektiva sättet.

Vi vet att det finns kritik mot sexköpslagen, också inom rättsväsendet. Det finns attityder och värderingar som kommer till uttryck om att den här lagen egentligen är ganska onödig, att man inte alls behöver hålla på med det här. Polisen kan tycka att just det här är så svårt att arbeta med, kanske därför att det bottnar i värderingar om att den här typen av verksamhet, det vill säga att göra sig skyldig till sexköp, egentligen inte är något som borde vara straffbelagt. Det skulle inte förvåna mig.

Nog kan vi väl enas om att det egentligen inte finns någon lag i vårt land som har följts lika noggrant, både innan lagen kom till och när lagen skrevs men också efteråt. Det har varit löpsedlar, spaltmeter och utvärderingar kring den här lagen, och det är bra. Lagen fungerar nämligen som ett mycket effektivt signalsystem. Hela tiden när vi diskuterar prostitution och sexköpslagen når det också ut till exempel till de 10 % unga män som anser sig ha rätt att köpa sexuella tjänster också i Sverige.

Anf. 67 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Herr talman! Elisebeht Markström talar om att vi har en samsyn på det här området. I nästa mening föreslår hon att samtliga motioner avstyrks.

Jag skulle så väldigt gärna vilja höra en motivering till att Socialdemokraterna inte är villiga att utvidga straffområdet när det gäller människohandel. Vi kommer dit förr eller senare.

Sedan skulle jag vilja höra lite mer om vilka åtgärder Elisebeht tycker skulle vara lämpliga att vidta för att kunna hjälpa de här kvinnorna efter det att brott har konstaterats och profitörerna har dömts.

Anf. 68 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Som svar på den första frågan tycker jag att utskottet har redogjort ganska väl i det här betänkandet men framför allt i det förra betänkandet förra året, då beslut togs om lagen om människohandel för sexuella ändamål. Där är det ganska väl beskrivet att för att det ska räknas som ett brott ska ett otillbörligt medel ha använts, att man genom att lura eller hota en vuxen kvinna förmå henne att låta sig transporteras till ett annat land eller kanske rentav med våld transportera henne.

Jag tycker i och för sig att det är ganska rimligt att det måste vara på det sättet just när det gäller vuxna. Man kan inte säga att vuxna kvinnor som har fallit offer för sexhandel per automatik är offer för någon annans kriminalitet. Det kan ju vara så att kvinnan har följt med alldeles frivilligt. Med tanke på den straffskala som är, två till tio års fängelse, vore det väldigt olyckligt om straffansvaret utökades till att omfatta sådant som inte har förevarits av vad man i lagtexten kallar otillbörligt medel. Jag tror nog egentligen att den nuvarande hållningen är ganska bra.

Däremot gör vi en väldig skillnad när det gäller barn. När det är frågan om barn är det alltid fråga om brott enligt den här lagstiftningen. Det är precis den hållningen som jag tror är rimlig att hålla sig till.

Om jag hade fått frågan om brottsofferstöd inför nästa replik hade jag hunnit utveckla också ett svar på den. Men jag tror att ett ordentligt brottsofferstöd, ungefär såsom det Anhörigkommittén skissar på, är det som man behöver, också med möjlighet att söka asyl under den tid som man vistas här. Det kan ju vara så att man faktiskt inte kan återvända till det land som man kommer ifrån därför att man riskerar att utsättas för ytterligare påtryckningar.

Anf. 69 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Herr talman! Jag kan inte låta bli att tycka att det är lite märkligt att åldersgränsen 18 år är så markant när det gäller om ett brott är begånget eller inte. Människor befinner sig ju i olika situationer. En del människor är alltså i ett sådant tillstånd att de inte har någon riktigt egen fri vilja, utan de blir utnyttjade och kanske förledda, även om de är över 18 år.

Vi kommer att återkomma i den här frågan.

Anf. 70 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det finns anledning att verkligen följa utvecklingen och se vad som händer. Jag håller med Leif Björnlod om att det väldigt sällan är fråga om frivilliga val när det handlar om att kvinnor hamnar i prostitution, vare sig det är här i landet eller någon annanstans. Det är inte fria

val. En del blir lurade eller lockade, andra blir tvingade. En del blir lockade på ett så raffinerat sätt att det inte behövs några otillbörliga medel, utan man följer med. Men har otillbörliga medel använts, det vill säga hot, våld och så vidare, spelar det ingen roll om kvinnan har gett sitt samtycke eller inte. Då är det den här lagstiftningen som gäller. Då ska handlaren ställas till ansvar och inte bara den som kan vara ansvarig för själva människohandeln. Också den som inhyser, transporterar eller över huvud taget befattar sig med den här verksamheten ska ställas till ansvar.

Jag ser fram emot de domar som lär komma framöver. Jag hoppas att vi inte på nytt ska behöva uppleva att domstolen lägger sig på den absolut lägsta straffskalan.

Anf. 71 RAGNWI MARCELIND (kd):

Herr talman! I dagens svenska skola får man lära sig om den människohandel som bedrevs i Europa för flera hundra år sedan. Samtidigt pågår i dag en människohandel som i sina värsta former påminner om den tidens slavhandel. Denna handel är en grov kränkning av människovärdet, och man kan säga att den är vår tids slavhandel.

Vi talar väldigt ofta om terror och förtryck i dag. Vi framställer det ofta som att detta enbart sker i länder som härjas av krig och diktatur. Men det som pågår i Sverige och våra grannländer just nu när det gäller sexhandel och *trafficking* är ett fruktansvärt förtryck som måste bekämpas med effektiva och kraftfulla medel.

Herr talman! I vårt särskilda yttrande under punkt 3, som vi för övrigt står bakom, skriver vi att Sverige måste vara ett föregångsland när det gäller bekämpningen av människohandel. Jag tror och upplever efter den här debatten att det finns en stor politisk enighet om detta. Kriminalisering av handel med människor för sexuella ändamål är ett steg i rätt riktning. Trots den här enigheten, och trots den lagstiftning som finns sedan sommaren 2002, vet vi att människohandel är ett stort problem, ett problem som uppmärksammas alltmer.

Den här moderna formen av slavhandel ökar drastiskt, och har gjort det under de senaste åren. Bara i Europa har vi alltså 500 000 kvinnor som rövats bort, sålts eller falskt lovats att få ett hederligt arbete. Kvinnor säljs till samtliga länder inom EU och även till Sverige. Det sägs att människohandeln i dag omsätter mer pengar än droghandeln. Handlarna tjänar stora summor pengar på dessa utsatta kvinnor.

Ännu så länge görs det inte tillräckligt av de länder som berörs, men frågan har fått prioritet under Sveriges ordförandeskap i EU. När vi läser betänkandetexten konstaterar vi att Sverige också fortsättningsvis har den här frågan prioriterad och att vi är på rätt väg i kampen mot människohandel. Det är bra. Men det är många frågor som ska prioriteras, och som kallas prioriterade. Det är väldigt viktigt att vi kan gå från ord till handling, som vi så ofta poängterar i andra sammanhang.

Kristdemokraterna anser att *trafficking* måste motarbetas på flera plan. Straffen för förövarna måste vara kännbara samtidigt som kvinnorna ska ha hjälp och skydd. Uppsökande verksamhet måste intensifieras så att utsatta kvinnor får stöd i de länder de sålts till och de så kallade beskyddarna åtalas. Vi anser också att det är oerhört viktigt att temporära uppehållstillstånd och riktat stöd och skydd kommer dessa kvinnor till del.

De länder som dessa kvinnor oftast kommer ifrån är fattiga, med dåligt socialt skyddsnät. Därför måste också insatser sättas in i de här länderna så att kvinnorna får stöd och hjälp när de återvänder hem. Därför är det bra, precis som Elisebeht nämnde, att den här expertgruppen mot handel med kvinnor leds av just Sverige och Lettland. Gruppen fokuserar ju på operativt och konkret polissamarbete. Men här det ju ändå så, Elisebeht Markström, att det är resursfrågan som är viktig. Vi kan läsa i den ena rapporten efter den andra att Östersjöstaterna har en stor kunskap, alltså gränspolisen, om vad som sker. Men man har inga resurser för att gripa in.

I vårt särskilda yttrande lyfter vi också fram behovet av mer resurser till polisen, som vi har hört om tidigare här. I betänkandetexten framgår att orsaken till det som Elisebeht Markström nämnde, att det inte blev mer än fem förundersökningar under år 2001, enligt Rikskriminalpolisen är otillräckliga personalresurser på lokal nivå. Jag utgår från att regeringen kommer att åtgärda den här resursbristen hos polisen i vårpropositionen.

Det är inte heller godtagbart att medborgarnas uppfattning blir att polisen inte bryr sig om de här brotten. Ni vet vad jag syftar på, nämligen de skrivelser som har varit den senaste tiden om Norrbottens polis. Där har man inte ingripit i ett stort antal misstänkta fall. Det har bara inletts en förundersökning under året. Det här har både Hillevi och Elisebeht berört. Jag tror att vi måste jobba oerhört aktivt på att skapa opinion för att förändra de här attityderna. Dessutom måste vi se till att Norrland har tillräckligt med poliser.

Handeln med människor utgör ett större problem än något annat i vårt moderna samhälle. Det finns faktiskt nya uppgifter som tyder på att det här är en global jätteindustri som omsätter oerhörda summor. Då menar jag att respekten för människovärdet kräver att vi genom internationellt samarbete bekämpar denna företeelse med alla medel. Slavhandels offer behöver vår hjälp. Det handlar om flickors och kvinnors mänskliga rättigheter.

Kristdemokraterna anser att Sveriges regering ska verka för att det dokument som FN antagit om *trafficking* snarast implementeras i medlemsländernas lagstiftning. Det vore verkligen välkommet med ett erkännande av att *trafficking* faktiskt är ett problem för varje medlemsland.

När det gäller EU anser Kristdemokraterna att sambandet mellan droghandel och *trafficking* ska följas upp på europeisk nivå och att åtgärder ska vidtas. *Trafficking*, herr talman, måste stå högt på prioriteringslistan över brott att bekämpa – detta inte minst för att vi allesammans är så oerhört eniga om att vi vill värna om människovärdet. Det är ett sätt att kränka människovärdet att utnyttja kvinnor på det här sättet.

Anf. 72 JOHAN LINANDER (c):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet, men jag vill också säga att jag självklart står bakom de tre särskilda yttranden som jag har fogat till detta betänkande angående polisens insatser mot människohandel, förbättring för de utsatta kvinnor som tvingas till Sverige för prostitution samt förbud mot köp av sexuella tjänster med mera.

Jag är, liksom de flesta som jag har lyssnat till här, övertygad om att vi har en ganska god samsyn över partigränserna om dessa frågor och om att det är ett mycket angeläget område att prioritera. Tyvärr sågs inte detta som angeläget när resurserna fördelades i höstas. Vi från oppositionen har ju alla, och framför allt vi från Centerpartiet, yrkat på mer resurser till poliserna. Vi får se hur det blir när vi får vårpropositionen senare.

Jag ser faktiskt detta betänkande om människohandel som ett medgivande av att det finns för lite resurser för att bekämpa denna grova och hänsynslösa brottslighet. Sedan 1998 har endast 19 förundersökningar inletts, och endast sju av dessa har lett till fällande dom. Det beror knappast på att människohandel inte pågår i Sverige i speciellt stor omfattning. Det beror på att polisen inte har resurser att avdela till den spaning som ofta tar väldigt mycket tid men som krävs för att utreda brott.

I betänkandet säger Rikskriminalpolisen att anledningen till att endast fem förundersökningar inletts under 2001 är att det fanns otillräckliga personalresurser på lokal nivå. Detta bekräftar ju bilden. Det är naturligtvis inget som vi i Sveriges riksdag kan vara nöjda med.

Herr talman! För bara några dagar sedan presenterades den svenska modellen för att bekämpa prostitution och *trafficking* på ett FN-möte i New York. Men för att klara av den svenska modellen här i Sverige krävs det som sagt resurser. Särskilda *trafficking*-grupper behövs i samtliga polisdistrikt som är berörda. Det behövs också mer fortbildning för kunskap om kvinnornas situation.

Människohandel och *trafficking* är en mycket grov, organiserad brottslighet som sköts av fullkomligt hänsynslösa män – och i vissa fall kvinnor. De flesta, bland både de tvångsprostituerade kvinnorna och profitörerna, kommer från den östra delen av Europa, från Ryssland, Baltikum, Polen, Ungern och så vidare. Den svenska polisen måste givetvis ha resurser för att kunna samarbeta med poliserna i de här länderna för att förhoppningsvis kunna förebygga människohandeln.

När jag för två veckor sedan var på besök hos länspolismästaren hemma i Skåne, var det tyvärr en ganska hemsk bild som förmedlades till mig.

Skånepolisens *trafficking*-grupp räknar med att det har kommit 35–40 tvångsprostituerade till Skåne bara sedan maj 2002. En majoritet av dem tvingas till prostitution i lägenheter, inte till gatuprostitution. Men det finns också illegala klubbar där kvinnor tvingas ta emot våldtäktsmän på rad. Detta är väldigt slutna grupper, och det är svårt att skaffa bevis. Spaningarna är tidskrävande, och polisen känner inte att man har tillräckligt med resurser för att avdela så många spanare på en enda uppgift.

Herr talman! Vi i oppositionen har lagt fram ett särskilt yttrande om att förbättra de utsatta kvinnornas situation. De måste definitivt få möjlighet att stanna kvar i landet för att medverka i förundersökningar och vid rättegångar. Jag vill inte säga att samtliga utsatta kvinnor automatiskt ska få permanent uppehållstillstånd, som vi har hört sägas tidigare, men med tanke på den hotbild som finns om de återvänder till sitt hemland måste det finnas starka humanistiska skäl att få permanent uppehållstillstånd. Under den tid de är i Sverige måste de givetvis få relevant psykiatrisk och somatisk vård. Det är också viktigt att de får beskydd när det finns en hotbild i Sverige, något som tyvärr är vanligt.

Avslutningsvis vill jag ta upp en del av den brutala människohandel som bara berörs lite grann i det här betänkandet. Det handlar om handeln med mänskliga organ och vävnader. Huruvida denna fullkomligt vidriga handel finns i Sverige vet jag faktiskt inte, men rent känslomässigt känns det som sådant inte kan finnas här. Men det utesluter ändå inte att svenska medborgare kan ha fått nya organ inopererade i andra länder – organ som suttit i en frisk människa bara några timmar tidigare.

Det finns människor som frivilligt säljer organ som man kan leva utan. Det är givetvis fruktansvärt, men än värre är det när unga, fattiga och ofta utslagna människor kidnappas för att mördas så att man kan ta organen. Det är så sjukt och vidrigt att det är svårt att förstå att det över huvud taget förekommer, men det finns bevis för att det sker både i Asien och i Sydamerika. Även om vi inte tror att detta fruktansvärda sker i Sverige måste vi ha ögonen öppna även här. Sverige måste ta en aktiv del i arbetet med detta i Europol.

Anf. 73 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Johan Linander tar upp resursfrågan, precis som flera andra i debatten här. Frågan är ju: Vid vilket tillfälle skulle vi i kammaren eller någon annanstans få höra att man tycker att det är tillräckligt med resurser?

När jag lyssnar på oppositionen hör jag samma argument i varje diskussion. Antingen det rör trafikbrott, annan kriminell verksamhet eller annan brottslighet hänvisas det alltid till att det är resursbrist. Polisen har 13 ½ miljarder i sin budget, eller strax däröver, till och med. Vi vet inte vad som kommer i vårpropositionen. Det vet inte jag heller. Men tror Johan Linander att det kan ligga en gnutta värderingar bakom det faktum att just prostitution, våld mot kvinnor och människohandel – som i huvudsak handlar om kvinnor – på sina håll inte prioriteras på ett sådant sätt som regering och riksdag har begärt av polisen, eller är det alltid per definition fråga om resursbrist?

Anf. 74 JOHAN LINANDER (c) replik:

Herr talman! Jag måste börja med att säga att jag uppfattar Elisebeht Markströms replik som en väldigt hård kritik mot polisen. Men visst, det kan säkert vara som hon säger.

Det märkliga är ju att vart man än vänder sig och diskuterar de här frågorna kommer samma argument: Man vill ta tag i detta och vill kunna avdela mer resurser för att ha spanare på plats som verkligen kan utreda brotten, men det finns så mycket annat som också pockar på uppmärksamhet. Man klarar inte av att lägga ned så mycket resurser vid ett och samma tillfälle på en spaning.

Visst, det är ett medgivande att det behövs mer resurser. Det känns som om det har kommit signaler från regeringen om att det faktiskt ska komma mer pengar till polisen. Blir det så i vårpropositionen är det bra, för det är ett medgivande av att vi hade rätt redan i höstens budgetdebatt. Frågan är vad man prioriterar här i samhället. Vi prioriterar rättsväsendet och polisen mycket högt. Om man säger att man prioriterar måste man också visa det i siffror i budgeten.

Anf. 75 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Johan Linander tolkar mig alldeles rätt när han uppfattar att det finns en kritik hos mig. I Rikskriminalpolisens rapport, som han säkert själv har tagit del av och som det om inte annat har talats mycket om i medierna, nämner man klart och tydligt att det finns ett synbart glapp mellan den politiska viljan att bekämpa människohandel och de prioriteringar polisen har gjort. Det är klart att det finns anledning för mig som riksdagsledamot, i justitieutskottet allra helst, att känna att man måste ta detta på allvar om Rikskriminalpolisen skriver på detta sätt i en rapport som lämnas till regeringen.

Vi har hört om situationen i Norrbotten. Där känner man uppenbarligen till en hel del. Jag har läst upp hur många män det är frågan om, hur många kvinnor det gäller och att man känner till transportörer. Johan Linander redogjorde för situationen i Skåne, och den informationen har han fått från polisen. Uppenbarligen känner man till en hel del. Rikskriminalpolisen skriver också i sin rapport att man får mycket tips. Att prostitutionen i dag inte längre bedrivs på gatan innebär inte att polisen inte känner till var verksamheten bedrivs, hur den bedrivs eller vilka som är ansvariga, men frågan är naturligtvis hur man ska ställa någon till ansvar och kunna bevisa att brott har begåtts.

Jag är inte benägen att hålla med om att det i varje läge handlar om resurser. Det handlar också om värderingar och attityder.

Anf. 76 JOHAN LINANDER (c) replik:

Herr talman! Jag håller med i mycket av vad Elisebeht Markström säger. Men ansvaret faller tillbaka på den socialdemokratiska regeringen. Om man inte tycker att man prioriterar på rätt sätt faller ansvaret i alla fall tillbaka på regeringen. Det är viktigt att Elisebeht Markström också tar en diskussion med justitieminister Thomas Bodström, så att vi i riksdagen får en samsyn med regeringen i de här frågorna. I övrigt har jag inte så mycket att tillägga för tillfället.

Anf. 77 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Herr talman! Sverige måste bli ledande i kampen mot människohandel och sexslaveri. Den uppfattningen har jag och säkert många med mig, inte minst efter att ha sett den upprörande och tragiska filmen om den unga ryskan Lilja.

Men jag tror att detta blir svårt. I våras fattade riksdagen beslut om att införa ett nytt brott i brottsbalken, benämnt "människohandel för sexuella ändamål". Brottet innebär att den som med olaga tvång, vilseledande eller annat otillbörligt medel förmår någon att bege sig till ett annat land i syfte att den personen där ska utsättas för sexualbrott eller utnyttjas för sexuella ändamål ska kunna dömas för människohandel. Det innebär att män som förmår kvinnor som redan arbetar som prostituerade och som har samtyckt till att fortsätta med detta kommer undan. Visserligen kan den som tjänar pengar på att någon frivilligt och på eget initiativ prostituerar sig redan i dag dömas för koppleri, men koppleribrottet bedöms betydligt mildare än brottet människohandel. För koppleri är straffet maximalt fyra års fängelse, för grovt koppleri sex år och för människohandel tio år. Skillnaden mellan brotten är också att medan människohandel är ett gränsöverskridande brott är koppleri bara ett nationellt brott.

För att de män som handlar med kvinnor ska kunna dömas för människohandel måste offren, det vill säga kvinnorna, kunna styrka att de har utsatts för olaga hot, vilseledande eller på annat sätt lurats till prostitution. Mannen förnekar naturligtvis att han har rekryterat henne på ett otillbörligt sätt och hävdar att kvinnan mycket väl förstod vad som förväntades av henne och att hon frivilligt gett sitt samtycke till detta. Det blir då för kvinnan en orimligt påfrestande och besvärlig bevisning därför att hon blir ifrågasatt av mannen, av mannens ombud – han har säkert råd att anlita en skicklig advokat – och troligen också av domstolen. Jag menar att man här kan dra en parallell med de rättegångar som rör kvinnor som har blivit utsatta för våldtäkt. Frågan om hennes samtycke till prostitution – precis som det kan bli när det gäller en eventuell våldtäkt – kan bli avgörande för om en man ska kunna dömas för detta människohandelsbrott.

Det är redan i dag svårt att få utsatta kvinnor att vittna i domstol. Det blir med all sannolikhet inte lättare med denna utformning av brottet människohandel. Och det är handlarna och profitörerna som ska sättas i fokus. Det är de som begår en kriminell handling med människor.

Det finns en komplikation till i denna lag. Det är nämligen så att om kvinnan är under 18 år ställs det inga krav på särskilda villkor för att brottet människohandel ska bli tillämpligt. Jag menar att detsamma bör gälla även för de kvinnor som är över 18 år, det vill säga för alla som utsätts för det straffbara brottet människohandel. Kvinnans ålder ska inte spela någon roll.

Denna föreslagna kriminalisering harmoniserar inte heller med den svenska sexköpslagen. Där kriminaliseras ju köparen trots kvinnans insikt i att hon ägnar sig åt prostitution. Vi har alltså kriminaliserat männen här, och då verkar det väldigt ologiskt att de som underhåller efterfrågan på sexuella tjänster, alltså de som förser männen med kvinnor som de kan köpa, också ska tjäna stora pengar på kvinnornas beroende och att de av juridisk-tekniska skäl ska kunna komma undan med denna lindrigare form av straff, nämligen koppleri för vilket det maximala straffet är fängelse i fyra år.

När det nu handlar om denna ännu grövre exploatering som människohandel innebär av personer som dessutom har ett främmande ursprung bör dessa personer rimligen ha samma skyddsstandard. Det är alltså handlaren som under alla förhållanden ska kriminaliseras.

Människohandel för sexuella ändamål ska vara brottsligt oavsett hur medvetna och oavsett hur införstådda kvinnorna kan ha varit med under vilka förhållanden som de ska arbeta. Kravet på att rekrytering eller transport ska ha skett på ett visst sätt bör därför tas bort ur lagstiftningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 78 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tänkte passa på att fråga Helena Bargholtz lite grann om det program som Folkpartiet för en kort tid sedan presenterade och som ni har kallat *Stoppa vår tids slaveri*. Där tycker jag mig kunna utläsa två grundorsaker till att kvinnor och barn kan råka hamna i människohandel och prostitution. Det ena handlar om att kvinnor och barn som lever i fattigdom och maktlöshet och som får se sina mänskliga rättigheter kränkta lätt faller offer för människohandlare och prostitution. Det

andra handlar förstås om efterfrågan. Så länge det finns män som efterfrågar precis det som Helena Bargholtz nyss var inne på finns det också möjligheter att fortsätta med denna verksamhet. Detta är vi överens om. Jag håller med om den analysen.

Men det som stöter mig något i ert program är punkt 1 i de politiska åtgärdsförslagen. Den handlar om att man ska ge människor möjlighet att arbeta i vårt land – arbetskraftsinvandring. Där står det:

Den som har en anställning som väntar i Sverige ska i normalfallet ges uppehållstillstånd. Bara om det är uppenbart att det finns kvalificerade sökande till just det arbetet som redan bor i Sverige ska ansökan avslås.

Då blir min fråga: Hur ska detta gå till? Vem ska bevaka detta, och vad skulle det betyda i verkligheten? Mig veterligen finns det på varje utlyst tjänst mellan 10 och 40 sökande inom landet. Hur ska en kvinna i ett annat land någonstans långt bort kunna hävda sin rätt när det gäller att just hon skulle ha kunnat ha möjlighet till detta arbete? Vad betyder detta? Kan Helena Bargholtz förklara det för oss?

Anf. 79 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Ja, det kan jag försöka göra, även om det inte alls är det som mitt anförande handlade om. Men vi bedömer att det finns möjligheter för kvinnor som kan komma till Sverige därför att de har en kapacitet som vi efterfrågar. Och jag tänker framför allt på de förväntade bristerna inom vården och omsorgen som vi ser. Alla siffror pekar ju på att vi kommer att få en stor arbetskraftsbrist när det gäller just vårdrkten. Här menar jag och kamrater till mig i Folkpartiet att det borde finnas goda möjligheter för kvinnor från andra länder att komma och arbeta. Däremot vill jag betona att jag inte ser prostitution som ett arbete.

Anf. 80 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag förstår att Helena Bargholtz inte menar att de ska komma hit som prostituerade. Det står också mycket tydligt i ert program att det ska handla om vanliga arbeten med riktig lön och med rejäla villkor. Då funderar jag på om det är fråga om så rejäla villkor som till exempel kollektivavtal och om att följa gällande lagstiftning och att man ser till att det är arbetsgivare som har rent mjöl i påsen och som inte anställer dessa människor utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Det tycker jag vore intressant att få veta.

Nog verkar det lite grann märkligt hur detta skulle kunna fungera i praktiken, alltså att man skulle kunna komma till vårt land, man är offer för människohandlare, och man kanske har landat i något av de länder som ligger nära Sverige, kommer hit och får turistvisum och ska kunna söka detta utlysta arbetet. Men man får bara stanna om det är uppenbart att det inte finns några andra kvalificerade sökande till detta jobb. Om det finns det ska ansökan avslås enligt ert program. Det är det som stöter mig, inte er ambition och er vilja att hjälpa offer för människohandel. Det är inte det som irriterar mig, utan det är just detta att om det inte finns någon svensk eller någon i Sverige går det bra att komma hit och ta detta jobb.

Anf. 81 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Först och främst vill jag säga att svenska arbetsrättsliga regler självklart ska gälla också för denna grupp människor. Som jag sade i tidigare inlägg tror jag inte att detta blir ett problem. Vi behöver ha väldigt många, inte minst kvinnor, som kommer hit och arbetar, eftersom kvinnor ändå många gånger tenderar att välja vårdrken. Jag kan inte se detta som ett problem.

Däremot vill jag säga, och det är det som är så viktigt eftersom det finns i denna rapport om *trafficking*, att ett alternativ för dessa kvinnor ska vara att komma till Sverige och få ett bra jobb. De ska inte komma till Sverige för att de behöver prostituera sig. Det är en väldigt viktig distinktion.

Anf. 82 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! Jag hade inte tänkt gå upp i den här debatten i dag. Som tidigare har sagts råder en väldigt stor samsyn här i det svenska parlamentet när det gäller synen på människohandel och prostitution. Sverige har flyttat fram sina positioner i världen och kommer att vara en av de viktigaste drivkrafterna när det gäller att bekämpa människohandel och prostitution även i andra länder. Men det här är en svår och lång process som väldigt många här har beskrivit när det gäller samarbetet inom EU och samarbetet med de baltiska staterna, och det finns väldigt mycket att göra.

Men, fru talman, anledningen till att jag ändå gick upp i den här debatten var att jag upplevde en oroande tendens: Man gör frågan om bekämpning av människohandel och prostitution – det handlar om människor som utsätts för bland de grövsta brott som man kan utsättas för, en sådan oerhörd kränkning av mänskliga rättigheter – till en fråga om resurser.

Vi vet alla att polisen har ett oerhört stort behov av resurser och att vården i Sverige har ett oerhört stort behov av resurser, men vi får inte låta frågan om bekämpning av människohandel och prostitution handla om ifall polisen får ytterligare hundra, tvåhundra eller trehundra miljoner. Jag tycker att det är oerhört viktigt, och där upplevde jag att det fanns en väldigt tydlig samsyn, att här har vi en gemensam syn i alla partier. Det här är en prioriterad fråga, och det här måste man bekämpa. Det är i mångt och mycket också en fråga om attityder och värderingar.

Jag skulle vilja uppmana alla att, när ni träffar era ledamöter i polisstyrelserna runtomkring i landet, uppmana dem att ställa frågor i polisstyrelsen om det här och att se till att, när man tar verksamhetsplaneringen på polismyndigheterna i länen, den här frågan finns med så att det inte blir en borttappad fråga. Oavsett resurser – ökade eller till och med minskade – så är vi väl alla överens om att denna fråga måste prioriteras och lyftas fram.

Vi i Vänsterpartiet gör våra avvägningar när det handlar om resurser. Vi ser också att polisen har behov av resurser. De har fått ökade resurser, och de kommer att få ytterligare ökade resurser i framtiden. Men ska man bekämpa människohandel och prostitution måste man också ha en helhetssyn. Man måste se vilket tillstånd de här kvinnorna lever i. Ofta lever de med ett drogmissbruk och ofta med ett oerhört behov av vård, av behandling och av att kunna få möta professionell hjälp att bearbeta de

psykiska skadorna. Det krävs alltså också resurser till vård och omsorg. Det krävs resurser till kommuner och landsting. Vi måste ha en helhets-syn så att vi inte bara kan bekämpa brottsligheten när det gäller de här kvinnorna utan att vi också kan möta de behov som dessa kvinnor har. Där handlar det ju inte enbart om den organiserade och gränsöverskridande brottsligheten, utan det handlar ju också om prostitutionen i Sverige.

Därför yrkar jag bifall till förslaget i justitieutskottets betänkande med en förhoppning att vi alla är överens om att oavsett vilka resurser rättsväsendet har måste detta vara en prioriterad fråga och inte någonting som polisen kan välja bort.

Anf. 83 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är väldigt bra att Alice Åström lyfter fram den här delen, som är den viktigaste delen i hela bekämpningen av människohandel, det vill säga att det framför allt inte är en resursfråga. Men trots det vill det till resurser och redskap för att man ska kunna bekämpa den här sortens handel.

Jag bara undrar lite, eftersom Alice Åström ändå står bakom majoritetstexten: I den står det uttryckligen att Rikskriminalpolisen har sagt att anledningen till att det inte har inletts fler förundersökningar är "otillräckliga personalresurser på lokal nivå". Det är ändå ett konstaterande som har gjorts, och då tycker jag att vi inte kan förbise det, Alice Åström, för då sätter vi på oss skygglappar och vill inte inse hur det är.

Jag tycker att det är lite synd, när vi pratar om sådana här frågor, att vi alltid ska hamna i det här, att någon ska stå och försvara och säga att det finns jättemycket resurser medan andra säger att det inte finns några resurser, när det här handlar om utsatta människor, precis som Alice Åström säger. Det krävs resurser för att se till att de här människorna kommer bort från sitt missbruk. Det behövs förändrade attityder, men framför allt behövs det också redskap för att kunna genomföra rehabilitering och komma åt dem som säljer och utnyttjar de här kvinnorna, och då är det till syvende och sist resurser det handlar om. Jag är ledsen att behöva säga det, Alice Åström.

Anf. 84 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Ragnwi Marcelind lyssnade nog lite dåligt på vad jag sade. Jag sade att jag är medveten om att polisen behöver mer resurser. Polisen har fått mer resurser och kommer också att få det framöver.

Det jag ville framföra, och det var det jag ändå gick upp i talarstolen för, var betoningen på att om polisen ska kunna bekämpa det här så behövs det mer resurser. Från Vänsterpartiets sida ser vi att det här måste bli en prioriterad fråga hos polisen. Det måste lyftas upp på lokal nivå och i alla sammanhang så att den här frågan inte glöms bort. Där har vi frågan om attityder, som Ragnwi Marcelind också tog upp: Man ser inte det oerhörda förtryck som dessa kvinnor blir utsatta för, och man tar inte detta på så stort allvar som man borde. Vi borde alltså ha ett gemensamt intresse av att lyfta fram de här frågorna och se till att förändra attityderna och att den här handeln inte kan få pågå i det tysta, för det pågår över hela Sverige och inte bara i storstadsregionerna.

Vad gäller resurser är jag medveten om att polisen behöver mer resurser, men vi får inte fokusera den här debatten på det. Oavsett det ekonomiska läget måste dessa kvinnor få det skydd de förtjänar.

Anf. 85 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Tack för det förtydligandet, Alice Åström! Men jag tror ändå att Alice Åström som vanligt hamnar i det lilla dilemmat att dels försvara regeringens politik, dels stå upp – som Alice Åström brukar göra – för de svaga och dem som är utsatta. Och det blir en konfrontation, därför att det går inte att komma ifrån, Alice Åström: Hur gärna vi än står här i kammaren och talar så tårarna rinner så räcker inte det om vi inte kan se till att vi får muskler och får handling utifrån våra ord, och då krävs resurser.

Nu säger Alice Åström att hon är medveten om att polisen behöver mer resurser. Det tycker jag är jättebra, därför att jag ser dig som min förhoppning i regeringsförhandlingarna om att det ska bli mer pengar till polisen. Där har Alice Åström ett stort uppdrag som jag bara vill understryka: Var med och förhandla fram mer pengar så att vi också kan arbeta med den här frågan!

Självklart handlar människohandeln och den förnedring av människovärdet som de här kvinnorna upplever om mycket mera, men vi kan inte åtgärda det utan att vi har något att arbeta med, och det kallas resurser.

Anf. 86 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! För Vänsterpartiet är detta ganska tydligt. Jag tror att jag fortfarande inte, under mina 20 år i politiken, har suttit i någon församling, varken på kommunal nivå eller i någon nämnd, där man har sagt att man har tillräckliga resurser att göra allt man vill och att man inte behöver något mer.

Jag ser, när jag reser runt i landet, att landsting och kommuner säger: Vi har inte råd att erbjuda den här missbrukande kvinnan vård och behandling, för det finns inga resurser. Kvinnan kan då få gå kvar i prostitution, förnedring och förtryck och inte ens få hjälp med vård och behandling även om hon själv vill. Då ser jag behovet av ökade resurser till kommunerna för att de ska kunna möta det här behovet. Jag tror att vi ständigt kommer att slåss, därför att det finns ingen verksamhet som inte behöver mer resurser.

Det var därför jag ville lyfta upp den här frågan. Den får inte nedprioriteras. Den ska prioriteras upp överallt. Den kampen kommer vi att behöva föra under många år framöver.

Anf. 87 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Vi kan ta Blekinge polismyndighet som ett exempel. Under de senaste åren har man fått fem dagliga färjeförbindelser med Baltikum. Det har inneburit att man i Blekinge län lägger 30 % av den operativa polisresursen på gränspolisarbete. Man har flyglinjer som är utanför Schengen, och man planerar även en daglig flygförbindelse till Baltikum. Det innebär att polisen i Blekinge är tvungen att avsätta 30 årsarbetskrafter passkontrollanter och minst 15 årsarbetskrafter poliser för att ta hand om gränsövervakningen. Det betyder att det inte handlar om att prioritera

bort handel med kvinnor. Man har inte personer ute som kan göra någonting åt saken i den utsträckning man vill och skulle önska.

Vi politiker måste också vara tydliga och säga vad man inte ska prioritera, när man har begränsade resurser. Jag upplever att polisen känner en stor ambivalens till vad de ska göra och inte göra.

Det är viktigt med värderingar och signalsystem. Där faller ett stort ansvar på regeringen som via justitieministern och rikspolischefen har att gå ut med direktiv till de lokala polismyndigheterna. Där finns det mycket att göra. Man måste om inte ta justitieministern i örat så åtminstone få honom att tala om vad polisen ska ägna sig åt. Vi kan stånga våra huvuden blodiga och prata om resurser. Men när det inte ens finns poliser för att bemanna en radiobil på dagtid utan man får ta ut kriminalpoliser som har stora ärendebalanser och sätta dem i en radiobil för att det över huvud taget ska komma någon när allmänheten ringer, då är det ett stort resursproblem. Det kan man inte negligera.

Anf. 88 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Nu kom vi in på frågan om antalet poliser. Nu utbildas det poliser. Jag önskar också att det skulle finnas fler poliser ute redan i dag. Men det gör det inte. Det är ett stort problem inom poliskåren. Det man också behöver titta på från Rikspolisstyrelsen är fördelningen av de resurser och det antal poliser som finns utifrån de aspekter som beskrevs: när man får fler färjelinjer, när man får flygtrafik och när det ställs krav. Det måste man också våga se och fördela resurserna inom poliskåren.

Hillevi Engström talar om att ta justitieministern i örat. Jag vet mycket väl att de här frågorna finns med i regleringsbrev som går från regeringen till Rikspolisstyrelsen. Där kräver man också en återrapportering. Man ligger hela tiden på för att frågan inte ska tappas bort. Man följer upp den återrapportering man får från Rikspolisstyrelsen. Rikspolisstyrelsen har själv uppmärksammat problemen och ska nu ha en kontaktperson i varje län för återrapportering. Den frågan är mycket väl omhändertagen i dagsläget.

Man kan alltid diskutera hur man ska prioritera. Men det är anmärkningsvärt att vi hamnar i den här debatten. Det är nästan den enda fråga där alla partier, från Vänstern till Moderaterna, är helt överens. Vi är överens om att det är en viktig fråga, den är prioriterad och man måste arbeta med den. Det borde också vara en ganska tydlig signal, både till Rikspolisstyrelsen och polisen ute i landet.

Anf. 89 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! I den rapport som Rikskriminalpolisen har utarbetat framgår att arbetet mot människohandel inte prioriteras i Rikspolisstyrelsens planeringsförutsättningar. Rikskriminalen skriver att det är en förutsättning att man går ut med tydliga direktiv på den punkten.

Jag vill påminna om en sak som jag tog upp i mitt anförande. Den kontaktperson som finns på varje myndighet är inte mer än en brevlåda som det är i dag. Det säger de själva. De ska vara kontaktpersoner för både människohandel, prostitution, barnpornografi, familjevåld, relationsvåld och våld mot barn, ofta tillsammans med sina ordinarie arbetsuppgifter. Det säger sig självt att de inte kan mäta med annat än att ta emot information och leverera den till Rikskriminalen. Det behövs resur-

ser för människorna på fältet som sitter och spanar och utreder. Jag tror att vi är överens om det och jag hoppas att det blir förbättringar på den punkten.

Anf. 90 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Vi är helt överens om att det behövs fler poliser. Det är därför det också finns två nya polishögskolor. Man kommer att åtgärda det. Samtidigt kan vi se, när vi åker runt i landet, att det finns polismyndigheter som har tagit frågan på ett stort allvar och där det bedrivs ett bra arbete. Det finns också exempel på det i rapporten. De arbetar utifrån exakt samma resurser och förutsättningar. Men det finns en stor variation i med vilket allvar man ser på frågan och hur man bedriver arbetet. Det är en attitydfråga. Min förhoppning är givetvis att den absolut bästa polismyndigheten där det bästa arbetet bedrivs ska bli en modell för andra. De gör det utifrån exakt samma resurser. Det finns en möjlighet att flytta fram positionerna redan i dagsläget.

Anf. 91 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! ”Nej, nu blir jag arg” brukar Emil i Lönneberga säga när han behandlas orättvist av sin milt sagt opedagogiska får. Socialdemokraterna och Vänsterpartiet vill göra en poäng av att det inte får handla om resurser. Jag tillhör dem som brukar prata om att polisens arbete handlar om annat än resurser – hur vi jobbar, vad man ska göra och inte göra, att våga prioritera. I de regleringsbrev och budgetar som man skickar från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet till Rikspolisstyrelsen är allt prioriterat. Det är ingen prioritering att säga att man prioriterar allt.

Jag skulle vilja påstå att det är en skrämmande dålig politisk ledning. Den har Alice Åström och Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet haft ansvar för i nästan åtta år. De har i alla fall haft det i fem år, sedan Vänsterpartiet blev det stödparti till Socialdemokraterna som man är nu. Det är ni som bär ansvaret för att det inte finns någon tydlig ledning för polisens arbete.

Vi kan prata om resurser någon annan gång. Det gör jag gärna, för där tror jag också att det finns problem. Men när man säger att ett område ska prioriteras blir jag konfys. Vi vet att man stänger polisstationer i vårt land på löpande band. Det gör vi i dag. Då ska vi väl stänga några till, om vi ska prioritera om. Tycker man att det finns tillräckligt med resurser till svensk polis? Jag tror inte det.

Det finns strukturella problem i svensk polis. Ett är faktiskt rent politiskt. Det handlar om att regeringen och riksdagens majoritet inte ser till att det finns tydliga direktiv i budgeten, i regleringsbreven, att inte majoriteten i RPS styrelse och majoriteterna i våra lokala polisstyrelser på länsmyndigheterna ser till att man tar krafttag och talar om vad som är viktigt. När man läser noga RPS årsredovisning kan man bli mörkrädd när man ser hur resurserna har använts. Jag är kritisk mot det. Jag tycker att man ska ha en ny ledning för Rikspolisstyrelsen och skriva nya direktiv, men jag tror tyvärr att det då krävs att man byter regering. Nuvarande regering har misslyckats i åtta år med att se till att det blir några prioriteringar. Det är allvarligt.

Slutligen handlar det mycket om värderingar. Elisebeht Markström och många med henne var helt rätt ute. Det handlar om att visa att det inte är okej att köpa en annan människas kropp. Det handlar om tuff, offensiv attitydbildning och attitydpåverkan. Jag brukar sällan ha anledning att berömma LO för vad LO gör för Sverige. Men man gör ett väldigt bra arbete i projektet om makt och rättvisa där man är ute och pratar om sexhandel och bristen på jämställdhet i de grupper där vi vet att det tyvärr finns en hel del sexköpare. Sådant är bra. Det ska vi ha mera av. Men, mina vänner, majoriteten i den här kammaren kan inte smita ifrån sin totala brist på politisk ledning av vad polisen ska hålla på med.

Anf. 92 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Johan Pehrson säger att majoriteten inte kan smita ifrån vad man prioriterar och att det är alltför mycket som är prioriterat. Jag kan delvis hålla med. Det är alldeles för lätt att tycka att de flesta brott är viktiga att bekämpa. Man vill kanske alldeles för mycket. Jag kan hålla med om att det är en svår politisk avvägning och det blir alldeles för lätt så att allting blir prioriterat. Jag hoppas att man kan förbättra det arbetet och att man vågar prioritera tydligare.

När jag tittat bakåt i tiden då det varit en annan politisk majoritet här i landet har jag inte sett att prioriteringarna skulle ha varit tydligare. Det här är alltså ett gemensamt politiskt problem. Min förhoppning är givetvis att den nuvarande majoriteten ska fortsätta att arbeta med frågan och bli bättre på att hantera den, och att en annan majoritet inte ska få tillfälle att visa att det borde vara på något annat sätt. Jag tror nämligen att det här är ett problem som finns i politiken över huvud taget.

När det gäller majoriteten i de lokala myndigheterna kan jag tala om att många av länspolisstyrelserna har borgerlig majoritet, så det man gör på länsnivå är nog ett delat ansvar. Man är dålig på att hantera dessa problem, oavsett vilken majoritet som finns.

Anf. 93 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Alice har helt rätt. Det finns odugliga företrädare för fler partier än de som nu bildar majoritet i Sveriges riksdag. Självklart finns det också lokala polisstyrelser som gör felaktiga prioriteringar. Men ofta är majoriteten en annan i regionen eller i länet.

Min poäng är att det hela vägen verkar finnas en total politisk oförmåga att säga att någonting är viktigare än något annat. Man får inte säga någonting om det, utan allt är viktigt. Jag möter poliser som är frustrerade för att rikspolischefen säger till dem att allt är prioriterat. Och vad kan han göra om det står så i budgetpropositionen eller regleringsbrevet? Där kan vi se att allt är prioriterat, vilket leder till att man måste hålla på med direkt verksamhet. Det finns inte utrymme för spaning, analys och annat sådant.

Vi ska i eftermiddag behandla fler betänkanden. Då kommer vi inte att bara prata om resurser, utan även om innehåll och vad man får göra. Vi ska också prata om rumsavlyssning. Om vi vill komma åt de bedrövliga ligor som säljer unga kvinnor och barn, och om vi vill se dem åka fast, kanske vi ska vara beredda att ta lite tuffare tag mot dem. Då handlar det inte bara om antalet poliser, utan om vilken teknik och vilka metoder polisen får arbeta med. Men det ska vi återkomma till.

Anf. 94 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Det sista som nämndes om vilka metoder och verktyg man ska använda kommer vi att debattera under eftermiddagen.

När man säger att det är mycket som är prioriterat måste man också hålla i minnet att varje myndighet utifrån de prioriterade områdena ska kunna titta på vad som är särskilt aktuellt i just deras myndighetsområde. Det är viktigt och görs dåligt i dag.

Det går inte att härifrån snävt prioritera verksamheter. Det kan senare visa sig att man inte har just de problemen på de olika ställena. Jag tror därför inte att det är möjligt att fullt ut snäva in prioriteringarna. Den diskussionen måste tas på länsmyndighetsnivå, där man tittar på hur det ser ut just där och hur man ska prioritera. Kanske kan vi gemensamt driva på och se till att det sker ett bättre arbete ute hos myndigheterna.

Anf. 95 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Ja, det ser jag fram emot. Jag tror att vi tillsammans från justitietskottet måste ta ett större ansvar om vi som blivit valda av svenska folket inte kan läsa ut vad regeringen vill prioritera, eller vi anser att de prioriterar för mycket – Alice ger mig ju delvis rätt i detta. Vi kan väl vara överens om den verklighetsbeskrivningen att om man stänger polisstationer på rad, och vi samtidigt säger att detta ska prioriteras högre, då måste någonting annat tas bort. I annat fall blir det ju ingen prioritering. Det svåra är inte att vilja, utan det handlar om att välja. Om det finns en stor utmaning i form av svåra brott som begås måste man välja någonting.

Jag tror alltså att vi från utskottet måste ta ett stort ansvar att leda och prioritera. Jag känner nämligen inte att vår regering, som är vald av majoriteten, gör det. Det går inte att jaga enskilda poliser och enskilda polismästare – och inte rikspolischefen heller för den delen, eftersom han tar direktiv från regeringen. Och om direktiven är otydliga är de inte bra.

Anf. 96 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! Det är alldeles riktigt det som sägs här. Det är dock lite trist att den stora och viktiga frågan om människohandel nu har tippat över och handlar om resurser.

Eftersom vi socialdemokrater nu innehar regeringsmakten måste jag väl tillåtas påpeka att vi sannolikt aldrig kommer till den situationen när någon av oss står i talarstolen och säger att vi har fått tillräckliga resurser på alla områden. Den dagen kommer vi aldrig att få uppleva.

I år finns 13 ½ miljard kronor på polisens konto. Vi vet inte vad som kommer i vårpropositionen. Detta är dock inte noll. Det är inte detsamma som att man inte kan göra någonting.

Det jag efterlyser, och som vi har talat om tidigare, är att vi här har ett mycket allvarligt brott, människohandel, som renderar höga straff. Ändå kan Rikskriminalpolisen säga att det finns områden i landet där man inte jobbar med denna fråga på det sätt som är önskvärt. Och det är klart att det finns anledning att påpeka det. Det tycker jag också.

Trots allt undrar jag: Tror inte Johan Pehrson att det kan finnas ett mått av värderingar inom poliskåren kring just den situation som vi nu har där man underlåter att arbeta med denna fråga och i stället ägnar sig

åt någonting annat? Det finns alltså poliser, men de arbetar inte med just detta. Norrbotten är ett lysande exempel på det.

Jag ska be att få återkomma i nästa replik om era satsningar i det program som jag nyss har läst.

Anf. 97 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Jag tror att det finns problem med värderingar inom polisen. Vem bär ansvaret för det? Det är den socialdemokratiska regeringen som inte ser till att vi har en ledning för polisen som löser detta. Det är aldrig okej att det kommer en signal från en svensk polis, varken från norr eller söder, som säger att det inte är så viktigt att någon köper någon annans kropp och att det är ingenting att bry sig om. Det är ju tjänstefel av personen i fråga. Jag vet inte riktigt vad man ska göra åt det, men det är nästan en fråga för ansvarsnämnden när vi vet hur det ser ut inom polisen.

Sedan den nuvarande rikspolischefen tillträdde har det kommit ett antal anmälningar mot poliser som misshandlat sina närstående, fruar eller sambor. Det leder sällan till avskedande, och i vissa fall har det till och med lett till att man fått jobba kvar och utreda våld mot andra. I något undantagsfall kan väl en sådan polis få jobba kvar och inte få sparken. Han kan till exempel få hålla på med trafikövervakning.

Det finns problem med värderingarna inom polisen. Det handlar om bristande ledarskap där man inte talar om hur det ska vara.

Hur kan vi ha polischefer som får åka på konferenser om jämställdhet och där förgripa sig på kvinnor och ändå få vara kvar? Det känns inte som om man reagerar tillräckligt kraftfullt. Tänk om det hände på en julfest på en vanlig polisstation ute i landet. Vilket ramaskri det skulle bli!

Nej, bättre ledarskap för polisen. Regeringen bär ansvaret.

Anf. 98 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s):

Fru talman! Det är bra att Johan Pehrson säger det han säger. Jag tror nämligen också att en hel del handlar om värderingar och attityder till dessa frågor. Det gäller inte bara människohandel för sexuella ändamål, utan också brott mot barn, våld mot kvinnor, och andra typer av kränkningar av svaga grupper. Homofobiska brott är också ett exempel där det finns en hel del att göra. Jag är därför glad att Johan Pehrson är så tydlig på det här området.

Så vill jag ta upp ert program som jag talat om tidigare. Alla har kanhända inte läst det, men jag har gjort det. *Stoppa vår tids slaveri* är den dramatiska titeln på programmet, och slaveri är precis vad det handlar om när det är fråga om människohandel. Det kan gälla kvinnor, det kan gälla barn, det kan också gälla män, men det är mera sällsynt, åtminstone i fråga om sexuellt utnyttjande.

Ni satsar ju en del pengar på detta. Ni talar om ett anslag där medel ska gå till kommunal socialtjänst, frivilligorganisationer och särskilda insatser inom polisen och rättsväsendet. Ni landar på 20 miljoner kronor. Det är inte mycket i det här sammanhanget, Johan Pehrson, om vi verkligen ska göra någonting extra utöver det som görs i dag.

Jag vill också fråga lite kort, bara för att jag är nyfiken, om Johan Pehrson tycker att den formulering som jag tidigare redogjorde för är bra,

nämigen att den som har en anställning som väntar i Sverige i normalfall ska ges uppehållstillstånd. Bara om det är uppenbart att det finns kvalificerade sökanden till just det arbetet, och som redan bor i Sverige, ska ansökan komma att avslås. Man tänker sig att detta skulle kunna vara ett exempel på hur man bekämpar människohandel.

Anf. 99 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! För det första är jag väldigt glad att Socialdemokraterna läser Folkpartiet liberalernas program. Det är i och för sig ett sätt att själv få någon idéutveckling på området. Jag välkomnar det. Fler borde läsa Folkpartiet liberalernas program.

Jag börjar med resurserna. Vi har brist på resurser i skolan och äldreomsorgen. Vi kan inte bygga ut alla vägar och järnvägar som regeringen har lovat Miljöpartiet. Vi har problem med polisen. Det gäller område efter område. Vi lider brist på resurser. Vi kan inte bygga ut föräldrapenningen. Det är fruktansvärt.

Varför är det så? Varför har vi så lite resurser i Sverige? Kan det bero på den politik som regeringen har fört att vi inte har tillräcklig kraft i ekonomin så att ekonomin växer och vi får mer att fördela?

Trots detta har vi i Folkpartiet i vårt budgetalternativ, i den stagnerande socialdemokratiska ekonomin, valt att lyfta fram vissa besparingar. Vi säger till exempel nej till att man ska ha avdragsrätt för fackföreningsavgifter. Det sparar vi ett antal miljarder på. En del av detta satsar vi på ungdomar, missbrukarvård, handikappade och bistånd.

Vi vill också satsa lite på att Rikspolisstyrelsen ska få en rejäl enhet som jobbar med analys och bekämpning av denna slavhandel som det faktiskt handlar om. Det blir många fler tjänster än vad vi har i dag. Jag tror också att det blir bättre.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

13 § Kriminalvårdsfrågor

Föredrogs

justitieutskottets betänkande 2002/03:JuU6
Kriminalvårdsfrågor.

Anf. 100 JEPPE JOHNSON (m):

Fru talman! Jag vill redan från början rikta mig till Socialdemokraternas talesman i dessa frågor, Yilmaz Kerimo. Vad tänker du och Socialdemokraterna göra åt de problem som i dag finns inom kriminalvården?

Det är i dag akut brist på anstaltsplatser i Sverige. I januari var beläggningen på våra anstalter 97 % och beläggningen på våra häkten 99 %. Den 1 februari var antalet verkställighetsfall 412. I dagens Sverige, Yilmaz, är det kö inte bara till vård utan faktiskt också till fängelseplatser. Det senaste året har antalet intagna ökat på årsbasis med ungefär 500. Frivården är inget undantag. Den 1 januari hade vi 569 personer fler i frivård än året innan.

Yilmaz! Du och Socialdemokraterna kan inte säga att ni inte visste någonting. Informationen och budskapet från Kriminalvårdsstyrelsen har de senaste åren varit både klar och entydig.

Med dagens beläggningsnivå är det mycket svårt att bedriva en vettig kriminalvård och samtidigt hålla en hög säkerhetsnivå. Personalen har i många fall en nästintill omöjlig uppgift. Det är nästan omöjligt att snabbt flytta en intagen som bråkar till en annan anstalt. Detta vet de intagna om, Yilmaz, och de utnyttjar det också.

Våldet i svenska fängelser ökar. På en stor del av landets fängelser har internerna organiserat sig i kriminella gäng. En stor del av våldet inne på anstalterna är kopplat till narkotika. Det handlar antingen om eget bruk, försäljning eller smuggling.

Hur ska ni lösa problemen inom kriminalvården? Är det möjligen så att ni socialdemokrater går och funderar ut nya förslag som ska möjliggöra tidigare frigivning än dagens två tredjedelar av straffet? Det har hänt förr. Det vore bra om ni någon gång kom med några idéer och inte bara med ryggmärgsreflex sade nej till alla de goda idéer som kommer från andra i denna kammare.

Fru talman! Jag står givetvis bakom samtliga moderata reservationer men yrkar enbart bifall till den första, nämligen reservation nr 2.

Efter flera års påstötningar har nu regeringen tillsatt en utredning som ska ge förslag till en nya kriminalvårdsdrag. Detta är bra. Förutom att platsbristen måste åtgärdas måste vi komma till rätta med narkotikamissbruket i våra fängelser. Vi måste öka säkerheten inom anstalterna och förbättra påverkansprogrammen och utbildningen.

I dag frigges i stort sett alla efter att ha avtjänat två tredjedel av sin strafftid oavsett hur de har skött sig. Detta bör man se över. Vi tycker att villkorlig frigivning efter två tredjedelar av strafftiden endast bör förekomma i de fall där man har skött sig under fängelsetiden. Vi måste för både de intagnas och inte minst personalens skull öka incitamenten för skötsamhet under fängelsevistelsen.

När det gäller dömda för sexualbrott vet vi alla att återfallsrisken är mycket stor. Därför anser vi att de åtminstone under den villkorliga frigivningen skulle kunna ha som krav att de medicinerar mot sitt felaktiga sexuella beteende.

Fängelsetiden måste användas effektivt. Alla möjligheter till påverkan och behandling måste tas till vara så att den dömdes förutsättningar att kunna leva ett liv utan kriminalitet och droger efter fängelsetiden verkligen ökar.

Behovet av forskning är stort inte minst då det gäller behandling av män som misshandlar kvinnor eller föräldrar som dömts för barnmisshandel. I dag finns inget specifikt program för dem som misshandlar sina barn. Straffsatserna är dessutom i många fall så låga att de inte räcker till för att genomföra ett effektivt behandlingsprogram.

Kvaliteten i programmen måste höjas. Det behövs en mångfald i olika program inom kriminalvården. Det är kanske inte möjligt för kriminalvården att alltid själv producera dem. Därför bör man i större utsträckning upphandla program från kunniga människor ute i den privata företagsamheten.

Fru talman! För att komma till rätta med narkotikaanvändningen krävs olika åtgärder. En stor del av dem som döms till fängelse är bero-

ende av droger. Det är som jag tidigare nämnt mycket viktigt att de som döms till fängelse får behandling och motiveras till ett liv utan droger när de lämnar fängelset.

Men detta räcker inte, fru talman. Vi måste ta bort skygglapparna och se verkligheten. Vi måste våga ta till åtgärder som gör att man inte ska kunna missbruka när man är i fängelse. Vi måste också stoppa knarket utanför fängelsets murar. Det finns i hela samhället, och det finns naturligtvis också innanför murarna. Här har vi möjlighet att göra betydligt mer om vi bara törs och inte är så fega.

Utskottsmajoriteten skriver bland annat följande angående förslaget att man i vissa fall skulle kunna skilja en besökare och den intagne med en glasruta. ”När det gäller yrkandet om besök under sådana förhållanden att den intagne och den besökande inte kan överlämna föremål till varandra t.ex. genom åtskillnad med hjälp av en glasruta, anser utskottet generellt sett – i likhet med vad utskottet vid tidigare behandling av liknande yrkanden anfört – att någon ökad slutenhet av anstalten inte bör tillgripas.”

Det här var ingen nyhet. Man vågar inte ta till några nya metoder. Det är gott och väl med vård och behandling. Det behöver vi. Men man måste också vara restriktiv för att hindra att människor får tag i dessa preparat både ute i samhället och innanför murarna. Det är naturligtvis självklart att det inte ska vara möjligt att överlämna föremål till en intagen när man gör besök i ett fängelse. Det behöver man knappt skriva. Det trodde jag var elementa.

Vi föreslår att man i vissa fall ska kunna skilja den intagne och besökaren med en glasruta. Denna möjlighet finns faktiskt i många civiliserade länder. Det kan jag upplysa utskottet om, och det vet säkert utskottet också. Jag tycker inte att det är så inhumant. Det gör det bättre både för de intagna och för personalen. Personalen kan ägna sig åt annat än de bevakade besöken. Det gör att en del som inte annars får besök kan tillåtas besök.

Det gör också att pressen på dem som hälsar på den intagne att ta in narkotika i fängelset blir mindre. Det kan vara en moder, en sambo eller en fru. Den pressen är i dag ganska stor. Det kan faktiskt också vara till nytta för den intagne. Han slipper känna pressen från kompisarna att han ska se till att de som hälsar på honom tar in narkotika.

I vissa fall vore detta mycket bra. Jag kräver att Yilmaz i sitt anförande motiverar varför det är så förödande att införa besök med glasruta. Det ska inte vara det vid alla besök, Yilmaz, utan där det av kända anledningar är motiverat.

Under den senaste tiden har det förekommit ett antal rymningar och fritagningar av långtidsdömda vid bland annat sjukhusbesök och vid så kallade lufthålspermissioner. I samband med de här händelserna utsätts personalen för ganska stora risker. Ofta är det väpnade fritagningar. Också polisen utsätts för stora risker när man jagar brottslingarna – för att inte förglömma allmänheten, som kan komma i vägen för de hänsynslösa fritagningarna.

Fackförbundet Seko Kriminalvård föreslår att det införs en möjlighet att dessa fångar ska kunna fördes med en speciell elektronisk fotboja då de av olika anledningar vistas utanför fängelset. Vi delar Sekos uppfattning. Det skulle minska risken för rymningar, och i det fall någon ändå

rymmer skulle det vara betydligt lättare att återföra rymlingen till fängelset.

Fru talman! 25 % av dem som i dag sitter i fängelse är utländska medborgare. En stor del av dem har utvisning i sin dom. Vi anser att det är en självklarhet att kriminalvården ska kunna hålla inne medel av den ersättning som man får när man sitter i fängelse och sätta undan till hemresan.

Enligt utlänningslagen är den dömda skyldig att själv betala hemresan. Men utskottsmajoriteten konstaterar bara att det krävs att den intagne samtycker, att han mycket sällan har pengar till resan och att det inte är möjligt att göra utmätning i den ersättning som den dömda har fått. Men är ni verkligen nöjda med hur det fungerar i dag?

Det verkar faktiskt så, eftersom ni vrider er som metmaskar på krokarna när det gäller att formulera er fram till ett avslag i detta fall. Utskottsmajoritetens resonemang då man avslår förslaget är en av de mest krystade motiveringarna i betänkandet. Gå hem och läs så får ni se!

Jag utgår från att ni i majoriteten såväl som vi i oppositionen har fått väljarnas förtroende att ändra på sådant som vi tycker är fel.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag gärna att Yilmaz i sitt anförande motiverar varför han tycker att förslaget om att utvisade själva ska betala sin hemresa efter avtjänat fängelsestraff är så förkastligt.

Anf. 101 KARIN GRANBOM (fp):

Fru talman! Kriminalvården behöver en ny inriktning. Trots goda intentioner är det alldeles för många av de ansatser som har förts fram som inte omsätts i verklighet. Efter många år av socialdemokratisk försumelse av kriminalvården har man nu vaknat. Men förslagen till förändringar räcker inte.

Att ställa krav är att bry sig. Det gäller även på detta område. Krav ska finnas på att brottslingarna sköter sig på anstalterna och genomgår rehabilitering – detta dels för att kriminella ska få chansen att komma igen i samhället som hederliga medborgare, dels för att om det inte finns krav på skötsamhet och rehabilitering så kommer de dömda att åka in och ut på fängelserna, fler brott kommer att begås och fler människor kommer att bli brottsoffer.

Straff som utdöms ska vara både avskräckande och rehabiliterande. Att avtjäna ett straff ska vara jobbigt men nyttigt. Varje intagen ska ha en individualiserad rehabiliteringsplan och arbeta mot ett tydligt mål. Detta är något som tyvärr bara finns på papperet i dag, det vill säga att här har vi ett exempel på att intentionerna inte stämmer med den beklagliga verkligheten.

Tiden på anstalt ska användas effektivt och vara meningsfull för den intagne. Den aktiva programverksamheten ligger i dag på en alldeles för låg nivå. Generaldirektören var för inte så länge sedan och informerade oss i utskottet om tillståndet i kriminalvården. Hans genomgång visade att den outnyttjade tiden – den tid då fångarna kan ligga och titta på TV eller rentav planera nya brott – har ökat medan tiden för program för att bekämpa brott och missbruk har minskat.

Under förra mandatperioden var utskottet i Kanada och informerades om ett behandlingsprogram som visat sig ge utomordentliga resultat. Det heter *Cognitive Skills*-programmet, eller på svenska: program för att

utveckla kognitiva färdigheter. Såväl forskare som personal inom kriminalvården och även riksdagsledamöter har lovordat programmet, men ändå har det knappt vunnit insteg i det praktiska arbetet. Vi i Folkpartiet föreslår att utöver de basala program som finns för att bekämpa brott och missbruk ska *Cognitive Skills*-programmet utökas.

Vi liberaler tycker också att det är viktigt att satsa på utbildning på anstalterna. Så många som en tredjedel av de intagna har lässvårigheter. Utan att kunna läsa får de stora problem med att klara sig ute i samhället. Vi tror också på någon form av utbildning som ger grundläggande yrkeskunskaper. Många av de intagna har haft en mycket problematisk skolgång och har kanske inte haft ett enda ordentligt jobb. För att de hederligt ska kunna försörja sig måste de kunna något som är efterfrågat.

Lite sunt kroppsarbete på anstalt tror vi i Folkpartiet inte heller skulle vara fel. Rehabilitering och arbete med psyket skulle vara bra, men för vissa kanske det skulle fungera bättre med ett meningsfullt arbete där man går upp tidigt på morgonen och trött vilar ut på kvällen. Det är så vardagslivet är, och detta bör de intagna vänja sig vid. Frågan var uppe på mötet när generaldirektören besökte utskottet. Han menade att intagna är för svaga för att hålla på med till exempel skogsarbete. Det kan jag tycka är något osammanhängande med det faktum att när man besöker anstalter möts man ofta av tyngdlyftarejer. Tydligen kan intagna lyfta skrot, men ej ta i ute i skogen.

Beteendet under avtjänandet av straffet ska ge konsekvenser. Skötsamhet borde kunna leda till belöningar i större utsträckning än det gör i dag. Samtidigt ska misskötsel, till exempel att vägra lämna prov vid narkotikatest, eller avsiktlig vandalisering leda till restriktioner i vardagen. Detta blir något att behandla för den utredning som just nu pågår.

Narkotikasituationen på häkten och anstalter är helt oacceptabel. Jag har uppgifter som säger att 80 % av de intagna på Västerviksanstalten knarkar. På Karlskogaanstalten är det så många som 95 %. Idén med glasruta mellan besökare och intagna är mycket bra. Jag vet att till exempel på Irland, där detta har testats, är resultaten synnerligen goda. Tillgången på narkotika har minskat drastiskt. Jag behöver inte berätta och argumentera mer när det gäller glasrutans förtjänster, för det tycker jag att Jeppe gjorde på ett bra sätt.

Det behövs också fler narkotikahundar på anstalterna. Varje anstalt borde ha en egen hund.

Jag kan nog inte tillräckligt betona vikten av att öka insatserna för att minska narkotikan på våra häkten och anstalter. Det är nödvändigt att åtminstone en majoritet av de intagna är drogfri om någon vettig verksamhet ska kunna pågå. Inte minst vill jag understryka att drogsituationen är en arbetsmiljöfråga för de anställda.

Förberedelser för frigivning är mycket viktiga. Intensivövervakning i slutet av avtjänandet av straffen bör utökas så att de intagna successivt lär sig att leva sina liv i frihet. En lyckad frigivning kräver att den intagne får tillgång till bostad, får ett sätt att försörja sig samt får kontakt med icke kriminella. För detta är det nödvändigt att det finns en myndighets-samordning och att frivilliga organisationer, till exempel KRIS, och frivilliga samhällsarbetare får ekonomiska resurser som är större än att de måste jobba på projektbasis.

Det är sorgligt att höra hur trångt det har blivit på anstalter och häkten. Om man ska kunna ställa krav på förändring hos de intagna krävs det att de får egna rum där de kan sitta och tänka över sin situation och vad de har gjort med sitt och andras liv. Det är viktigt att det avsätts resurser till utbyggnad och att nya, moderna anstalter byggs för att man ska kunna bedriva effektiv och modern kriminalvård. I denna del måste regeringen återkomma i vårbudgeten.

Fru talman! Folkpartiet står naturligtvis bakom alla sina reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservationerna 3 och 18.

Anf. 102 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Det finns många frågor som man skulle vilja stanna vid en sådan här dag, när vi diskuterar ett så viktigt ämne, och så ska man försöka komprimera allt det som man känner, är engagerad i och vill uttala sig om på några futtiga minuter.

Jag är väldigt glad att både Jeppe Johnsson och Karin Granbom har beskrivit många av de frågor som också vi kristdemokrater har tagit upp, bland annat detta med farmakologisk behandling av pedofiler, glasruta i besöksrum och individuella behandlingsplaner, som jag har tjtat om i flera år och fortfarande tycker är en otroligt viktig fråga för att man ska få ett så bra resultat som möjligt.

Fru talman! Vi yrkar bifall till reservation 4 under punkt 2. För övrigt står vi bakom alla våra reservationer.

En fungerande och bra kriminalvård är viktig. I vår reservation 4 försöker vi att kort beskriva den nya inriktning som vi anser behövs för att vi ska uppnå detta. År efter år har vi kristdemokrater kämpat här i kammaren för att få loss mer resurser till kriminalvården, men tyvärr har 1990-talet, och även början på 2000-talet, i stället inneburit kraftiga nedskärningar. Vi har varnat för de konsekvenser som vi har sett komma, men regeringen har fortsatt att hävda att fördelningen av pengar har varit tillräcklig.

För någon vecka sedan var generaldirektören i utskottet och gjorde en föredragning. Han klargjorde mycket tydligt vidden av de här besparingarna. Under en fyraårsperiod har resurserna eller möjligheterna att utveckla verksamheten minskat med en miljard kronor.

Jeppe Johnsson var inne på den senaste tidens rapporter om det ökade antalet intagna på våra anstalter. Vi har över 500 – jag tror att det var 523 – fler fångar i mars 2003 än vad vi hade i mars 2002. Vi har också ett ökat antal i frivården. Det här är faktiskt den snabbaste ökningen av beläggingsgraden i jämförelse med alla jämförbara länder. Det är oroväckande att det ökar så. Vi har en beläggingsgrad på 98 % på häktena och 95 % på anstalterna.

Dessutom har vi stora problem med narkotika på anstalterna och strukturella problem som leder till att arbetssituationen blir ohållbar. Det här sammantaget gör situationen för svensk kriminalvård bekymmersam. Jag oroar mig för de konsekvenser som det kommer att innebära.

Den 10 oktober 2002 tillsattes en utredning som har fått i uppdrag att utarbeta en ny kriminalvårdslag och göra en genomgripande översyn av regelverket. Det välkomnar vi och hoppas att vi i slutet av nästa år ska ha fått förslag på en genomgripande förändring av kriminalvården. Vi tyck-

er naturligtvis att det är bra – och vi vill verkligen uppmärksamma det – att regeringen har tagit till sig de olika förslag som vi kristdemokrater har lagt fram under de senaste åren. Det handlar om förslag om hur man bäst ska kunna utvärdera verksamheten för att kunna utveckla densamma och hur man ska kunna tillvarata kunskap om vad som är verkningsfullt. Utredningen ska också överväga om, och i så fall på vilket sätt, det är möjligt att ställa högre krav på de intagna när det gäller vardagliga sysslor och ansvarstagande. Även detta är yrkanden som Kristdemokraterna har fört fram under flera år.

Allt detta är bra, men vi är inte nöjda med regeringens oförmåga att inse den kris som det fortsättningsvis kan bli om kriminalvården inte får resurser. När vi har en så tydlig bild målad för oss om hur det ser ut går det inte att vänta i flera år på en utredning innan åtgärder vidtas. Svensk kriminalvård befinner sig i ett svårt läge. Jag vill fråga majoriteten om de avser att avsätta mer resurser i vårpropositionen till kriminalvården.

Vi tycker också att det är bra att regeringen har hörsammat våra idéer om att införa kriminalvård i tre etapper. Vi har kallat det trestegsmodellen i kriminalvård. I de olika stegen skulle den intagne få hjälp med sina eventuella drogproblem, ett motivationsprogram och en individuellt anpassad utbildning och till sist ett utslussningsboende där man ska kunna skapa kontakter och förbättra förutsättningarna för dem som ska anpassa sitt liv till friheten.

Kristdemokraterna menar att det viktigaste med en reformerad svensk kriminalvård måste vara att bli bättre på att använda anstaltstiden för att förbereda den intagne för ett liv i frihet och för ett hederligt liv. När vi misslyckas med det gång på gång får vi den här överbeläggningen på våra anstalter. Där har behandlingsplanen en stor betydelse. Vi kan konstatera att sämre resultat leder till fler återfall. Jag kan inte vara nöjd med att hälften av internerna är tillbaka i kriminalvården på en gång och att 60 % av dem som döms till mellan tre månader och två år faktiskt kommer tillbaka i kriminalvården. Det är när de är där första gången som vi måste se till att de får den hjälp de behöver för att komma bort ifrån sin kriminella bana. Generaldirektören sade också att ju fler gånger de återfaller, desto mindre chans finns att rehabilitera. Det berättade han när han var hos oss.

Vi är inte nöjda med utvecklingen och vill förändra kriminalvården. Därför har vi också detta budgetår avsatt mer pengar än vad regeringen har gjort. Vi kommer att fortsätta att kämpa för att vi ska få en kriminalvård som fungerar hundra procentigt.

Jag avslutar nu, trots att jag gärna skulle vilja stå här och berätta om hur viktigt detta är, inte minst för att vi ska kunna leva upp till kriminalvårdens egna intentioner som faktiskt handlar om att rehabilitera för att återintegrera i samhället. Det misslyckas vi med i dag. Men med kristdemokratisk politik, som vi kommer att nöta på med, kan vi förändra kriminalvården i Sverige.

Anf. 103 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! I vår årliga debatt om kriminalvårdsfrågor har vi fått en beskrivning av hur läget är inom kriminalvården med överbeläggningar och ett oerhört tryck. Behandlingsinsatserna minskar i stället för att öka, trots de intentioner som riksdagen har haft. Det är ett allvarligt läge inom

kriminalvården. Vi i Vänsterpartiet delar Ragnwi Marcelinds uppfattning om många av de förändringar som behöver göras inom kriminalvården. Vi ser fram emot den här utredningen som ska ta ett stort grepp över kriminalvården.

Precis som i alla andra fall handlar diskussionen inte enbart om mer resurser. De flesta av oss i justitieutskottet var på en studieresa i Kanada för ett år sedan. Där tittade vi på hur man arbetar i Kanada med programverksamhet. Där arbetar man framför allt med självförvaltning. De intagna får sköta sin egen tvätt, matlagning, handling, städning och allt som är en så viktig social träning för att klara sig i livet utanför. Och den kanadensiska kriminalvården kostar inte mer än den svenska. Det visar också att vi har inbyggda problem i den svenska kriminalvården. Därför tycker jag att det är viktigt att den här utredningen får ta ett ordentligt grepp.

Oppositionen och majoriteten har varit överens när det gäller de individuella behandlingsplanerna. Vi har fattat beslut om att det ska vara sådana. Det ska vara genomfört. Kriminalvårdsstyrelsen säger att detta är någonting som ska göras för varje intagen. Men väldigt många av oss som har varit ute på anstalter har sett att man inte gör detta på alla ställen. Den här arbetsuppgiften har personalen inte tagit till sig och genomdrivit. Därför tror jag att den här stora förändringen är oerhört viktigt. Jag ser verkligen fram emot den här utredningen.

Fru talman! Det är också viktigt att se att en del av de problem som i dag finns inom kriminalvården beror på att man faktiskt börjar förändra den.

Jag har i tidigare debatter på det här området också tagit upp frågan om *cognitive skill* och de program som man nu har tagit från Kanada till Sverige. Man har där en dokumenterad forskning och dokumenterat bra resultat. Det arbete som nu bedrivs går ut på att detta ska anpassas till svenska förhållanden. Man har kopplat in svenska forskare som ska följa processen när de här programmen införs. Det har då varit oerhört viktigt att inte gå snabbt fram. Vi måste få bra program, och de måste dokumenteras. Vi måste få dem forskningsbaserade, så att de verkligen kan utvärderas.

En av orsakerna till att programverksamheten sjunkit har varit att man från kriminalvårdens sida har sagt att man inte ska ha en mängd hemsnickrade program för folk som välvilligt vill jobba med behandlingsinriktning men där man egentligen inte haft någon dokumenterad effekt. Det pågår alltså en omvandling.

Ett problem inom kriminalvården som inte har diskuterats tillräckligt är de förändrade krav som ställs i kriminalvården. Det gäller förbättrat innehåll i verksamheten för bättrad behandling och ett kontaktmannaskap gentemot den intagne, där man ska göra upp de individuella behandlingsplanerna.

Vi har inte en personalkår som är utbildad och anpassad till de nya uppgifterna. Det kommer att krävas en stor process för att förändra yrkesrollen inom kriminalvården. Vi kommer om Vänsterpartiet får bestämma att få se en process inom kriminalvården som innebär att vi får folk med skolbakgrund, högskoleutbildade människor som har en behandlingskunskap och som är inriktade på detta arbete. Det är oerhört svårt att kräva detta av en människa som varken är utbildad för det eller

som inte ens sökte till en tjänst med detta innehåll den dag när hon anställdes för att utföra arbetsuppgifterna.

Men, fru talman, det handlar inte bara om att göra förändringar inom kriminalvården för att få den att bli bättre. Vi måste också föra en diskussion om ifall vi verkligen vill ha en utveckling som innebär att vi får alltfler fångar. Antalet livstidsdömda i Sverige var till exempel för 10–15 år sedan 30. I dag börjar antalet närma sig 130 personer.

Hur man än ser på ökningen av våldsbrottsligheten i vårt samhälle finner man att ökningen av antalet livstidsdömda inte har någon koppling till en särskilt stor ökning av den typen av brott. Det handlar också om ett förändrat synsätt. Det har i vårt samhälle förts en debatt med krav på allt hårdare straff. Det är en lösning som det politiskt är lätt att ta till. Alla känner vi oro för brott, och vi blir ständigt matade med uppgifter om att brottsligheten har blivit grövre. Men vi måste också vara medvetna om att ju längre tid vi låser in människor, desto svårare kommer det att bli att rehabilitera dem.

Vänsterpartiet varnade för denna utveckling redan för väldigt många år sedan. Strängare straff och hårdare villkor på anstalterna kommer att leda till ett svårare klimat och till mer härdade brottslingar. Vi riskerar att släppa ut farligare människor än de som tagits in på anstalterna.

Vi i Vänsterpartiet anser att man nu också ska ta steget att försöka minska fängelsepopulationen. Därför föreslår vi att man ska införa elektronisk fotboja för straff på upp till sex månader. Vi ser detta som en viktig fråga att lyfta fram. Vi måste förändra antalet fångar och inte bara visa en acceptans för allt hårdare straff och allt längre inlåsningar med hårdare permissionsregler, med glasruta vid besök, med strängare kontroll och med hårdare påbackning på straffet för den som inte sköter sig. Den utvecklingen leder inte framåt utan bara bakåt. Vi kan se oss om runtomkring i länder i världen där man har den typen av system. Har de lyckats hejda brottsligheten och klarat att rehabilitera fler?

Fru talman! Jag ser att min talartid börjar rinna ut. Jag yrkar bifall till reservationerna 17 och 21 men står naturligtvis även bakom vår övriga reservation.

Jag måste också säga att kriminalvården behöver mer resurser. Vänsterpartiet kommer vid förhandlingarna med regeringen att lyfta fram kriminalvården. För mig är det oerhört viktigt att inte bara låta utvecklingen gå vidare. Vi kan inte vänta på utredningen och på att det ska bli bättre utan vi måste möta de problem som finns i dag.

Fru talman! I debatten här i kammaren får man ibland höra att polisen inte kan uträtta någonting, att den behöver resurser, att det inte händer någonting inom polisen och att vi nu måste ta tag i problemen. Samtidigt ser vi, som någon sade – jag tror att det var Ragnwi Marcelind – den snabbaste ökningen någonsin på våra anstalter. Jämfört med förra året har vi 500 fler i frivården, och på våra anstalter har vi över 500 fler på våra anstalter.

Vi har ett rättsväsende som uppenbarligen fungerar bättre och bättre, att döma av de konsekvenser som vi ser på våra anstalter.

Anf. 104 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Tack så mycket, Alice Åström, för klarläggandena i det föregående inlägget. Jag blir bara lite fundersam när Alice Åström tycker

att vi har ett fungerande rättsväsende när polisen lyckas öka antalet intagna på våra anstalter. Rättsväsendet skulle enligt mitt synsätt fungera bättre om vi kunde arbeta brottsförebyggande, så att vi slapp ha de här människorna på våra anstalter.

Alice Åström sade i sitt anförande att hon delar vår uppfattning att det är nödvändigt med förändringar i kriminalvården och att hon ser fram emot den utredning som ska komma. Min första fråga är: Vill Alice Åström vänta med att sätta in åtgärder tills denna utredning utredning har kommit, eller inser Alice Åström att det faktiskt redan i dag behövs åtgärder?

Alice Åström sade också att om Vänsterpartiet fick bestämma skulle vi på våra anstalter ha anställda med högskoleutbildning vilka skulle kunna ta sig an de mycket krävande programverksamheterna. Det är faktiskt så, Alice Åström, att vi på våra anstalter har väldigt många högt utbildade människor, människor som dock har schemalagd arbetstid och som inte kan frigöras för att arbeta i de programverksamheter som de skulle vara bäst lämpade för.

Det här är en fråga som jag år efter år har tagit upp i kriminalvårdsdebatten. Är Alice Åström villig att arbeta för att förändra det här systemet, så att vi kan lyfta ut dessa mycket duktiga och kompetenta anställda som kan arbeta med programverksamhet?

Anf. 105 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är självklart att man inom kriminalvården ska se till att de personer som har den bästa utbildningen och de bästa förutsättningarna också ska arbeta med programverksamheten. Det är ett misslyckande från kriminalvårdens sida om man inte med den personalresurs som man har klarar att fördela arbetsuppgifterna på ett sådant sätt.

Jag talade vidare om vad som skulle bli följden om Vänsterpartiet får bestämma. Det handlar också om anställningstrygghet. Människor som anställts har rätt att behålla sitt arbete även om det fått ett förändrat innehåll. Det kommer att vara en svår och lång process att förändra yrkesrollen inom kriminalvården, men min och Vänsterpartiets framtidsvision är att kriminalvårdare ska vara ett av de finaste och viktigaste jobb som vi har. För det ska krävas en bra utbildning, och man ska även få en bra lön. En lyckad rehabilitering av de intagna skulle vara samhällsekonomiskt lönsam. Vi vill se en sådan utveckling inom kriminalvården.

Vi har vidare från Vänsterpartiet avgivit reservationer i det här betänkandet, och vi har under tidigare år väckt motioner om vilka förändringar som vi anser att man skulle kunna göra inom kriminalvården redan i dag.

Anf. 106 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ställa ytterligare ett par frågor till Alice Åström, bland annat om den aversion som Alice Åström har mot glasrutor.

60 % av våra förstagångsförbrytare som döms till upp till två års fängelse återfaller i brott. Många av dem har drogproblem. Ett sätt att komma åt detta problem under en kortare period för dessa människor är att se till att det inte kommer in narkotika på fängelset, att de inte får tillgång till narkotika. Kan Alice Åström tänka sig att ändra uppfattning?

Hon har hört många av dem som sitter inne säga att det hade varit skönt att ha en glasruta vid besök. Dels kan de inte hotas vid besök för att andra ska ha leveransen, dels kan inte sådana situationer uppstå som de inte kan styra på grund av rädsla. Skulle det föranleda Alice Åström att tänka om i frågan?

Sedan var det frågan om de individuella handlingsplanerna. Alice Åström sade att vi har pratat mycket om detta, och vi ser när vi är ute i landet att de inte fungerar. Men det är inte bara när vi är ute som vi ser att de inte fungerar, utan BRÅ har kommit med en rapport där det framgår att inte ens i hälften av fallen som ingick i undersökningen fanns en planering som motsvarade kraven. Hur ska vi kunna rehabilitera människor, Alice Åström, när vi gång på gång ser att det som vi har beslutat om och som vi tycker är viktiga, nödvändiga åtgärder för att få en fungerande kriminalvård inte verkställs i verkligheten? Kan det vara så att vi behöver sätta in mer resurser i utbildning för att man ska inse att man måste ta till vara de möjligheter som finns för att hjälpa den intagne att bli fri från sin kriminella livsstil?

Anf. 107 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag delar definitivt åsikten att det behövs mer resurser för att se till att vidareutbilda personalen så att de kan genomföra det de är ålagda att göra. Den detta framför allt drabbar är den intagne, som inte får den chans till rehabilitering som vi alla gemensamt anser ska finnas. Det behövs resurser, och det behöver göras förändringar inom kriminalvården. Där är vi helt överens.

Fru talman! Vi kommer till frågan om glasruta. Jag har också mött dem som säger att det skulle vara skönt med glasruta. Precis som Jeppe Johnsson tidigare räknade upp finns det tillfällen där många skulle tycka att den vore bra. Jag har mött precis lika många som säger att det vore ett misslyckande att inte kunna tillåta människor att över huvud taget ha fysisk kontakt. Vore jag helt övertygad om att glasruta enbart skulle användas i undantagsfall och att den enbart skulle användas om man absolut inte annars skulle få besök, skulle jag kanske kunna tänka mig att prova den. Men efter att ha sett utvecklingen i andra länder är jag övertygad om att detta tenderar att bli en kriminalvård där man inte tillåter fångar att ha fysisk kontakt med sina nära och kära. Jag tror att möjligheten till att återrehabiliteras är att ha den kontakten med sina nära och kära. Det är en oerhört viktig del i återrehabiliteringen. Det går inte att hitta en metod där du kan få allting hundra procentigt rätt, men för Vänsterpartiet väger nackdelarna med att införa en glasruta så tungt att vi inte är beredda att gå med på det. Närheten och att inte avskärma människor är en viktigare princip för oss.

Anf. 108 JOHAN LINANDER (c):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag givetvis står bakom mina reservationer från utskottsbehandlingen och likaså det särskilda yttrandet om särskild behandling av spelberoende. Av rationalitetsskäl väljer jag att yrka bifall endast till reservation 5 under punkt 2 angående ny inriktning på svensk kriminalvård samt reservation 22 under punkt 18 angående kostnader för utvisades hemresor.

I reservationen om ny inriktning på svensk kriminalvård tar jag fram för allt upp behovet av såväl morot som piska på kriminalvårdsanstalterna. I dag kan de intagna oftast enbart bli bestraffade om de inte sköter sig. Visst finns det ett slags belöningssystem, men belöningarna ses som en självklarhet så länge som man sköter sig normalt.

Vi i Centerpartiet är tydliga med att förmåner ska minskas eller helt tas bort om den intagne missköter sig, men det måste också finnas ett belöningssystem som kan ge till exempel högre ersättning, ökat personligt ansvar och möjligheter till permission.

I detta sammanhang vill jag tydligt markera mitt avståndstagande från ett förslag om privata fängelser som har förts fram i en motion. När det handlar om tvångsmedel mot enskilda och rätt att utöva våld anser jag att den offentliga driftsformen är nödvändig. Därför yrkar jag tydligt avslag på motion Ju378.

Vår reservation nr 6 under punkt 3 handlar om frigivningsförberedelser. Det är intressant att återigen konstatera att när vi vill ha lite *action* för att lösa uppenbara problem väljer regeringen att tillsätta ytterligare en utredning. Det minsta man kan kräva är att regeringen vidtar nödvändiga åtgärder för att se till att regelsystemet efterlevs i praktiken. I betänkandet medger majoriteten också att resursbrist är anledningen till att nya rutiner för behandlingsplanering inte har kunnat genomföras fullt ut.

I budgeten i höstas föreslog vi i Centerpartiet ytterligare 200 miljoner kronor till kriminalvården. Nu kommer vi tillbaka till frågan om resurserna igen. Detta tillskott blev det givetvis ett nej till från majoriteten. Det är pengar som verkligen hade behövts i dag för att till exempel förbättra behandlingen av narkotikamissbrukare och sexualbrottslingar.

Det är beklagligt att majoriteten inte vågar vara mer tydlig mot regeringen. Majoriteten håller i betänkandet med om att samordningen mellan olika myndigheter i frigivningsförberedelserna inte är bra, men ändå vill man inte vidta några åtgärder från riksdagens sida. Visst har det skett förbättringar i myndigheternas Stuprörs-Sverige, men om myndigheterna inte klarar av att samarbeta på ett tillfredsställande sätt faller ansvaret givetvis tillbaka på regeringen. Myndigheter och kommuner får inte skylla på varandra. Det är enskilda människor som drabbas.

Anstalterna, frivården, socialtjänsten med flera måste samarbeta för att så goda möjligheter som möjligt ska skapas för den intagne att han kan återanpassa sig till ett liv utan kriminalitet. Personligen ser jag gärna att myndigheterna tar hjälp och samarbetar med organisationen KRIS, Kriminellas Revansch i Samhället, i de här frågorna.

På samma sätt som vad gäller frigivningsförberedelserna vill utskottsmajoriteten inte göra något för att lösa ansvarsproblemen för § 34-placeringar. Kriminalvården och kommunerna kommer inte överens om vem som ska betala vad. Det är givetvis förödande för de intagna som har motivation att gå vidare i livet. Majoriteten säger i betänkandet att § 34-placeringarna har varit ett problem under lång tid, men varför har inte Socialdemokraterna tagit itu med frågan? Den har utretts vid flera tillfällen under senare år, men inga förslag kommer. Hur problemen ser ut och möjliga lösningar ser ut måste vara klart, till och med för regeringen. Det behövs ingen ytterligare utredning. Kom till skott!

Fru talman! Vi har också en viktig reservation om kvinnornas situation inom kriminalvården. Behandlingsprogram som riktas mot kvinnor

behöver en annan utformning än de som riktas till män, inte minst som kvinnor ofta har allvarigare missbruksproblem och bär med sig traumatiska upplevelser. Vi vill vidta åtgärder för att förbättra för dessa intagna kvinnor. De behöver genomgå en social rehabilitering för att förbereda sig för ett liv i frihet utan kriminalitet och droger.

Avslutningsvis vill jag uppmärksamma riksdagen på reservation 22 om kostnader för utvisades resor. Själv anser jag att det är stötande att samtidigt som den intagne har en skuld till kriminalvården får den intagne ut sin ersättning. Det är svårbegripligt att Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet inte står bakom det synsätt som samtliga fyra borgerliga partier ger uttryck för i reservationen. I betänkandet hittar jag ingen som helst motivering. Det skulle vara önskvärt om majoriteten åtminstone kunde ge en motivering i kammaren.

Anf. 109 YILMAZ KERIMO (s):

Fru talman! I dag debatterar vi kriminalvårdsfrågor, justitieutskottets betänkande nr 6. I betänkandet behandlar utskottet ett antal motioner från den allmänna motionstiden år 2002. Motionerna rör bland annat kriminalvårdens resursutnyttjande, behovet av en ny verkställighetslag, frigivningsförberedelser, behandlingsinnehåll, kvinnors särskilda behov, placering av långtidsdömda, drogbekämpning, kontroll vid permissioner och privata fängelser.

Vi i utskottsmajoriteten föreslår att riksdagen avslår samtliga motioner med hänvisning till gällande regelverk och pågående utvecklings- och beredningsarbete.

Till betänkandet har 22 reservationer och ett särskilt yttrande lämnats.

Jag tänker prata om några av de förslag som lagts.

Jag har tidigare sagt här i kammaren – och jag vill lyfta fram det även denna gång – att när det gäller kriminalpolitiken är målet att minska brottsligheten och öka tryggheten. Då handlar det om att skapa ett samhälle som förebygger brott, ett samhälle för alla, med en politik som minskar avstånden mellan människor. Skolpolitiken, familjepolitiken och socialpolitiken är viktiga delar i det kriminalpolitiska arbetet.

Nu prioriteras arbetet med att förstärka frigivningsförberedelserna, att bekämpa narkotikamissbruket i fängelserna, att förebygga återfall i brott och att utveckla alternativen till fängelse.

Fru talman! Att det pågår ett omfattande utvecklingsarbete inom kriminalvården är inget som avspeglar sig i de motioner vi behandlar i betänkandet. Det verkar nästan som om oppositionen är okunnig om den utveckling som pågår och om de arbeten som initierats. Oppositionens motioner handlar främst om att föreslå åtgärder som redan bereds i Regeringskansliet eller utredningar som redan arbetar.

Exempelvis begär Moderaterna att regeringen tar initiativ till en ny verkställighetslag och att privata alternativ i olika former inom kriminalvården ska förekomma.

Regeringen beslutade den 10 oktober 2002 att en parlamentariskt sammansatt utredning skulle tillkallas med uppdrag att utarbeta förslag till en ny kriminalvårdslag. Enligt kommittédirektiven har utredningen att göra såväl en genomgripande översyn av regelverket i sak som att se över den lagtekniska och språkliga utformningen. Den nya kriminalvårdslagen ska omfatta verkställigheten av samtliga kriminalvårdspåföljder,

såväl slutet kriminalvård som öppen sådan. Utredningen ska redovisa sitt uppdrag till regeringen senast den 1 december 2004.

I utredningens uppdrag ingår bland annat att överväga hur man ska kunna åstadkomma ett mer utvecklat system för positiv respektive negativ förstärkning vid skötsamhet respektive misskötsamhet. Syftet med sådan förstärkning är att öka möjligheterna att påverka de dömdas beteende och öka deras incitament för skötsamhet. Utskottsmajoriteten anser därför att det förestående arbetet inte ska föregripas.

Dock blir jag bekymrad över en del förslag, som Moderaternas förslag att privatisera fängelser. Har Moderaterna funderat över hur de som vill tjäna pengar på kriminalvård kommer att agera på marknaden? Hur kommer de att agera för att få sin verksamhet så lönsam som möjligt? Kommer de som har vinstintressen i fängelsebranschen att delta i den offentliga debatten? Kommer de att vara intresserade av att få ned brottsligheten då det riskerar att minska deras lönsamhet? Om brottsligheten minskar så minskar också deras vinster.

I USA finns en hel "fängelseindustri". Är det där Moderaterna har fått sin idé? Jag skulle vilja att ni ger exempel på vad som är så bra i den amerikanska privata kriminalvården att ni vill införa det här i Sverige.

Jag skulle också vilja veta var gränsen går för privatiseringar. Det är uppenbart att ni inte anser att den yttersta myndighetsutövningen, som det innebär att hålla människor i fängelse, behöver drivas i samhällets regi. Var går gränsen? Ska intagna heta kunder numera? Ska man se till att nöjda kunder ska komma tillbaka? Då ska man se till att återfall i brott ska öka för att affärerna ska vara lönande för dessa privata bolag.

Vad är skälet till att Moderaterna vill införa privata fängelser? Finns det något annat skäl än att ni tror att det ska bli billigare för staten? Eller har man tänkt sig att internernas valfrihet ska öka?

Andra moderata inlägg i den offentliga debatten är också svårsmälta. Och jag kan inte se att de för frågorna framåt. Då tänker jag exempelvis på den simpla retoriken om fler poliser och strängare straff. Vi vet att fler poliser och strängare straff inte är lösningen på brottsbekämpningen. Visst behöver vi fler poliser och en effektivare kriminalvård. Men det räcker inte. Och det utgår jag från att även moderater är medvetna om.

Fru talman! Det övergripande målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och öka tryggheten. För att åstadkomma det handlar det om att skapa ett samhälle som förebygger brott, ett samhälle som är jämlikt, där alla människor får plats och kan känna trygghet. Det handlar om att ha bra förskolor och skolor för alla barn. Det handlar om att ha vård och omsorg som kommer alla till del efter behov och inte efter hur mycket pengar man har i den egna plånboken. Det handlar om att ge förutsättningar för ett rikt föreningsliv. Det handlar också om att samhället har tydliga regler och markerar mot dem som begår brott.

Den verksamhet med självförvaltning som startats på ett flertal anstalter torde också vara betydelsefull för att möjliggöra att de intagna skapar sig en ordnad tillvaro efter frigivningen.

När det gäller konkreta åtgärder för att förbereda den intagnes frigivning, såsom att medverka till att den intagne har bland annat bostad och försörjning ordnad vid frigivningen, instämmer utskottsmajoriteten i vad ett antal av motionärerna anför om att kriminalvården måste bli bättre på

att samordna sådana frigivningsförberedelser med andra myndigheter och organisationer. Enligt nu gällande föreskrifter ska så också ske.

Kriminalvårdsstyrelsen bedriver för närvarande ett projekt syftande till förbättrade frigivningsförberedelser. I projektet utarbetas bland annat förslag till åtgärder och riktlinjer syftande till att förbättra utslussningen av de intagna. Enligt 5 § i förordningen om kriminalvård i anstalt ska en särskild checklista för frigivning upprättas, av vilken det ska framgå vem som har ansvar för vad i frigivningsförberedelserna, och utgöra en dokumentation av dessa förberedelser. Enligt de allmänna råd som ansluter till 5 § bör den intagnes behov av bostad, arbete eller annan försörjningsmöjlighet, utbildning, vård eller behandling, stödande nätverk samt möjligheter till en meningsfull fritidssysselsättning särskilt utredas. Det anges att det är särskilt viktigt att så långt som möjligt medverka till att den intagne har försörjning och boende ordnat vid frigivningen.

Resten av motionerna handlar om permissioner, individuella behandlingsplaner, villkorlig frigivning med mera. Motionsförslagen har behandlats i utskottet, och vi har funnit att förslagen i stort sett ”slår in öppna dörrar”. Frågorna är redan lyfta – de utreds eller bereds i Regeringskansliet.

Fru talman! Jag vill ägna resten av min talartid till att tala om en av kriminalvårdens viktigaste uppgifter, att rehabilitera de dömda, att förbereda dem för ett icke kriminellt liv.

Nu återfaller en alltför stor del av dem som avtjänar fängelsestraff i brott. Därför måste man på ett bättre sätt ta till vara alla möjligheter att bryta den negativa banan. Kriminalvårdens insatser ska redan från början vara inriktade på att rehabilitera.

En bra, human, effektiv kriminalvård betyder otroligt mycket. När det fungerar som bäst ger det den kriminelle en verklig chans till ett nytt liv, ett liv utan brott. Det är mycket viktigt hur samhället – vi alla – ser på de dömda. Tror vi på att kriminella kan rehabiliteras är också möjligheten att åstadkomma det mycket större.

Fru talman! Till sist vill jag yrka bifall till förslagen i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 110 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Fru talman! Jag tycker att det vore mycket klädsamt av Yilmaz att peka på i vilken reservation vi moderater har fört fram privata fängelser. Det handlar om en enskild motion. Lite *fair play*, Yilmaz, kan man faktiskt kräva. Om Yilmaz vill veta om privata fängelser är bra eller dåligt kan han ringa till Göran Perssons kompis Tony Blair. Detta är ett taskigt grepp, men det brukar ni använda mot oss i andra frågor. Så det tillåter jag mig.

Vi vet att det i dag inte är möjligt att hålla inne pengar till de utvisningsdömdas hemresor. Det är inte möjligt. Men vi är valda och har förhoppningsvis väljarnas förtroende – jag känner att jag har det – till att ändra på sådant som inte är rätt. Yilmaz säger angående förslagen i alla de motioner som han så glatt och med reflex avstyrker att det pågår någonting. Likväl skriver utskottsmajoriteten: ”Utskottet anförde samtidigt att det också finns skäl som talar emot en sådan ordning, varför utskottet inte var berett att förorda en lagändring.” Utskottet håller fast vid vad man sagt tidigare. Någon förändring är man inte beredd på.

Vad anser Yilmaz? Är det rimligt att man håller inne pengar? Varför är det inte rimligt? Yilmaz anser inte att det är rimligt. Jag vill ha en förklaring. Varför är det orimligt att hålla inne pengar till de utvisningsdömdas hemresor? Varför?

Prot. 2002/03:70
12 mars

Kriminalvårdsfrågor

Anf. 111 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Fru talman! Det är glädjande att Moderaterna backar angående privata fängelser. Jag är glad att de har backat på den punkten. Nu kanske de vill ha bara en del av fängelserna privatiserade. Det är i alla fall bra att ni har backat på den punkten. Jag ville ju ha svar från Moderaterna på frågorna i mitt anförande om privata fängelser.

Angående de utvisningsdömda tycker jag att människor ska behandlas lika även i fängelser. Om man har begått ett brott har man fått ett straff och sitter inne. De utvisningsdömda ska tjäna lika mycket som alla andra som sitter i fängelse. De ska ha samma skyldigheter och rättigheter. De tjänar 9:50 kr per timme. Det ska som för alla andra räcka till utgifter vid permissioner, cigaretter och annat. De utvisningsdömda ska behandlas lika som alla andra utanför fängelset och inne i fängelset. Om de vill betala är det självklart att de ska få det. Om inte ska man inte tvinga dem. Man ska inte skilja på människor i fängelserna.

Anf. 112 JEPPE JOHNSON (m) replik:

Fru talman! Jag tackar för svaret. Jag har förstått det. Vi har olika uppfattningar i denna fråga. Men i vilken reservation har vi förordat privata fängelser? Jag saknar fortfarande svaret. Vi har inte pläderat för det. Det vet Yilmaz mycket väl.

Jag håller med Yilmaz om att det är väldigt viktigt att vi har förebyggande åtgärder. De brott som inte begås har inga brottsoffer. Därför blir det inget lidande och ingen brottsling som behöver korrigeras. Men anser Yilmaz att den politik som ni har fört en stor del av de senaste 50 åren har lyckats? Brottsligheten har samtidigt ökat flera gånger om.

Ekvationen ska gå ihop. Det vet jag som gammal mattelärare. Men om ingenting görs – det är Yilmaz mycket medveten om – kommer kriminalvården år 2006 att sakna 1,6 miljarder. Det innebär 2 300 av de anställda. Det är lättare att greppa siffran så. Vad gör Yilmaz åt detta? Han har inte gjort något de senaste åren. Han har varit medveten om detta. Han har suttit i justitieutskottet precis som jag. Han har också suttit i Kriminalvårdsstyrelsens styrelse. Är Yilmaz beredd att göra något åt detta?

När det gäller glasrutan vill jag gärna ha en kommentar om varför det är så omänskligt att i några fall använda en sådan. I stället släpper man in narkotika när man kanske hade kunnat stoppa det. Vad är det för humanitet mot de intagna att de har möjlighet att fortsätta med sitt missbruk?

Anf. 113 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Fru talman! Jag säger igen att jag är glad att Moderaterna har backat i fråga om privata fängelser. Jeppe Johnson kan själv läsa motionen. Att ni har backat är glädjande.

Vi har en mycket bra kriminalvård i Sverige. Men den kan som allt annat bli ännu bättre. Om vi jämför oss med andra länder i Europa och i hela världen kan vi som generaldirektören säga att vi är bäst i världen när

det gäller beläggning, återfall och mycket annat. Vi har en bra kriminalvårdspolitik. Tack vare den har vi det mycket bättre än i de andra länderna. Men jag är inte nöjd. Det kan bli ännu bättre.

Jag tycker inte att vi ska ha bråttom med glasrutan. Det ska vara en human politik. Den som sitter inne ska kunna krama sitt barn när det kommer. Han ska kunna krama sin fru. Hon ska kunna krama sin man när hon kommer. Det är en human politik. Det underlättar återanpassningen.

Kriminalvårdsstyrelsen har i alla fall fått i uppdrag att titta på vilka åtgärder som kan vidtas för att bekämpa narkotikan. Där ingår även att titta på glasrutan och om det finns något att göra där. Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober i år. Så vi ska inte ha bråttom med det heller. Men jag är i princip, av humanitära skäl, emot glasruta. Vi väntar med att läsa utredningen för att se vad vi kan göra nästa gång.

Anf. 114 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Yilmaz Kerimo säger att oppositionen verkar okunnig i kriminalvårdsfrågor. Socialdemokraterna får givetvis tycka vad de vill om oppositionen. Det kan vi inte förhindra. Men jag undrar om Yilmaz Kerimo har lyssnat på samma redovisning av kriminalvårdens generaldirektör som jag har gjort. Tycker ni att överbeläggningarna på Sveriges fängelser är acceptabla? Tycker ni att programverksamheten och behandlingen sköts på ett optimalt sätt? Tycker ni att samarbetet mellan kriminalvården och kommunerna fungerar bra, till exempel vad gäller § 34-placeringar?

Det som borde ske enligt några föreskrifter är inte samma sak som att det sker i verkligheten. I mina politiska förslag utgår jag från verkligheten, inte från en tänkt verklighet.

Anf. 115 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att vi ska ha bråttom att ändra saker. Vi ska först ha en ordentlig utredning för att titta på behovet och efterfrågan. Därefter ska vi vidta de åtgärder som behövs. När generaldirektören var hos oss i utskottet talade han också om de åtgärder som var på gång. Visst är det överbeläggning nu, men åtgärder är på gång.

När det gäller § 34-placeringarna tycker jag inte heller att man ska ha för bråttom. Kriminalvårdsstyrelsen har fått i uppdrag att kartlägga omfattningen av var bristerna finns. Detta ska redovisas senast den 1 oktober i år. Så i år kommer vi att få en rapport med en kartläggning. Därefter får vi se hur vi ska åtgärda samarbetsbristerna kring § 34. Man ska inte ha bråttom att ändra lagar och förordningar.

Anf. 116 JOHAN LINANDER (c) replik:

Fru talman! Det är möjligt att man inte ska ha bråttom. Men min och Yilmaz Kerimos definition av bråttom är uppenbarligen inte densamma. Majoriteten skriver i betänkandet att § 34-placeringarna varit ett problem under lång tid. Problemet har utretts vid flera tillfällen de senaste åren. Vad ska komma fram i denna utredning som inte har kommit fram i tidigare utredningar? Någon gång måste man komma till skott, våga sätta ned foten och fatta beslut, även om det kanske finns de som protesterar.

Yilmaz säger att generaldirektören meddelade oss att åtgärder var på gång vad gäller överbeläggningar. Ja, det är sant. Men han meddelade oss också att det egentligen inte finns pengar till det som planeras. Får vi se nya pengar till kriminalvården i vårpropositionen?

Anf. 117 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Fru talman! Vad gäller § 34-placeringarna kommer utredningen som jag sade tidigare att presenteras den 1 oktober i år. Vi får alltså avvakta och inte föregripa en pågående utredning.

Vad gäller pengar är det inte budgetdebatt nu. Jag vill inte ens gå in på detta, såsom man gjorde i den föregående debatten. Man glömde då sakfrågan och debattens innehåll och pratade bara om budget och pengar. I vårpropositionen får vi se om vi får några pengar till kriminalvården och rättsväsendet. Jag hoppas som sagt att vi får det. Det behövs mer pengar. Alla behöver dock det, inte bara kriminalvården.

Anf. 118 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Om det inte vore för att jag har Yilmaz Kerimo sittande till vänster om mig i utskottet skulle jag tro att Yilmaz absolut inte hade hört ett enda ord av den föredragning som generaldirektören och hans representant från kriminalvården höll för oss.

Yilmaz säger att det pågår ett omfattande arbete, att det sker en utveckling och att oppositionen är okunnig om vad som pågår. Men den som har varit ute och besökt den ena anstalten efter den andra vet vad som pågår ute på våra anstalter. Vi vet också vad generaldirektören föredrog för oss om vad som skulle ske om de inte får resurser framöver. Han drog upp olika scenarier för vad som kunde ske, bland annat att upp till 1 900 anställda skulle behöva sättas åt sidan om man inte fick de resurser man åberopade. Hela generaldirektörens programförklaring handlade om att man skulle få ett ökat resurstillskott.

Jag har en hel bunt artiklar som jag har tagit ut från Internet med mig här i kammaren om olika problemsituationer på olika anstalter runt om i hela vårt land. Det handlar om att den intagne ligger i besöksrummet och att man på häktena sover i besöksrummen så att det inte går att ta emot besök.

Situationen i kriminalvården är allvarlig, Yilmaz. Jag tycker att det en väldigt dålig retorik att inte ens själv våga ta in detta och, även om man inte kan lova pengar, åtminstone peka på att det finns en ambition att förändra. Om det nu ska bli som Yilmaz säger, minskad brottslighet och ökad trygghet, måste vi se till att de som sitter på våra anstalter inte kommer tillbaka dit.

Anf. 119 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Fru talman! Jag är medveten om att det finns brister och att det kan bli mycket bättre. Det sade jag också. Men det är inte heller som oppositionen svartmålar, att det är katastrof och att ingenting fungerar. Som generaldirektören sade – det hörde ni inte eller ville inte höra i oppositionen – har vi en mycket bra kriminalvård, men den kan bli bättre. Han sade tydligt att vi har bäst beläggning i världen. Han sade också att vi var bäst i världen när det gällde återfallsfrågorna.

Visst finns det brister, och visst behöver vi mer pengar. Jag tycker också att vi behöver mer pengar för att det ska bli ännu bättre. Men det jag vill säga här är bara att det inte är som i oppositionens svartmålning där det är katastrof och ingenting fungerar.

Vi hörde också att det är mycket förändringsarbete på gång. Vad gäller platser sade han att 840 platser var på gång. Av dessa ska 218 bli tillgängliga redan i år och 308 nästa år.

Visst finns det brister, och visst kan det bli bättre. Men det är inte så katastrofalt som ni beskriver det.

Anf. 120 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Jag tackar för att Yilmaz nu lite grann vände in på linjen att vi ändå måste inse hur det ser ut.

När vår generaldirektör till exempel beskrev återfallsfrekvensen hänvisade han till en viss grupp och till en fem år gammal undersökning. Vi vet också att det finns ett mörkertal när vi pratar om att det bara är 50 % som återfaller. Det finns andra undersökningar som säger att sju av tio återfaller. När det gäller de förstagångsförbrytare som döms till upp till två år sade generaldirektören att 60 % återfaller. Det är ju dessa som vi skulle behöva få bort från deras kriminella banor. Det är också hos dessa vi har den stora narkotikaproblematiken.

Det är då vi kristdemokrater tycker att det faktiskt skulle kunna vara gångbart med en glasruta för att kunna hjälpa de intagna att komma bort från narkotikamissbruket och därmed också från den kriminella väg de vandrar på.

Yilmaz pratar då om humanpolitik – man ska kunna krama om varandra. Men risken finns ju att narkotikamissbruket för en mamma eller en pappa leder till att mamman eller pappan aldrig någonsin kommer att kunna krama om sitt lilla barn mer. För mig är humanpolitik att se till att rehabilitera de intagna bort ifrån den kriminella banan men också bort ifrån missbruket. För att människor ska kunna sättas i motivationsprogram måste de ju vara fria från narkotikan, annars är det ett meningslöst arbete.

Jag frågar än en gång: Är Yilmaz Kerimo beredd att strida för att vi inte ska behöva vänta tills den här utredningen är klar utan omgående kan se till att kriminalvården får de nödvändiga resurserna för att akut avhjälpa den situation vi har i dag?

Anf. 121 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att de insatser som nu är på gång är tillräckliga. Under tiden jobbar utredningen parallellt för att effektivisera och åstadkomma nya åtgärder.

Vad gäller återfall håller jag med om, och det sade jag också i mitt anförande, att återfall måste förebyggas. Återfallstalet ska inte bli så högt. Även om det är bäst i världen är jag inte nöjd. Det ska bli ännu bättre. Det ska helst inte vara något återfall alls, men man måste också vara lite realist och inse att det kanske inte är så lätt.

Återigen: Humanpolitik är jätteviktigt. Dessa människor ska komma ut någon gång. Om de inte ens kan träffa sina närmaste blir det en tickande bomb när de sedan kommer ut. Vad händer då? Då har man bara skjutit fram frågan och får problemet när de kommer ut.

Vad gäller glasrutan anser jag att kartläggningen får visa bristerna. Om det visar sig att man inte kan kontrollera besökarna på ett bättre sätt, om de narkotikahundar man nu har anskaffat på flera anstalter och alla andra åtgärder inte räcker till, då kanske man kan tänka sig att ha en glasruta – kanske! Men vi får avvakta till oktober i år då utredningen är klar. Då får vi se om detta är ett sätt och om det behövs.

Anf. 122 KARIN GRANBOM (fp) replik:

Fru talman! Framför mig har jag statistik som generaldirektören hade med sig när han besökte utskottet. Denna statistik är bekymrande. Man ser att den tid som används till rehabilitering i brotts- och missbruksprogram har minskat de senaste åren medan den utnyttjade tiden har ökat. Är Yilmaz Kerimo nöjd med denna utveckling? Om inte, vad tänker han göra åt den?

Anf. 123 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Fru talman! Nej, jag är inte nöjd med den utvecklingen. Det ska inte vara så. Vi måste satsa på rehabilitering och programverksamhet. Det är jätteviktigt i en kriminalvård med betoning på vård, inte fängelse. Därför är programverksamhet, motivationsarbete och rehabiliteringsarbete jätteviktigt. Jag tror också att det står i regleringsbrevet att man ska satsa på programverksamhet, rehabilitering och motivationsarbete. Jag utgår från att detta ska bli effektivare och ännu bättre. Självklart ska jag också kämpa för det ska bli ännu bättre.

Anf. 124 KARIN GRANBOM (fp) replik:

Fru talman! Då ser jag fram emot att se det. Jag tycker inte att det är tillräckligt att 5 % av de intagnas tid på fängelser går till brott medan den utnyttjade tiden nästan är en fjärdedel. Det är helt oacceptabelt. Att ha en fungerande rehabilitering är en nödvändighet för att vi inte ska få återfall. Därför hoppas jag att vi verkligen kommer att få se en förbättring.

Anf. 125 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Fru talman! Som jag sade: Det är inte bra. Det måste bli bättre. Sedan finns det vissa anstalter där det fungerar bättre och vissa där det inte fungerar lika bra. Men programverksamheten är jätteviktig och måste utvecklas, och jag kommer att göra allt i min makt för att det ska bli bättre.

Anf. 126 LEIF BJÖRNLOD (mp):

Fru talman! Jag är nyvald ledamot i justitieutskottet, och en del saker har känts väldigt aktuella och väldigt spännande. En av de saker som känns mycket spännande är att se alla de förändringar och allt det arbete som läggs ned när det gäller kriminalvården. Jeppe Johnsson sade att det inte hände så värst mycket. Men jag har för mig att 1974 hade vi en kriminalvårdsreform, sedan kom Fängelseutredningen 1992, därefter kom påföljdsreformen 1999 och just nu sitter en utredning som ska lägga fram sitt resultat den 1 december 2004, vill jag minnas. Så jag tycker att det

händer väldigt mycket. Jag kan försäkra dig, Jeppe, att som nybörjare har man att göra.

Det har sagts väldigt många bra saker här. Och jag tycker att alla har ett hjärta som bultar för att försöka göra någonting för människor som har kommit snett i livet. Men det är lite grann som om vi har två olika vägar.

Jag tillhör den där gruppen som inte vill sätta folk i glasbur. Jag tycker att det är väldigt viktigt att man ser på kriminalvården med mer individuella glasögon, så att säga. Människor har av olika skäl kommit in i narkotikamissbruk, påföljande brott och så vidare. Det finns människor som genom rent personliga tragedier hamnar i sådana här situationer. Jag tror alltså att det är väldigt viktigt att kriminalvården vid den översyn som nu sker verkligen tittar närmare på att det inte finns *en* lösning, utan det måste finnas väldigt många lösningar. Jag går inte så långt i min mångfald att jag vill privatisera det hela, det gör jag inte. Jag påstår heller inte att någon har sagt det annat än i en enskild motion.

Jag tror att det är väldigt viktigt vilken attityd man har, och jag har tittat lite historiskt på hur attityderna har varit när det har gällt människor som har förbrutit sig mot samhällets lagar och regler. I början och väldigt långt in på 1900-talet hade vi rent fysiska bestraffningar. Det lär knappast ha förändrat speciellt mycket, utom för dem som tappade huvudet vid bestraffningen.

Sedan har det funnits ett humanistiskt inriktat synsätt som har gått ut på att det gäller vård och att förändra människors beteende. Nu tycker jag att det verkar som om vi har enats om att det inte är säkert att det är längre straff som behövs utan det kanske är behandling och andra åtgärder som behövs för att återföra människor till samhället. Jag tycker att det känns som en viktig väg att gå.

Den utredning som nu är tillsatt har en del uppgifter att behandla särskilt. Den ena är just att minska återfallsfrekvensen. Vi har fått reda på att det är ett relativt fåtal människor som begår det stora antalet brott. Vi har sett statistik som har varierat. Det som jag tror är en ganska bra medelväg är att ca 40 % är återfallsförbrytare. Det här är en alldeles på tok för hög siffra. Man måste alltså se på vad man kan åstadkomma. Jag tycker att det känns rasande viktigt att vi går den vägen.

Jag tror inte att det handlar om mer pengar. Jag tror inte alls att det handlar om bara mer pengar och mer pengar. Jag tror att det handlar om att kunna utnyttja de resurser man har på ett helt annat sätt. Det handlar inte om längre fängelsestraff eller mer inlåsning. Just brottsförebyggande åtgärder och den verksamhet som ska förhindra återfall kan dock behöva mer resurser. Då måste vi finna vägar för att hitta dem. Det kan handla om omfördelningar.

Vi har dessutom en del tekniska förändringar i samhället som har betydtt mycket. Den elektroniska övervakningen har gjort en hel del.

Det kan finnas behov av tillfälliga och snabba lösningar av överbeläggningen på våra fängenvårdsanstalter och häkten. Men på sikt ska vårt arbete vara inställt på att de anstalter som vi har ska räcka.

Vi har ett annat problem dock, och det är den importerade brottsligheten. Vi får en ökande brottslighet som inte beror på dåligt rättsväsende inom Sverige utan helt enkelt beror på att många människor har funnit det lämpligt att förflytta sig till vårt land därför att det är lätt att begå

brott här, och här finns det dessutom saker att stjäla. Vi är ett rikt land. Det lockar många fattiga. Därför kommer en hel del österifrån och hit. Den saken tror jag att vi också behöver titta på närmare.

Jag har i övrigt inget yrkande utan ville bara på det här sättet deklarerera en liten allmän grundsyn på hur vi ser på kriminalvården.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 15 §.)

14 § Processrättsliga frågor

Prot. 2002/03:70
12 mars

Processrättsliga frågor

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2002/03:JuU7
Processrättsliga frågor.

Anf. 127 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Effekten och funktionaliteten av vårt rättsväsende beror av några omständigheter, inte minst vilka medel vi skjuter till men också vilka regler vi har för processen och för de straffprocessuella tvångsmedlen. Detta blir en funktion som leder till ett resultat. Vi kan mäta det varje dag och se om vi är nöjda med den effekt vi når.

Jag tycker att det finns en hel del brister i effektiviteten. Man måste se över hur vi balanserar rättssäkerhet och effektivitet å ena sidan för att nå en bra rättstrygghet å den andra. Om man bara betonar rättssäkerheten får man en dålig effektivitet, rättstryggheten blir sämre och många människor kommer att fortsätta att bli brottsoffer, ofta på mycket brutala sätt.

I detta betänkande har Folkpartiet därför några reservationer där vi säger att vi tror att man måste se över vilka regler vi har för processen, vilka regler polis, åklagare och domstolar får använda i kampen mot brotten. Svaret kan ju inte alltid vara att skjuta till mer pengar. Vi har ju pratat en del om det i dag. Jag tycker att det ligger en stor poäng i just detta.

Vi ser dagligen hur svårt det blir med balansen. Just nu pågår en debatt, som man kan läsa om i medierna, om vaktbolagen som jagar snattare eftersom polisen har tvingats ge upp detta. Man kanske prioriterar annat ibland, till exempel våld mot kvinnor eller handel med barn och kvinnor, som vi pratade om tidigare. Det är mycket bra. Men effekten blir att små butiksägare, för den delen också några stora, lämnas helt vind för våg i kampen mot de människor som avser att stjäla där.

Det leder till frågeställningen: Hur mycket får en vakt följa efter en person för att se vad som händer när snatteri övergår i häleri? Var går den gränsen? Vilka regler ska gälla? Här finns det en gråzon som vi måste ta upp i utskottet, men kanske inte just nu.

Jag vill trycka på en reservation särskilt. Det är reservation 12, som jag också för Folkpartiets del gärna yrkar bifall till. Vi står bakom samtliga våra reservationer som vanligt, men för att vinna tid yrkar jag enbart bifall till reservation nr 12 men också till reservation nr 9.

Det handlar om rumsavlyssning. Det kallas ju buggning. Man har väl aldrig någonsin skådat en majoritetstext som har varit så mycket goddag-yxskäft. Vad tycker Socialdemokraterna i fråga om rumsavlyssning? Vad

har man för åsikt i den fråga som handlar om att kunna intensifiera kampen mot den riktigt grova, inte sällan gränsöverskridande, inte sällan väl organiserade brutala brottslighet som skördar människooffer varje dag? Det handlar om narkotika, det handlar om mord, det handlar om avancerade stölder och det handlar om handel med kvinnor och barn.

Polisen i Danmark har vi i Folkpartiet nyligen träffat. De skakar på huvudet åt vad vi i Sverige gör – åt att vi inte tar till oss denna möjlighet att komma åt den här brottsligheten med ett så effektivt processuellt tvångsmedel. Det är absolut inte okomplicerat. Alla sådana här hemliga avlyssningar väcker ju en mängd olika frågor från rätts säkerhetsgarantisynpunkt.

Därför säger vi att man ska ha ett offentligt ombud. Det har vi länge sagt, och det gäller all avlyssning. Det ska nu komma. Det är glädjande att det, även om det tar några år, till slut kanske kommer någonting från Justitiedepartementet.

Hur ska man då se till att underrätta personer som varit utsatta för avlyssning – det vill säga hanteringen av den överskottsinformation om saker som kan vara känsliga? Detta är rättssäkerhetsåtgärder för att på ett effektivt sätt komma åt sådant här. Det finns ett ganska bra mätbart resultat. Socialdemokraterna i Danmark, som väl just nu har några kolleger här i kammaren, har skrivit till regeringen och sagt: Ni måste hjälpa oss därför att danska grovt kriminella flyttar till södra Sverige för att fortsätta med sin brottsliga verksamhet – inte sällan direkt in i Danmark men bortom lagens långa danska arm. Säkert begås ett och annat brott i Sverige, så av den anledningen bör vi nog vara ganska bekymrade.

Justitieministern svarar på en fråga: Ja, men vi har ju det nordiska samarbetet och samarbetet med Europol och Eurojust, och det är så bra.

Ja, men det är inte tillräckligt. Danskarna flyttar ju hit. Nog för att Folkpartiet liberalerna är för arbetskraftsinvandring men just mc-gängen behöver inte vara de som vi först ska rekrytera. Så är det dock i Socialdemokraternas Sverige i dag. Det tycker jag är mycket allvarligt.

Därför hoppas jag att vi i dag från Socialdemokraternas företrädare här får höra vad som är ståndpunkten. Tror man på och vill man sätta till någonting vad gäller effektivare arbetsredskap för svensk polis, med rättssäkerhetsgaranti, för att bekämpa denna brutala brottslighet som varje dag skördar människooffer i vårt land?

Fru talman! Jag anlägger gärna också andra synpunkter och tänker faktiskt visa lite civil olydnad här.

Nyligen var vi i utskottet i Bryssel för att lära oss en hel del om det arbete som pågår inom EU. Det är mycket som händer där. Vi ser nu hur den tredje pelaren sannerligen i en rasande fart – vi vet inte riktigt den svenska regeringens ståndpunkt men kanske kan några socialdemokrater här i kammaren i dag ge en förklaring – förs över till gemenskapsrätten, med effekter för straff- och processrätt.

För en månad sedan kom det en grönbok från kommissionen som handlar om rättssäkerhetsgarantier för misstänkta och tilltalade i brottmål i EU. Det är en skrift på drygt 50 sidor där man efter en noggrann borrhning i materialet går igenom hur det är i samtliga länder. Man talar om att vi måste jobba med de här frågorna, för snart är det kanske 25 medlemsländer i EU. Vi ska ha regler om ömsesidigt erkännande, så att man kan utlämna kriminella som begått brott i ett annat land till det landet. Effek-

ten av detta oroar självklart en del. Men då är det viktigt att vi debatterar en sådan här grönbok i kammaren. Med nuvarande struktur i riksdagen finns dock ingen sådan möjlighet, så jag måste rikta en vädjan till er. Det handlar då om att bara några kan lyfta frågan och hänga på en debatt där. Detta är viktigt.

Vi håller oss ju med en EU-nämnd som jag personligen tycker omgående ska läggas ned. Vi tror att några experter på några EU-frågor ska sitta och prata där om tredje pelarens viktiga uppgifter som berör oss och vårt budskap om brottsbekämpningen. Lägg ned EU-nämnden och för in de frågorna i justitieutskottet! Men i väntan på det måste vi prata om grönboken och om vad den innehåller. Det handlar ju om rättshjälp och bevisvärderingsfrågor. Det handlar om frågor om borgen, som är främmande i svenskt rättssystem. Vad kommer det att få för påverkan? Detta är väldigt viktigt och det händer *nu*. Vi måste ta en debatt.

Jag har personligen varit i kontakt med talmannen i riksdagen för att ta upp frågan. Jag känner mig maktlös. Vi i Folkpartiet liberalerna är oroade över att vi inte tar tag i de här viktiga frågorna. EU-nämnden hinner ju inte med att borra i alla viktiga frågor, utan det handlar mest om att se till att statsråden är någorlunda förankrade i kammaren och inte åker i väg och skriver under vilka rambeslut som helst utan att veta att det finns ett stöd i denna kammare – något som varit aktuellt under de senaste åren.

Tack så mycket för att jag fick hålla det här anförandet. Jag ser fram emot att några av mina kolleger kan beröra detta med hur vi ska debattera EU-frågorna i utskottet. Rättssäkerheten och grönboken hör hemma på området processuella regler.

Anf. 128 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 3. Naturligtvis står vi moderater bakom övriga reservationer men vi försöker minska på tidsåtgången här i kammaren.

I betänkandet behandlas många betydelsefulla frågor. Alla ryms inte i ett enda anförande. Johan Pehrson har tagit upp ett område som inte alls ingår, nämligen EU-arbetet när det gäller lag- och rättsfrågor. Utvecklingen i det avseendet går oerhört snabbt. Vad gäller de synpunkter som Johan Pehrson fört fram vill jag gärna säga att det är just utskottets ordförande som har i uppgift att tillsammans med presidiet se till att vi får de principiella debatter som behöver föras på det här området. Det gäller ju väldigt seriösa frågor.

Jag uppskattar att vi i justitieutskottet ändå har ett intensivt arbete med EU-frågorna i form av den kommitté som kontinuerligt träffas. Dessutom borrar vi ganska djupt i de här frågorna. Men jag tror att kammaren i gemen skulle ha nytta av att känna till lite mer om hur mycket som är på gång när det gäller rättsfrågorna inom EU-arbetet. Jag ser fram emot att vi får några debatter om de här frågorna, som – det är min bestämda uppfattning – inte är enkla.

Det finns tre frågor i betänkandet som jag gärna vill beröra.

Den första frågan gäller offentlighet i domstol. Enligt regeringsformen ska domstolsförhandlingar vara offentliga. Detta är en viktig utgångspunkt. Jag tror att vi allihop är överens om att detta är rätt. Sedan

finns det bestämmelser som medger att man kan ha undantag. Det gäller då vissa typer av sexualbrott och förhandlingar som gäller mycket unga.

Nu hävdas det från rätt många håll att det blir allt vanligare att stänga förhandlingarna, att inte tillåta offentlighet. Detta är en väldigt oroväckande utveckling eftersom det går stick i stäv med en av grundprinciperna för hur vi tycker att man ska arbeta. Därför tycker vi moderater och även en del andra att det är viktigt att utreda om det är som det sägs, att det har blivit vanligare, och vad det i så fall beror på, så att vi kan hantera det.

Mycket märkligt tycker jag, som också är ny i justitieutskottet, att det är att majoriteten inte anser att man ska ta reda på hur det förhåller sig. Man är inte ens bekymrad utan rycker bara på axlarna trots att det står i betänkandet att inte ens Domstolsverket har koll på hur ofta valet blir att inte ha öppna förhandlingar eller hur ofta det beslutas om yppandeförbud och en del annat. Jag tycker att det är en väldigt slarvig inställning till en av grundprinciperna. Detta är vi bekymrade över.

Den andra frågan där jag tycker att det finns en poäng – också här förvånar det mig att utskottsmajoriteten är så ointresserad – rör brottsoffrens ställning.

Häromsistens hade vi en utfrågning om bemötandet av brottsoffer och om deras ställning. Det var en mycket bra utfrågning. Men vi moderater har en del synpunkter där vi inte tycker att det i dag är tillräckligt bra och där vi driver på. Detta finns med i betänkandet. En sak är att vi tycker att målsäganden också inför domstol ska få ge sin berättelse om hur brottet har påverkat honom eller henne. Detta är viktigt från många aspekter. Det är viktigt därför att det är ett slags upprättelse att faktiskt få berätta om konsekvenserna men också därför att det handlar om vilken tilltro som allmänheten får till rättssystemet. Det här är en liten men oerhört betydelsefull sak för berörda.

Ett annat exempel – också detta finns med i en reservation – är att vi tycker att det är dags att ge närstående rätt till målsägandebiträde. Vi tycker att man måste vidga möjligheten att få det stöd och den hjälp som behövs också när det inte är brottsoffret självt som står i fokus. Senast kom Osmo Vallo-utredningen med ett förslag som ligger i linje med vad vi försöker driva. Inte heller här finns det något intresse från majoriteten.

Jag har svårt att se vad det är för principiellt tveksamt i att se en närstående som brottsoffer. När någon drabbas av ett grovt brott drabbas ofta, som vi vet, hela familjen på olika sätt. Det anses ju inte vara principiellt konstigt att driva frågan om att barn i en familj där kvinnan misshandlas ska ses som ett offer trots att man kanske inte nödvändigtvis direkt har gett sig på barnet.

Men det är inte så långt ifrån det som drabbar många andra som utsätts för brott. Så den här principen är jag lite funderande över. Jag skulle gärna vilja se att Socialdemokraterna utvecklade varför detta skulle vara så fel. Jag förstår om resurserna inte räcker till. Jag vet att man inte alltid får målsägandebiträde i dag, men man skyller på en princip här, och det är det jag inte riktigt har förstått.

Den punkt jag vill ta upp är väldigt viktig, och för en gångs skull är vi beredda att säga ja till en enskild motion. De betänkanterna som vi har diskuterat i dag behandlar ju motioner från den allmänna motionstiden. Lite slarvigt brukar det talas om motionsslakt. Det är väldigt sällan som motioner får något gehör, man avslår dem i dussintal vid votering. Men

vi vill i alla fall biträda en enskild motion av Gunnar Axén, som handlar om medlemskap i Advokatsamfundet.

Bakgrunden till motionen är den att det i dag finns utbildningar där man försöker kombinera den utbildning som behövs för att bli advokat med andra ämnen, ekonomi och annat. Men då fungerar det inte när man så småningom vill bli medlem i Advokatsamfundet, för då räcker den utbildningen inte till. Det innebär att advokatbyråerna som behöver den här kompetensen, som har en liten annan profil, ändå anställer dessa. Men man kan ändå inte bli delägare i en advokatbyrå, det finns en massa krångel kring detta.

Redan i dag accepterar vi utländsk utbildning för medlemskap i Advokatsamfundet, och då ställs inte de krav som ställs på svenska utbildningar. Såvitt vi kan bedöma hänger inte vårt regelverk riktigt med. På alla andra områden utvecklas det alternativutbildningar. Då är det lite påvert när man i majoriteten säger: Vi vill inte sänka kompetensen på advokater. Nej, vem vill det? Det är inte det vi är ute efter. Men i vår värld är det möjligt att det finns mer än en väg som kan ge relevant kompetens.

Vi tycker att regeringen skulle se över detta så att man inte behandlar svenska utbildningar sämre än utbildningar från annat håll. Tvärtom vill vi väl att svenska universitet ska kunna konkurrera och erbjuda bra utbildningar, och det ska kunna finnas olika vägar också till detta viktiga yrke, denna viktiga titel. Det handlar inte om att vilja sänka ambitionerna. Man kan väl se om reglerna på nåt sätt behöver justeras, men här säger man nej.

Det är en lite tråkig inställning till motionen, men jag är ändå lite stolt och glad över att det finns en enskild motion som är så väl genomarbetad och där det ändå redovisas ett gott skäl att titta över det hela. Jag tror, precis som Johan Pehrson var inne på, att det finns anledning att fundera över effektivisering och modernisering ur olika vinklingar när det gäller processer och verksamheter på det här området. Att fundera över om det finns anledning att modernisera några regler för krav på utbildning är ett litet, men ändå viktigt, exempel. Här tycks det som om cementen sitter väldigt hårt hos majoriteten.

Jag har redan yrkat bifall till reservation 3, och med det tänkte jag tacka för mig.

Anf. 129 PETER ALTHIN (kd):

Fru talman! Ärade ledamöter, framför allt de närvarande men också alla som sitter i sina rum och följer denna spännande debatt. Lite vid sidan om vill jag understryka att jag inte tycker att man ska sänka kompetensen hos advokater.

Det framgår av justitieutskottets betänkande att utskottet avstyrker samtliga motioner. Då undrar man: Är alla motioner så fullständigt korrade och så utan vishet eller något positivt? Ligger all vishet hos majoriteten i utskottet eller hos regeringen? Det får mig att tänka på Axel Oxenstierna som för många hundra år sedan för sin omgivning, framför allt de yngre, sade ungefär så här: Min son, om du visste med hur ringa grad av vishet världen styres!

Det gäller kanske fortfarande, om man vägrar att lyssna till vad som sägs i de mycket begåvade motioner som har lagts fram. Därför, fru tal-

man, yrkar jag bifall till reservation 2 under punkt 2 och reservation 12 under punkt 14. Jag står naturligtvis bakom alla andra av våra reservationer.

Reservation 2 berör rätten till domstolsprövning, en viktig sak. Det framgår bland annat av en artikel i Europakonventionen att man, vid en prövning av en persons civila rättigheter och skyldigheter eller när det gäller en anklagelse mot honom eller henne för brott, är berättigad att få en rättvis och offentlig förhandling inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag. Vad innebär detta? Jo, det innebär att rätten till domstolsprövning är en given förutsättning för existensen av en rättsstat, det är ett fundament.

Under väldigt lång tid har vi i Sverige haft rätten att få vår sak prövad i två instanser. Men under senare tid har denna urgamla rätt, om jag uttrycker mig så, inskränkts i vissa delar. Kristdemokraterna är av den uppfattningen att rättssäkerheten inte främjas av att möjligheterna att få till stånd en överprövning minskar. Kravet på prövningstillstånd i vissa brottmål påstår jag är ett hot mot rättssäkerheten. Det minskar också medborgarnas tilltro till rättssamhället, och det är en viktig sak.

Man kan tycka att en påföljd som böter inte är så märkvärdig, men för många som har dömts till ett bötesstraff är konsekvenserna förödande, de kan vara förödande för återstoden av livet. Jag har mött i mitt yrke som advokat väldigt många människor som har fått bötesdomar och för vilka effekterna av detta har varit oerhört stora. Det kan vara någon som har förnekat ett snatteri, en polis som har förnekat att han eller hon har gjort sig skyldig till tjänstefel och som mot sitt förnekande blir dömd i en instans och sedan inte har en möjlighet att få det prövat i ytterligare en instans. Väldigt många har tappat tron på rättssamhället för att de inte har fått sin sak prövad vid mer än ett tillfälle. Så prövningstillstånd vid överklagande av tingsrättens domar i brottmål ska tas bort, detta för den enskildes del men också för tilltron till rättssamhället. Det tycker jag vanligt sunt förnuft egentligen säger. Men vanligt sunt förnuft är inte särskilt vanligt, som man uttrycker sig så.

Den andra reservation jag tar upp, fru talman, gäller frågan om hemliga tvångsmedel. Det är reservation 12 under punkt 14. Då förflyttar vi oss från bötesdomar till den allvarigare och grövre brottsligheten. Den har ökat, det kan vi se. Det ser jag i mitt yrke som advokat när jag har tid att ägna mig åt det – det blir mindre och mindre. Den blir mer och mer svårutredd. Ett sätt att få möjlig kontroll är att införa det som vi kallar buggning, i varje fall införa möjligheten till buggning när det gäller misstanke om grova brott. Då måste man vara särskilt noga med att det görs väldigt omsorgsfulla överväganden när man tar ställning till det, så att oskyldigas integritet inte kränks och att man får klart för sig hur över-skottsinformation ska behandlas. Jag har stått tidigare här i talarstolen och sagt att det är häpnadsväckande att vi inte har överskottsinformationen lagreglerad.

Lagrådet, som för flera år sedan hade anledning att titta på det här, gjorde den bedömningen att man kan godta buggning eller hemlig avlyssning som ett straffprocessuellt tvångsmedel om behovet var rejält och starkt och om tvångsmedelsanvändningen var förenat med tillräckliga rättssäkerhetsgarantier. Bristen, och det som gjorde att Lagrådet är tveksamt, var att det inte var lagreglerat. Lagrådet framhöll också särskilt att

den här frågan måste lösas. Nu upprepar jag en gång till att denna fråga måste snarast regleras.

Vi vet inte i dag om buggning får användas eller inte. Det används i Stockholm, men man säger nej till det i Malmö och så vidare.

Det är en mycket stor och angelägen uppgift att se till att vi kan få möjligheter att få bukt med den grövre brottsligheten och att det sker genom en väldigt stark lagreglering. Det här är en viktig sak för rätts-samhället.

Nu säger man visserligen att det ska komma någon form av utredning som ska redovisas under våren. Jag vet inte om det är den här våren man menar, men det kan ju vara så. Då ska vi med stort intresse ta del av vad utredningens resultat blir. Detta är viktigt och en rättssäkerhetsfråga.

Jag säger till regeringen, som mangrant är samlad här för att lyssna: Gör någonting, gör någonting snabbt!

Anf. 130 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag ska för tids vinnande yrka bifall enbart till reservation 13, men jag står givetvis bakom övriga reservationer som Vänsterpartiet har.

Fru talman! Jag ska lyfta upp framför allt två reservationer och två frågor. Den första är offentlighet vid domstol.

I dag förekommer det uppgifter om att domstolarna i allt större utsträckning håller förhandlingar inom stängda dörrar och att antalet förundersökningar där misstänkta och deras ombud har belagts med yppande-förbud har ökat. Samtidigt vet vi att säkerhetskontrollerna vid våra domstolar har ökat på grund av allvarliga händelser som har inträffat.

De här tre sakerna berör den viktiga grundprincipen om att ha öppna rättegångar. Om vi börjar få ett mer slutet domstolsväsende och mer slutna domstolar, är det oerhört viktigt att vi har ett ordentligt underlag för hur det ser ut, på vilka grunder man fattar besluten och om de är nödvändiga. Vi i Vänsterpartiet är klart medvetna om att de här åtgärderna måste vidtas i vissa fall. Vi har sett ökningen, och vi har velat granska detta. Men vi har inte kunnat hitta någon statistik eller något underlag. Inte heller inom Domstolsverket finns någon statistik på detta. Det ser vi i Vänsterpartiet som ett allvarligt problem.

Därför har vi motionerat om offentligheten vid domstolarna, att man bör utreda frågan om antalet allvarliga händelser verkligen har ökat och vad det i så fall beror på, så att man kan följa den här processen. Det är ju vi som sitter här i Sveriges riksdag som har lagt den viktiga grunden, att vi vill ha ett öppet domstolsväsende. Därför är det viktigt att det är vi som också följer frågan och att det är vi som har underlaget för den process som pågår utanför det här huset. Vi anser därför att det är självklart att frågan utreds och att vi får det här underlaget, så att vi inte får ett mer slutet domstolsväsende än vad som är nödvändigt. Vi som fattar besluten ska ha kunskapen och kompetensen om det som händer.

Sedan, fru talman, vill jag gå över till frågan om hemliga tvångsmedel. Vi har ju flera gånger i den här kammaren debatterat om hemlig telefonavlyssning, om de tvångsmedel som finns och om det oerhört bristfälliga underlag som hittills har funnits för statistiken.

Från Vänsterpartiet är detta en mycket viktig fråga som måste ses i ett bredare perspektiv. Om vi jämför oss med länder i vårt närområde men

också ute i världen, har vi här i Sverige i mycket högre grad än i andra länder en hög tillit till myndigheter och till myndighetsutövning. Vi litat på den goda statsmakten och på att det inte begås övergrepp mot den enskilda individen. Det har varit väldigt positivt att människor upplevt att man lever i ett demokratiskt samhälle där man inte behöver vara rädd för staten och för kontroll. Men det har också inneburit att vi i Sverige har en mycket svagare lagstiftning och suddigare gränser när det gäller statens rätt att tillgripa tvång mot den enskilda individen, och det leder till försämrad rättssäkerhet.

När det gäller lagstiftningarna runtomkring i världen och hur Sverige agerar internationellt brukar Sverige lyfta fram frågan om rättssäkerhet, att man alltid måste se till att statens kontroll av medborgarna är rättssäker och att det ska vara tydligt lagreglerat. Men så är det faktiskt inte i Sverige. Alla tvångsmedel är ju inte lagreglerade. Den parlamentariska kontrollen har varit mycket svårare att genomföra på grund av det mer undermåliga underlag som har varit tidigare, även om det nu börjar förbättras.

Mot den här bakgrunden tycker vi i Vänsterpartiet att det krävs grundläggande åtgärder för att stärka rättssäkerheten vid användning av hemliga tvångsmedel. Vi anser att de här åtgärderna måste ha vidtagits innan man ens kan diskutera en utvidgning av metoderna för övervakning.

Det har här tidigare varit en debatt om att det nu är dags att införa buggning för att komma åt den grova, organiserade brottsligheten. För oss i Vänsterpartiet är det otänkbart när vi fortfarande har en sådan suddig lagstiftning och när vi fortfarande har områden som vi behöver reglera. Flera partier i den här kammaren har också sagt att rättssäkerheten måste öka.

De här åtgärderna måste alltså vidtas innan man ens kan gå vidare på något sätt när det gäller tvångsmedlen.

Vi anser att det också behövs en oberoende utvärdering av behovet av tvångsmedel. Det räcker inte med att polisen säger att brottsligheten har ökat och att det är något som de vill ha, utan det måste finnas ett ordentligt underlag när det gäller behovet av tvångsmedel. Det måste också finnas ett ordentligt underlag som visar hur effektiva de är, för effektiviteten i brottsbekämpningen ska ju vägas mot den integritetskränkning som de hemliga tvångsmedlen innebär. Har vi inte ens ett ordentligt underlag för hur effektiva de är, är det svårt att göra den avvägningen. Det underlaget finns inte, och det räcker inte att det sägs att det här är ett effektivt medel.

Sedan anser vi i Vänsterpartiet också att man skulle kunna gå vidare och göra som man gör i bland annat Danmark, som även använder buggning, men att man i efterhand, när utredningen är nedlagd, blir skyldig att underrätta den som varit utsatt för hemliga tvångsmedel. Det är det enda sättet att garantera att den enskilda individen som har blivit kränkt, kanske på orättfärdiga grunder, kan överklaga beslutet och kräva skadestånd.

Om du i dag blir anhållen eller häktad och det visar sig att det skett på oriktig grund, kan du faktiskt kräva skadestånd. Men här kan du bli utsatt för hemliga tvångsmedel och en ganska stor integritetskränkning, men eftersom du aldrig får veta det kan du aldrig kräva din rätt. Vi i Vänster-

partiet är helt övertygade om att om detta infördes skulle det bli en effektivare prövning varje gång tillstånd begärs för att få använda sig av hemligt tvångsmedel, för då skulle man veta att man alltid blir granskad i efterhand.

Vidare anser Vänsterpartiet att man borde inrätta ett oberoende kontrollorgan som har till uppgift att tillgodose rättsskyddet både vid tillståndsprövningen och vid själva genomförandet av tvångsåtgärden. Nu kommer regeringen att föreslå ett offentligt ombud. Det är viktigt att det offentliga ombudet får tillräckliga möjligheter och tillräckliga befogenheter för att kunna göra sin granskning på rätt sätt.

Med det här, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 13.

Anf. 131 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Jag förstår att det går långsamt. Propositioner blir förse-
nade och är dåligt förberedda av regeringen. Alice samarbetar ju med regeringen och deltar i ganska intima möten på Justitiedepartementet, där man går igenom vilka förslag man ska kunna jobba ihop med. Det går väldigt långsamt. Men ni kanske inte kan tänka på mer än en sak åt gången.

Jag hävdar dock att regeringen måste kunna tänka på fler saker än en åt gången – kanske två saker. Därför tror jag att det är möjligt att göra både-och. Man kan skärpa upp det här och visa att det finns tydliga rätts-
säkerhetsgarantier med ombud, hantering av överskottsinformation och detta med underrättelse senare, som de har i Danmark, när det gäller rumsavlyssning, populärt kallat buggning.

Alice Åström önskar bevis. Ja, de här 60 kriminella från Danmark har enligt danska polisen bara flyttat hit beroende på att vi inte har bland annat detta tvångsmedel. Eller tror Alice Åström att de här 60 människor, som inte sällan är mc-gängsanknutna, har flyttat hit beroende på fastighetspriserna, det trevliga vädret, de trevliga skånska medborgarna? Eller kan det vara så att de faktiskt flyttar hit för att de har lättare fortsätta sin grova brottslighet med människor som hamnar i knark, prostitution och elände till följd av detta? Det är också någonting att ta hänsyn till när man bekämpar brott.

Anf. 132 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! När det gäller den här frågan har ju regeringen och Vänsterpartiet inte varit överens, alltså hela diskussionen om buggningen och att man behöver vidta de här åtgärderna för att faktiskt kunna förbättra rättssäkerheten. Det är väl ganska uppenbart att Vänsterpartiet inte har fått gehör i de här frågorna, för i så fall hade jag ju inte behövt motionera och ha en reservation. Där har vi olika syn.

När det gäller effektiviteten var det intressant med just det exempel som Johan tog upp nu. 60 danskar har flyttat hit, och enligt den danska polisen beror det på att den danska polisen har buggning. Det är just den typen av argument som hela tiden ligger till grund när man diskuterar det här med hemliga tvångsmedel. Det är mycket möjligt att det är sant. Men jag tycker att för att använda sig av hemliga tvångsmedel, som alltså är integritetskränkande, mot medborgarna vill jag ha ett ordentligt underlag. Vi lyfte fram den frågan när Buggningsutredningen arbetade. Vi kritiserade mycket starkt att det i hela Buggningsutredningen egentligen inte

fanns något dokumenterat faktaunderlag gällande effektiviteten: Så här såg brottsligheten ut innan, den här brottsligheten kom vi inte åt. Så här såg det ut när vi införde det, så här mycket bättre har vi klarat av den här brottsligheten. Det är det vi i Vänsterpartiet efterfrågar, och för oss räcker det inte att polisen säger att det här är ett effektivt medel.

När det gäller hemlig telefonavlyssning stod ju Folkpartiet här i förra veckan när vi diskuterade och sade att det är omöjligt att säga hur effektiv hemlig telefonavlyssning är. Det har haft betydelse för förundersökning i 40 % av fallen. Ja, men var de skyldiga eller oskyldiga? Ledde det till fällande dom? Det är det underlaget som vi anser att vi måste ha om vi ska fatta beslut om hemliga tvångsmedel. Där tycker jag att medborgarna har rätt att kräva det.

Anf. 133 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Jag är den förste att tillstå att regeringen och de som stöder den har en slafsigt inställning till det här med utvärdering, effektivitet och granskning. Så är det absolut. Men poängen blir väl ändå att en del av förklaringen till att man kan ifrågasätta effektiviteten i den hemliga avlyssning som är tillåten i dag kan vara att brottsligheten ligger i framkant. Man har anpassat sig. Man sitter inte och är så obegåvad, inte alltid i alla fall, att man pratar om tunga knarkaffärer, vapenaffärer och mord som ska utföras över en telefon som man har ett abonnemang på Telia på. Man hittar andra sätt.

Därför tycker jag att det är angeläget att vi kommer till skott med detta, för brotten måste bekämpas. Det hjälper i regel inte att ha en polis i varje buske. Här handlar det om spaning, och vilka verktyg vi kan ha som är rent straffprocessuella. Jag tror att vi måste se hur det ser ut i andra länder och lyssna på dem. Från Folkpartiet liberalerna har vi gjort det, och vi har blivit övertygade om att det här behövs. Lyssnar man på svenska poliser säger de faktiskt ungefär samma sak: att det här är nödvändigt för att komma åt denna fruktansvärt grova kriminalitet. Den skördar ju brottsoffer. Alice Åström brukar annars stå och tala sig varm för att man ska stödja brottsoffer. Det bästa är att se till att det inte blir några brottsoffer.

En sista fråga: Om Alice Åström nu inte kan tänka sig detta med buggning, vilket jag ändå förstår, eller gissar, att hon kommer att landa på så småningom, kan hon då tänka sig att vi utökar den avlyssning vi har i dag? Vi lägger till de här rättssäkerhetsgarantierna, som både Alice Åström och jag efterlyser och tycker att det är sorgligt att inte regeringen någon gång har levererat. Man kan utöka till exempel hemlig avlyssning så att det ändras från att gälla brott som i dag har ett visst straffminimum till att gälla brott som har ett visst straffvärde i stället. Det gäller till exempel handel med kvinnor.

Anf. 134 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Nej, i dagsläget är vi i Vänsterpartiet inte beredda att titta på en utvidgning av när man kan använda de hemliga tvångsmedel som finns i dag, inte förrän man har vidtagit de åtgärder som krävs. Vi tycker inte att det blir meningsfullt att föra den här debatten som att om det här och det här införs skulle vi kunna tänka oss det. Vi vill ha en ordentlig grund. Vi vill ha allting lagreglerat, ha de rättssäkerhetsgarantierna. Vi

vill ge de enskilda medborgare som blir utsatta för det här en möjlighet att i efterhand kunna klaga.

Då tycker jag att det är dags att ta den diskussionen. Man kanske behöver utvidga det när man har fått allt det här underlaget om effektiviteten. Men innan dess är vi inte beredda att gå vidare. Vi tror att det faktiskt går att bekämpa brottslighet även utan detta. Däremot tror jag att det är mer krävande när det gäller antalet personer och när det gäller vilka resurser och hur mycket spaning man behöver lägga ned. Det är ett problem, det ser ju vi också, när man ser att brottsligheten hela tiden tar steg framåt. Men man måste låta rättssäkerheten följa med.

Sedan var det en fråga som Johan tog upp, som jag glömde men som jag har skrivit här. Det gäller EU-frågan. Jag tycker att det Johan tar upp här i kammaren är oerhört viktigt. Vi måste debattera de förändringar som pågår inom EU och i samarbetet. Det är oerhört viktiga och grundläggande frågor för hela vårt rättsväsende och hela vårt rättssystem. Det är tragiskt att det inte har varit en större offentlig debatt kring det här utan att vi riskerar att ställas inför ett fullbordat faktum.

I det fallet anser jag också att frågan ska debatteras i justitieutskottet och att det är justitieutskottet som ska ha ansvaret för den. EU-nämnden har en annan roll i processen, att ta ställning när regeringen ska i väg. Vi måste ta den stora framtidsdiskussionen.

Anf. 135 JOHAN LINANDER (c):

Fru talman! Som vanligt vill jag börja med att säga att jag står bakom samtliga mina reservationer i betänkandet, och likaså det särskilda yttrandet angående vittneskallelser, men av tidsskäl yrkar jag enbart bifall till reservation 6 under punkt 7 angående målsägandebitråde för efterlevande och reservation 10 under punkt 12, angående enklare förfarande i snatterimål.

Osmo Vallo-utredningen har visat på behovet av en möjlighet att förordna målsägandebitråde för efterlevande. Enligt mitt sätt att se är det fullt rimligt att se närstående till brottsoffer som utsatts för allvarlig brottslighet som ett indirekt brottsoffer, som därmed skulle ha rätt till målsägandebitråde. Detta borde vara självklart, inte minst för barn som utsatts för den psykiska kränkning det innebär att tvingas uppleva när en förälder misshandlar den andra. För mig är de här barnen brottsoffer.

Tyvär tycks inte majoriteten hålla med i denna fråga. Varför de inte vill ge dessa indirekta brottsoffer rätt till målsägandebitråde hittar jag ingen bra förklaring till i betänkandet, men kanske kan vi få det här i kammaren.

Enklare förfarande i snatterimål är en fråga som har utretts i all oändlighet, tycks det. Även nu avvaktar majoriteten en utredning, och i avvaktan vill man inte tycka någonting. I betänkandet kan man läsa att förslaget om föreläggande av ordningsbot vid snatteri inte skulle bli så effektivt eftersom det är så sällan som polis kommer till platsen efter att ett snatteri upptäckts. Detta argument måste ju klassificeras som häpnadsväckande. Innebär det att Socialdemokraterna medger att de inte lyckas upprätthålla en tillräcklig nivå på polisen för att klara av de här brotten – och att man dessutom inte har *ambitionen* att klara av dem?

Fru talman! Debatten om hemliga tvångsmedel har vi varit inne på tidigare. Bara för några veckor sedan debatterade vi frågan senast här i kammaren. Problemet med överskottsinformation har vi också haft uppe, och det måste lösas. Jag tänker inte säga så mycket mer om det just nu.

Den organiserade brottsligheten blir grövre och grövre, och man finner alltmer lömska metoder. De poliser som jag har pratat med och som arbetar mot denna brottslighet vill inget hellre än att kunna ta itu med den. De efterlyser bättre metoder för att kunna bekämpa denna brottslighet på ett effektivt sätt. Vi som lagstiftare kan inte stoppa huvudet i sanden och säga att någon annan ska lösa detta. Vi måste hela tiden försöka göra allt för att ligga steget före eller åtminstone vara i takt med den grova kriminaliteten.

Enligt en uppgift jag har fått från polisen hemmavid finns det ett 30-tal kända danska gängbrottslingar som är skrivna i Sverige, och då i Skåne, så klart. I och för sig tror jag att de gärna vill flytta till Skåne tack vare den trevliga befolkningen där, men det kanske kan finnas andra anledningar. Kanske är anledningen att den danska polisen har helt andra metoder som de kan använda för att på allvar bekämpa gängbrottsligheten. Dessa metoder vill även den svenska polisen få, och jag tycker att de ska få det.

En tuffare lagstiftning skulle bland annat innehålla buggning, inklusive riktade mikrofoner. Sekretessen mellan myndigheter måste bli generösare i sådana här fall. För mig är bekämpningen av organiserad brottslighet viktigare än de enskilda personernas integritet. I dag menar de poliser som jobbar mot gängbrottsligheten att sekretessen mellan myndigheterna hindrar dem från att arbeta över myndighetsgränser. De vill samarbeta, men det är svårt.

Det behövs också större möjligheter för poliser att få jobba under täckt identitet. Det är verkligen inte rimligt att poliser behöver göras om med teatersmink innan de ska vittna. Så är faktiskt fallet i dag. Bara i Malmö finns det 17 konkreta hot mot polismän som jobbar mot gängbrottsligheten. Även för andra än poliser behövs det ny lagstiftning för att de i de extremt hotfulla fallen ska kunna behålla sin anonymitet trots att de vittnar.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga något kort om krav för medlemskap i Advokatsamfundet. Beatrice Ask var tidigare inne på att det är ovanligt att man yrkar bifall till en enskild motion. Jag gör det även om det är en enskild motion från en ledamot för ett annat parti. Jag tycker att det är ett bra förslag.

Ett av de argument som används i betänkandet – att andra juristutbildningar än juris kandidatexamen innehåller färre poäng juridik – stämmer faktiskt inte med verkligheten enligt vad jag har fått berättat för mig. Tyvärr. Det är beklagligt att majoriteten använder detta argument för att avstyrka motionen. Jag skulle gärna vilja få ytterligare kommentarer till detta.

Anf. 136 GÖRAN NORLANDER (s):

Fru talman! Jag ska försöka fatta mig kort så att vi hinner med detta till voteringen kl. 16.

Vi behandlar nu justitieutskottets betänkande nr 7, *Processrättsliga frågor*. Betänkandet handlar om ett antal motioner från den allmänna motionstiden år 2002. Motionerna rör bland annat svensk domstolsbehörighet, rätten till domstolsprövning, offentlighet vid domstol, straffprocessuella tvångsmedel samt kameraövervakning. I ärendet finns 15 reservationer.

Fru talman! Jag vill först framhålla att de flesta yrkanden har behandlats tidigare, och några nya skäl har inte framkommit. En del yrkanden bereds redan i Regeringskansliet, och förslag är att vänta. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.

Till Peter Althin vill jag säga att alla motioner som kommer från oppositionen eller någon annan absolut inte är knäppa. Det finns mycket smått och gott att hämta i dem. Tyvärr har vi väl ett sådant system här i riksdagen att motionerna behandlas genom att man skriver något välvilligt, och så avslås de. Men det finns för det mesta något guldkorn att hämta i de flesta.

Till Johan Pehrson vill jag säga att vi naturligtvis vill att rättsväsendet ska vara så effektivt som möjligt. Det är självklart. Men det finns regler som måste följas, och kanske regler som måste ändras, för att man ska uppnå ett effektivare rättsväsende. Det är ett arbete som jag vill påstå ständigt pågår.

Jag upplever att huvudfrågan är detta om televlyssning, eller buggning, eller vad vi nu ska kalla det. Det kommer ett förslag om detta ganska snart, men det förutsätter också att det finns en majoritet för förslaget här i kammaren. Jag sträcker ut en hand till dig, Johan. Du får gärna hjälpa oss att lotsa igenom det här förslaget här i kammaren.

Många har berört problemet med överskottsinformation. En särskild utredare håller på att titta på det. Meningen är att han ska vara klar någon gång i oktober månad. Vi vill inte föregripa vad utredaren kommer fram till, utan vi avvaktar med det.

Johan Pehrson tar upp detta med den gröna boken. Som han själv sade kom det utanför ämnet. Om jag inte är felunderrättad har utskottet en gemensam hearing med EU-nämnden den 10 april, där det finns möjlighet att ta upp alla dessa frågor. Nog sagt om detta.

När det gäller offentlighet i domstol vill jag säga att det precis som det står i betänkandet inte förs någon statistik över hur ofta man har lyckta dörrar. Enligt Domstolsverket har den typen av processer inte ökat. Jag tycker nog att även om det inte förs statistik får vi nog i det här fallet lita på Domstolsverkets bedömning.

Enligt praxis finns det möjlighet för brottsoffren att få avge sin berättelse under pågående rättegång. Det har vi haft hearing om i förra veckan tillsammans med kamraterna i utskottet. Då togs bland andra dessa frågor upp.

Så till en sak som det råder delade meningar om, i alla fall mellan Moderaterna, Centerpartiet och mig. Det är medlemskapet i Advokatsamfundet. Enligt de uppgifter jag har och de uppgifter vi har fått från kansliet är det den behörighet som står i betänkandet som krävs för att man ska få bli medlem i advokatsamfundet, alltså en jur. kand.-examen och 180 poäng. Som Peter Althin sade är det väl ingen som vill sänka ambitionen när det gäller kvaliteten på advokaterna.

Processrättsliga frågor

Anf. 137 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att allt som skrivs av majoriteten inte heller är något som katten har släpat in, även om det till och från kan låta så bland annat från min bänk.

Jag tackar verkligen för den utsträckta hand som gavs från Göran Norlander, som jag gissar har förankrat detta hos Justitiedepartementet. Jag kan inte tolka det på annat sätt än som att det är på väg en lagstiftning om att vi får använda oss av rumsavlyssning, så kallad buggning, för att bekämpa den grova brottslighet som skördar så många människoffer varje dag i Sverige. Det är utmärkt – så att det inte bara blir mazarinkäkande om offentliga ombud och överskottsinformation. Här talar vi om en rejäl utökning och en kraftfull bekämpning. Det ser jag fram emot. Jag hoppas att Göran Norlanders personliga uppfattning i dag är att vi ska införa denna hemliga avlyssning.

När det gäller frågan vart vi är på väg inom EU kommer vi på hearingen att prata en del om själva konventet. Redan nu upprättas praktiskt en rad grönböcker med genomgångar och måltavlor för att se vart vi ska gå. Dessa böcker kommer hit till riksdagen, de finns med på Helgonät och så vidare, men det blir ingen debatt om dem. Jag har stött på talmanskollegiet för att vi ska få särskilda debatter om detta, och jag vet att det finns ett intresse från talmännen att vi ska föra debatter om detta, för vad som händer på denna nivå påverkar oss så himla mycket här i riksdagen.

Vi måste få tala om dessa rättssäkerhetsgarantier. Göran Norlander möter säkert precis som jag människor som har varit i Grekland på någon semesterö och hamnat i klammeri med rättvisan. Det är inte bra. Det blir långa processer. Och personen i fråga vill inte åka tillbaka på grund av att han eller hon inte litar på rättssystemet. Det finns människor i Polen som inte får lämna landet och så vidare. Vi måste se vart vi är på väg och hur vi jobbar tillsammans när det gäller rättshjälpsfrågorna mellan länderna och hur vi gör med dessa ömsesidiga erkännanden. Det är jätteviktigt eftersom det påverkar våra medborgare varje dag.

Anf. 138 GÖRAN NORLANDER (s) replik:

Fru talman! Till att börja med, Johan Pehrson, kan jag berätta för dig att jag ännu inte har fått några mazariner när jag har suttit på departementet i överläggningar. Den frasen kan vi alltså byta bort. Man brukar faktiskt bjuda på en smörgås när vi är där.

Jag kan också garantera att det är förankrat och att förslag kommer. Men än en gång: Jag hoppas att Johan Pehrson då hjälper till att få igenom detta förslag som kommer om buggning.

Om jag har uppfattat det rätt har dessa frågor om EU inte med detta betänkande att göra. Då säger jag bara till dig Johan Pehrson: Du är ordförande i utskottet, och du har väl alla möjligheter att ta initiativ till vilka saker som du vill att man ska diskutera?

Anf. 139 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! När det gäller buggning och den reservation som också vi moderater står bakom är det lätt att komma med utsträckta händer, Göran Norlander, men frågan är: Har regeringen fått fart på arbetet att tillsätta den utredning som ska se över integritetsfrågorna? Som vi påpekar i reservationen finns det en del som måste göras. Om detta görs och hinner göras och om man lägger fram en proposition som är fullödlig kommer det inte att vara några som helst problem i kammaren, det är jag övertygad om. Men det handlar om med vilken fart ni får saker och ting utträtade däruppe i Rosenbad.

När det gäller öppenheten får jag till svar att Domstolsverket tydligen säger att antalet rättegångar med stängda dörrar inte har ökat. Man har inte fått några indikationer, står det i betänkandet. Nej, det tror jag det eftersom man inte tar in några uppgifter. Det är klart att om man inte tar reda på om antalet rättegångar med stängda dörrar ökar kan man aldrig få reda på det, alltså har man inga indikationer. Problemet är att många av oss andra från olika håll får höra att detta är en utveckling. Då säger ni socialdemokrater att ni struntar i det i stället för att fundera över om ni ska ta reda på om det är sant eller falskt. Det är ju det som vi begär eftersom det i så fall handlar om att utvecklingen är sådan som det sägs på en del håll, nämligen att man undergräver en viktig princip för hur det ska fungera.

Till sist något om Advokatsamfundet. Det är en väldigt fänig förklaring som ni försöker komma med. Problemet är att vi accepterar utbildningar från andra länder där vi inte har samma krav. Den enkla synpunkten som vi har är om man inte ska titta på hur detta ser ut och se till att vi inte är ogina mot svenska utbildningar. Om utvecklingen ger vid handen att man på annat sätt kan garantera kompetensen, att det finns en utveckling också inom detta område, borde man väl göra det? Man behöver ju inte alltid komma med jåsten efter degen, vilket tycks vara den ledande filosofin inom regeringspartiet.

Anf. 140 GÖRAN NORLANDER (s) replik:

Fru talman! Det är lätt att komma med utsträckta händer. Men det gäller också att någon greppar den utsträckta handen. Vi får se vad som händer när propositionen kommer. Jag vågar inte påstå att den är så fullödlig att Beatrice Ask vågar ta min utsträckta hand. Det återstår att se den dag som propositionen läggs på riksdagens bord.

Beatrice Ask, majoriteten struntar inte i eller tar lättvindigt på saker och ting. Men om man får indikationer från Domstolsverket att man där inte har uppfattningen att antalet rättegångar med lyckta dörrar har ökat har jag i alla fall den uppfattningen att jag litar på de högt uppsatta tjänstemän som finns i Domstolsverket. Men om det finns en allmän misstro ska jag kanske ta initiativ till att ta kontakt med Domstolsverket och se om man inte kan få fram den här formen av statistik till kommande år utan att det behöver vara ett riksdagsbeslut på det.

Anf. 141 BEATRICE ASK (m) replik:

Fru talman! Det är underbart vad man kan åstadkomma här i kammaren. Jag är jättetacksam om Göran Norlander ser till att göra det. Jag behöver inte ha det tryckt i protokollet att vi fattar något beslut bara vi

får fram sanningen så att vi vet om detta är ett reellt problem. Det är vi mycket nöjda med. Det ska bli spännande att se när detta kommer.

Jag tycker i alla fall att det är lite lättvindigt att gå på indikationer och lita på dessa. Men nu har jag förstått att Socialdemokraterna tar till sig den oro som vi känner från vårt håll.

Sedan talade Göran Norlander om att det är lätt att komma med utsträckta händer men att någon måste greppa dessa.

Detta med utsträckta händer från Socialdemokraterna handlar ofta om att man ska ta emot dem även om det inte är någonting i dem. Men ni måste också leverera någonting som innehåller de aspekter där vi har pekat på att det är viktigt för att det ska kunna bli en gemensam lösning. Jag tror att vi alla borde vara intresserade av att effektivisera polisens arbete. Men det är också skandalöst att ni inte har tagit itu med dessa integritetsfrågor och en del säkerhetsfrågor som borde fungera. Vi debatterade detta för någon vecka sedan här i kammaren. Vi är väldigt bekymrade. Och det måste ni också ta på allvar. Vi kan inte bara gå vidare och göra dessa saker. Och man ska inte räkna med att få hjälp från oppositionen om man inte levererar ett väl genomarbetat förslag. Och jag förväntar mig faktiskt att ni är seriösa nog att komma med det.

Anf. 142 GÖRAN NORLANDER (s) replik:

Fru talman! Jag lovar att jag ska göra allt jag kan för att vara så seriös som möjligt och att det ska komma så bra förslag som möjligt.

Anf. 143 PETER ALTHIN (kd):

Fru talman! I betänkandet står det att den särskilda utredare som ska komma med ett förslag till reglering av användning av överskottsinformation ska redovisa det under våren. Jag frågade vilken vår, och jag fick nu reda på av Göran Norlander att det inte var fråga om någon vår, möjligen någon höst. Då vill jag få bekräftat om det är den höst som kommer nu eller om det är någon annan höst, eller när kommer det?

Anf. 144 GÖRAN NORLANDER (s):

Fru talman! Det kommer i oktober år 2003.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 15 §.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.56 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

FiU24 Folkomröstning om införande av euron

Punkt 1 (Lag om folkomröstning om införande av euron)

1. utskottet

2. res. (v, mp)

Votering:

270 för utskottet

40 för res.

4 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 132 s, 48 m, 43 fp, 29 kd, 18 c

För res.: 25 v, 15 mp

Avstod: 1 s, 2 kd, 1 c

Frånvarande: 11 s, 7 m, 5 fp, 2 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkterna 2–5

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU5 Människohandel

Punkt 2 (Utvidgat straffansvar)

1. utskottet

2. res. 1 (mp)

Votering:

292 för utskottet

22 för res. 1

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 48 m, 35 fp, 31 kd, 25 v, 20 c

För res. 1: 7 fp, 15 mp

Frånvarande: 11 s, 7 m, 6 fp, 2 kd, 5 v, 2 c, 2 mp

Punkt 3 (Polisens insatser mot människohandel)

1. utskottet

2. res. 2 (fp)

Votering:

272 för utskottet

43 för res. 2

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 48 m, 31 kd, 25 v, 20 c, 15 mp

För res. 2: 43 fp

Frånvarande: 11 s, 7 m, 5 fp, 2 kd, 5 v, 2 c, 2 mp

Punkt 6 (Utvärdering av lagen [1998:408] om förbud mot köp av sexuella tjänster)

1. utskottet

2. res. 3 (m)

Votering:

266 för utskottet

49 för res. 3

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet 133 s, 43 fp, 31 kd, 24 v, 20 c, 15 mp

För res. 3: 48 m, 1 v

Frånvarande: 11 s, 7 m, 5 fp, 2 kd, 5 v, 2 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU6 Kriminalvårdsfrågor

Punkt 2 (Ny inriktning på svensk kriminalvård m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (m)

3. res. 3 (fp)

4. res. 4 (kd)

5. res. 5 (c)

Kammaren fastställde med acklamation res. 2 som kontraposition i huvudvoteringen.

Huvudvotering:

166 för utskottet

48 för res. 2

100 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 23 v, 13 mp

För res. 2: 48 m

Avstod: 3 s, 43 fp, 31 kd, 2 v, 20 c, 1 mp

Frånvarande: 11 s, 7 m, 5 fp, 2 kd, 5 v, 2 c, 3 mp

Christina Axelsson och Carina Moberg (båda s) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 13 (Placering av långtidsdömda)

1. utskottet

2. res. 17 (v)

Votering:

290 för utskottet

25 för res. 17

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 133 s, 48 m, 43 fp, 31 kd, 20 c, 15 mp
För res. 17: 25 v
Frånvarande: 11 s, 7 m, 5 fp, 2 kd, 5 v, 2 c, 2 mp

Punkt 14 (Besöksrum med s.k. glasruta)

1. utskottet
2. res. 18 (fp, m, kd)

Votering:

193 för utskottet
122 för res. 18
34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 25 v, 20 c, 15 mp
För res. 18: 48 m, 43 fp, 31 kd
Frånvarande: 11 s, 7 m, 5 fp, 2 kd, 5 v, 2 c, 2 mp

Punkt 17 (Tillämpningsområdet för intensivövervakning)

1. utskottet
2. res. 21 (fp, v)

Votering:

246 för utskottet
69 för res. 21
34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 48 m, 30 kd, 20 c, 15 mp
För res. 21: 43 fp, 1 kd, 25 v
Frånvarande: 11 s, 7 m, 5 fp, 2 kd, 5 v, 2 c, 2 mp

Punkt 18 (Kostnader för utvisades hemresor)

1. utskottet
2. res. 22 (fp, m, kd, c)

Votering:

174 för utskottet
141 för res. 22
34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 1 fp, 25 v, 15 mp
För res. 22: 48 m, 42 fp, 31 kd, 20 c
Frånvarande: 11 s, 7 m, 5 fp, 2 kd, 5 v, 2 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU7 Processrättsliga frågor

Punkt 2 (Rätten till domstolsprövning)

1. utskottet

2. res. 2 (fp, kd)

Votering:

242 för utskottet

73 för res. 2

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 48 m, 1 kd, 25 v, 20 c, 15 mp

För res. 2: 43 fp, 30 kd

Frånvarande: 11 s, 7 m, 5 fp, 2 kd, 5 v, 2 c, 2 mp

Lars Gustafsson (kd) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 3 (Offentlighet vid domstol)

1. utskottet

2. res. 3 (fp, m, v)

Votering:

196 för utskottet

119 för res. 3

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 30 kd, 20 c, 13 mp

För res. 3: 48 m, 43 fp, 1 kd, 25 v, 2 mp

Frånvarande: 11 s, 7 m, 5 fp, 2 kd, 5 v, 2 c, 2 mp

Punkt 7 (Målsägandebiträde för efterlevande)

1. utskottet

2. res. 6 (fp, m, kd, c)

Votering:

172 för utskottet

142 för res. 6

1 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 25 v, 14 mp

För res. 6: 48 m, 43 fp, 31 kd, 20 c

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 11 s, 7 m, 5 fp, 2 kd, 5 v, 2 c, 2 mp

Punkt 11 (Strafförelägganden)

1. utskottet
2. res. 9 (fp)

Votering:

272 för utskottet

43 för res. 9

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 48 m, 31 kd, 25 v, 20 c, 15 mp

För res. 9: 43 fp

Frånvarande: 11 s, 7 m, 5 fp, 2 kd, 5 v, 2 c, 2 mp

Punkt 12 (Enklare förfarande i snatterimål)

1. utskottet
2. res. 10 (fp, kd, c)

Votering:

218 för utskottet

95 för res. 10

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 47 m, 25 v, 15 mp

För res. 10: 1 m, 43 fp, 31 kd, 20 c

Frånvarande: 13 s, 7 m, 5 fp, 2 kd, 5 v, 2 c, 2 mp

Punkt 14 (Hemliga tvångsmedel)

1. utskottet
2. res. 12 (fp, m, kd, c)
3. res. 13 (v)

Förberedande votering:

136 för res. 12

28 för res. 13

150 avstod

35 frånvarande

Kammaren biträdde res. 12.

Huvudvotering:

145 för utskottet

132 för res. 12

37 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 133 s, 1 kd, 1 v, 10 mp

För res. 12: 48 m, 33 fp, 30 kd, 20 c, 1 mp

Avstod: 10 fp, 24 v, 3 mp

Frånvarande: 11 s, 7 m, 5 fp, 2 kd, 5 v, 2 c, 3 mp

Birgitta Ohlsson och Nyamko Sabuni (båda fp) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.20 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.40.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.40.

Planfrågor m.m.

16 § Planfrågor m.m.

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande 2002/03:BoU4
Planfrågor m.m. (prop. 2002/03:27)

Anf. 145 MARGARETA PÅLSSON (m):

Fru talman! Sverige hade i fjol västvärldens lägsta byggande. Det förefaller som om det låga byggandet blir ännu lägre i år. Katastrof är visserligen ett starkt ord, men det är just det ordet som ska användas om bristen på bostadsbyggande i vårt land. Det lilla som byggs är villor och kategoribostäder medan vanliga hyreslägenheter fortfarande lyser med sin frånvaro. Regeringen bär ansvaret, och måste snart ta detsamma.

Vi moderater har i flera år motionerat om olika sätt för att få fart på byggandet. Ett sätt är att förkorta överklagningstiderna på bygglovsärendena. Genom att föra över en del ärenden från regeringen till de allmänna förvaltningsdomstolarna hoppas vi på en snabbare handläggning. I den proposition som behandlas i betänkandet i dag går regeringen oss delvis till mötes, och därför instämmer vi i majoritetens behandling av den. Naturligtvis är det inte tillräckligt, men det är ett litet stycke på rätt väg.

Men, fru talman, det finns annat i betänkandet som vi kritiserar och därför reserverar oss mot.

Vi står bakom reservationerna 4, 8 och 9 men vi yrkar bifall endast till reservation 4. Den tituleras Handelsändamålet i detaljplan och beskriver hur vi moderater vill använda det kommunala planmonopolet för att bland annat få billigare livsmedel till våra medborgare.

Regeringen Bildt genomförde några förändringar i lagstiftningen. Ett huvudskäl var att slå vakt om goda förutsättningar för en sund konkurrens. Kommunerna fick inte längre särskilja detalj- och partihandel och inte heller villkora ett H i planen med att livsmedel inte fick säljas där. Tyvärr gjorde den nuvarande regeringen 1977 en olycklig återställare. Den regleringen leder nu till försämrad konkurrens och därmed högre priser för konsumenterna. Vår syn bekräftades nyligen i Konkurrensverkets rapport *Kan kommunerna pressa priserna?*

Vi vill nu ta bort möjligheten att reglera handelsändamålet i detaljplanen.

Vi vill förenkla planprocesser och nybyggnadsregler.

Vi vill förändra i PBL.

Vi moderater har en idé beträffande kommunala servicezoner som vi vill ha utredd. Det finns en brist i det kommunala planmonopolet som ger effekt på kommunens skyldigheter att bistå invånarna med service. När ett område är detaljplanerat måste kommunen ge samma service till människorna i det området som till alla andra boende i kommunen. Därför låter kommunerna ibland bli att detaljplanera vissa områden. De är rädda att det blir alldeles för dyrt att ge service i just det området. Men tänk om jag skulle vilja bo i en speciell glesbygd, och tänk om jag accepterar en lägre servicegrad om jag bara får tillstånd att bygga där! Då kunde ju kommunen och jag komma överens om det. Eller rättare sagt: Genom en indelning i så kallade servicezoner kan man möjliggöra för människor att bygga ett hus utanför detaljplanerat område och kommunen kan ändå slippa stora utgifter i form av viss kommunal service.

Slutligen har vi en viktig reservation i vilken vi slår vakt om det kommunala planmonopolet. Det är inte rimligt, enligt moderat ideologi, att en kommunal fullmäktigeförsamling säger ja till en etablering av en stormarknad och att Boverket och länsstyrelsen sedan säger nej till samma etablering på grund av ett överklagande. Vi anser att staten endast ska kunna upphäva planen om den strider mot uttalade riksintressen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 4, men jag står även bakom reservationerna 8 och 9.

Anf. 146 LARS TYSKLIND (fp):

Fru talman! Här behandlar vi nu bostadsutskottets betänkande nr 4. Det handlar om planfrågor. Jag börjar med att yrka bifall till reservation nr 4. Det är den enda reservation som Folkpartiet har fogat till betänkandet, men det betyder inte att vi är nöjda med tillvaron och inte kräver några förändringar i övrigt.

Bakgrunden till betänkandet är starkt kopplat till det som vi diskuterade i förra veckan, när det gällde byggfrågor. Båda är i hög grad kopplade till den översyn av PBL som nu sker i den så kallade PBL-kommittén. Det finns många frågor som vi har valt att låta kommittén titta på.

Vi har klagat vår syn på detta i ett särskilt yttrande som vi har skrivit gemensamt med övriga borgerliga partier. Med risk för att bli tjatig kan jag uttala att vi utgår ifrån att vi ska få ett förenklat regelverk. Vi kan lova att vi kommer att bevaka frågan, och vi återkommer om inte resultatet blir ett förenklat regelverk.

Fru talman! En viktig del i betänkandet handlar om utskottets ställningstagande till regeringens proposition om vissa överklaganden enligt plan- och bygglagen. Vi i Folkpartiet ställer oss bakom förslaget, då det är ett steg i rätt riktning. Men vi vill återigen framhålla vikten av PBL-kommitténs fortsatta översyn av instansordningen och överklagandeprocessen i dess helhet.

Det kan inte vara rimligt att projekt fördröjs i flera år på grund av överklaganden. Vi är övertygade om att ytterligare åtgärder kan vidtas utan att rättssäkerheten för den skall äventyras. Bland annat torde man

kunna ställa krav på skyldigheten att behandla ett ärende inom en viss tidsrymd.

Det kom en ESO-rapport i går, som Hans Lind på KTH har skrivit. Den heter *Bostadsbyggandets hinderbana* – ett träffande namn i sig! I rapporten stöds uppfattningen att en långdragen och svårförutsägbar kommunal planeringsprocess är en av orsakerna till lågt bostadsbyggande. Där tar man också fram att just överklagandeprocessen är en viktig del i detta.

Folkpartiet har som sagt bara en reservation, men den rör en principiellt viktig sak. Vi yrkar i reservation 4 på att bestämmelserna i plan- och bygglagen som möjliggör en reglering av handelsändamålet i detaljplan snarast tas bort som ett led i arbetet med att förenkla planprocesser och nybyggnadsregler.

Skälet är att vår utgångspunkt är att den enskilda konsumenten genom sina val styr etableringar av olika typ av handel.

Den förändring som har skett inom dagligvaruhandeln beror på många faktorer i samhällsutvecklingen. Att försöka styra denna utveckling med nuvarande regelverk leder endast till försämrad konkurrens och, som en följd, högre konsumentpriser.

Det är, precis som Margareta sade här förut, det som Konkurrensverket har kommit fram till i sin rapport, som heter *Kan kommunerna pressa priserna?* Så sent som i fredags kunde man även i Göteborgs-Posten läsa om en jämförelse mellan 15 olika länder i Europa. Sverige var en av de dyrare när det gäller priser, och Norge var dyrast. Men Grekland var billigast – det kan vara intressant att veta eftersom Grekland ofta tas som exempel på hur euron har drabbat Europa.

Återigen är det inte brist på lagstiftning som är problemet. Vi måste ändå ha förtroende för våra kommunpolitiker i det här fallet och för att de kan göra de riktiga bedömningarna när det gäller etablering av handel.

Det går dessutom inte att påvisa att externa handelsetableringar påtagligt har försämrat hushållens tillgänglighet till dagligvaror. Trots allt har konsumenterna dragit sitt strå till stacken genom sina val att handla i dessa områden och prioritera lägre priser.

Utskottsmajoriteten har påpekat att en förutsättning för att utnyttja dagens möjligheter att styra handelsändamål kräver särskilda skäl. Men det lämnar ett utrymme för godtycke. Det skulle vara bra om någon kunde utveckla vad man menar med särskilda skäl. Det står även att man ska ta konkurrensintresset på allvar. Det är egentligen väldigt luddigt skrivet. Det måste gälla olika på olika platser och vid olika tillfällen.

I det här betänkandet står det också en del om mobiltelefonmaster och kraftledning i förhållande till bostäder. Vi i Folkpartiet tycker att det är väldigt viktigt att ta människors oro på allvar och ha respekt för detta. Det är också viktigt att ha respekt för att kunskapen är väldigt ofullständig inom området. Vi i Folkpartiet delar utskottets uppfattning att kommunerna har ett stort ansvar här att utifrån gällande regelverk, där även försiktighetsprincipen som efterlyses i några reservationer ingår, planera bostäder så att de inte hamnar i områden med hög elektromagnetisk strålning. Detta gäller ju åt båda hållen. Man behöver inte bygga master bland bostäder och bostäder bland master. Kommunerna måste ha ett kunskapsstöd, och här måste regeringen ta sitt ansvar. I ett annat sammanhang har Folkpartiet lagt fram ett förslag om en kommission för att

få en samlad bild av kunskapsläget. Där har man också krävt stöd till forskningen inom området.

Vi har även ett särskilt yttrande som gäller grönområden och bullerproblem. Där lyfter vi fram de grönområden som finns i tätt exploaterade områden. Vi säger att det är mycket viktigt att få dem skyddade på något sätt. Bullerproblematiken är ju vida känd, framför allt när det gäller trafiken.

Men i och med att det pågår så mycket utredningsarbete om detta har vi ändå valt att inte reservera oss här. Vi förväntar oss att det kommer fram lösningar eller i alla fall förslag till lösningar. Om det inte gör det får vi återkomma i ärendet och lägga fram egna förslag.

Anf. 147 DAN KIHLSSTRÖM (kd):

Fru talman! Precis som har sagts förut behandlas regeringens proposition *Vissa överklaganden enligt plan- och bygglagen* i det här betänkandet samt ett stort antal motioner från förra höstens allmänna motions-tid. Vi kristdemokrater står bakom fem reservationer, men jag begränsar mig till att yrka bifall till reservation nr 2.

Jag vill kort redogöra för motiven för några av reservationerna. Låt mig dock först säga några ord om propositionen.

Precis som det står i betänkandet har det inte väckts någon motion med anledning av propositionen. Vi kristdemokrater motionerade dock i den här frågan redan i höstas. Vårt motionskrav har tillgodosetts genom det regeringsförslag som vi nu behandlar här i dag.

Plan- och byggprocessen måste effektiviseras. Överklagandeskedet svarar i genomsnitt för 20 % av tidsåtgången i planprocessen. Det är framför allt regeringens prövning som tenderar att dra ut på tiden. I betänkandet kan vi läsa att det handlar om närmare 200 ärenden per år som är aktuella för överväganden. Det är naturligtvis orimligt både för den enskilde och för regeringen. Det är därför bra att de flesta av dessa ärenden nu kommer att föras över till de allmänna förvaltningsdomstolarna. Det är något som vi alltså är överens om här i dag.

Fru talman! I det här betänkandet verkar det finnas en patentrösning på alla motionsförslag. I de flesta fall hänvisar nämligen majoriteten i utskottet till PBL-kommitténs pågående arbete med översynen av plan- och bygglagen. Vi må komma med förslag om att vidta åtgärder mot buller, om brottsförebyggande åtgärder, om åtgärder vid översvämningssrisker eller handelsetableringar så blir svaret att PBL-kommittén har med detta i sitt direktiv. En reflexion man kan göra i det sammanhanget är om de inte fått alldeles för mycket att titta på i den här utredningen.

En av de kristdemokratiska reservationerna rör grönområden med mera. Detta med grönområden är mångfacetterat, men i den kristdemokratiska reservationen har vi siktat in oss på ytor att röra sig på. Inte minst under det senaste året har det förekommit en levande debatt om till exempel idrott och rörelse, särskilt om hur viktigt det är att alla barn och ungdomar kan röra på sig. Den frågan gäller väl för all del oss alla.

Under senare år har det byggts bostadsområden där det inte finns några möjligheter till spontanidrott i närmiljön. Det är viktigt att det ges möjligheter till fysisk aktivitet. Jag kommer med glädje ihåg min egen barndom och den lite större gräsmatta som fanns utanför det hyreshus där vi bodde. Det var bara att hoppa i fotbollsskorna och samla ihop gänget

för en spontan match. Vi hade inga riktiga fotbollsmål, men det gick bra ändå. Rörelse blev det.

När jag tänker tillbaka på detta tror jag att det i mångt och mycket handlade om just tillgängligheten. Breddidrotten bidrar till människors välbefinnande på många sätt, men för att breddidrotten ska kunna frodas krävs närhet till områden för spontan aktivitet. Precis som vi skriver i reservationen är det inte acceptabelt att, som sker i dag, bostadsområden planeras utan att grönområden integreras redan på planeringsstadiet. Vi anser att regeringen ska återkomma med ett förslag på hur plan- och bygglagen ska kunna garantera att aktivitetsområden faktiskt finns i samtliga bostadsområden.

En annan reservation handlar om brottsförebyggande planering. Vi anser bland annat att Boverket ska få i uppdrag att utarbeta riktlinjer för bebyggelseinriktade hinder mot brott. Det är viktigt att planera bostadsområden så att de motverkar kriminalitet. Det går att skapa ökad trygghet i bostadsområdena om man planerar varma och välkomnande miljöer. Det är också viktigt att de boende själva får möjlighet att medverka i genomförandet. Det finns behov av tydligare riktlinjer för kommunerna och bostadsmarknadens aktörer att arbeta aktivt utifrån.

I utskottets ställningstagande till vår motion anges en lång lista på initiativ i den här frågan. Lokala initiativ, skrifter, goda exempel, konferenser, avhandlingar med mera nämns där. Egentligen tar man upp allting utom att samla detta i just riktlinjer från Boverket, vilket vi tycker vore det naturligaste. Därför finns det en kristdemokratisk reservation på det här området.

Anf. 148 STEN LUNDSTRÖM (v):

Fru talman! Jag ska i huvudsak koncentrera mitt anförande till etablering av externa köpcentrum. Jag yrkar därmed också bifall till vår reservation nr 6 under punkt 6.

I Skåne har vi fått uppleva vad de här etableringarna innebär och vilka negativa, och även i viss mån positiva, effekter de har fått på flera områden inom länet. Vi kan konstatera att de negativa effekterna klart överväger. I det här anförandet vill jag peka på några av dem.

Den fysiska planeringen är avgörande för att skapa förutsättningar för en hållbar konsumtion och en hållbar livsstil. Inte minst i valet av transportsätt spelar den fysiska planeringen en mycket stor roll. I miljöpropositionen fastläs under målet god bebyggd miljö: ”Senast år 2010 skall fysisk planering och samhällsbyggande grundas på program och strategier för hur ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur kan åstadkommas så att bilanvändningen kan minska och förutsättningarna för miljöanpassade och resurssnåla transporter förbättras.”

Detta är en bra utgångspunkt för den fysiska planeringen, men den svenska dagligvaruhandeln förändras i snabb takt och blir faktiskt alltmer inriktad på bilburna kunder. De externa handelscentrumen kräver oftast utbyggnad av vägar från tätorten och till etableringsorten. Samhället får dyra underhållskostnader för att upprätthålla tillgängligheten för kunderna. I takt med den ökade utbyggnaden går det tättbebyggda samhällets fördelar ur miljösynpunkt, den att man har ett stort kundunderlag på en begränsad yta och därmed också begränsade behov av transporter, förlo-rad.

Fru talman! Utöver miljöpåverkan kan vi se en rad andra negativa effekter av de här etableringarna. Oftast påverkas även handeln i stadskärnorna. Det som var normalutbud förr ersätts ganska ofta av dyra specialbutiker som har en inriktning på mycket köpstarka kundgrupper.

Men något som är än värre och som vi kan se runtom i de större städerna är hur serviceutbudet i ytterområdena utarmas. Där bor framför allt de människor som inte har tillgång till egen bil. Eller med andra ord: De grupper som har störst behov av de lägre priserna får inte tillgång till dessa.

Det som vid en ytlig betraktelse skulle vara den största fördelen med den här etableringen – lägre priser och generösa öppethållandetider – kommer bara de köpstarka bilburna konsumenterna till godo. Effekterna för andra konsumenter blir raka motsatsen. Det innebär försämrad service, minskat utbud och högre priser.

Jag tror inte att det som jag säger är särskilt kontroversiellt eller något nytt. Tvärtom tror jag att de här kunskaperna är ganska självklara för de flesta av oss. Man kan då undra varför det ser ut på det här sättet. Jag tror att det finns en rad skäl till det.

Det första är, som någon tidigare sade, att handelns utveckling går mycket snabbt. Jag tror att kommunpolitiker och planerare många gånger inte riktigt har möjlighet att förutse vad som händer. Kommunerna styrs dessutom oftast av förhoppningar i stället för av ordentliga konsekvensanalyser – förhoppningar om nya arbetstillfällen och ökade skatteintäkter till kommunen i kombination med så kallade dynamiska effekter. Det är en påtaglig risk att effekterna blir precis de motsatta, i alla fall när det gäller skatteintäkter av arbetstillfällen.

Idén om stormarknaden är att med låga priser hålla en hög omsättning och att genom låg personaltäthet hålla kostnaderna nere. Den handel som slås ut av de här etableringarna är ofta småföretag med hög personaltäthet, och den totala summan av arbetstillfällen i regionen sjunker med automatik.

Dessutom tror jag att det är så att många planerare eller politiker är rädda för att hämma den så kallade fria konkurrensen, som vi här har hört talas om, och glömmer bort att man slår undan förutsättningar för en rad andra former av konkurrens. Saknar man tillgång till startkapital kan man inte konkurrera om den billiga marknaden och de stora etableringarna och i förlängningen inte heller om de bilburna kunderna, som oftast är de köpstarka kunderna.

Detta betyder att genom att vissa företag ges tillgång till billig mark och goda parkeringsmöjligheter snedvrids konkurrensen gentemot dem som saknar möjligheter att konkurrera på det här området.

Ytterligare används ofta det kommunala planmonopolet som ett skäl för att anta dåliga och otillräckligt analyserade planer, naturligtvis bland annat utifrån svårigheterna att göra upp just sådana här planer. När man från borgerligt håll hävdar det kommunala självstyrets rätt att planera och bygga som man själv vill tar man inte hänsyn till grannkommunerna och till regionerna, och man tar inte heller hänsyn till den höjda miljöbelastning som den ökade trafiken medför.

Dessutom måste också länsstyrelserna kritiseras för sin alltför passiva hållning när det gäller deras alltför passiva roll som samordnare av mellankommunala, regionala och nationella intressen.

Fru talman! Som tidigare konstaterats avser stora delar av det här betänkandet frågor som redan utreds. Också frågan om externa köpcenter tillhör PBL-kommitténs ansvarsområde. Jag kan ändå konstatera att man i det här betänkandet föregriper PBL-kommitténs förslag när det gäller insatsordningen. Jag tror att vi även i det här fallet borde föregripa PBL-kommittén och införa ett tillfälligt stopp, ett så kallat moratorium, för utbyggnad av externa köpcenter.

När det gäller regeringens proposition i den del som handlar om insatsordningen vill jag bara höja ett varnande finger. Många gånger är det inte problemet med de många insatsordningarna utan snarare varje myndighets långsamhet i processen som spelar in. Om vi väljer att ge för få möjligheter för människor att överklaga för att få sin rätt prövad, drar vi också delvis undan den demokratiska rättighet som vi som samhällsmedborgare har att vara med om att forma det samhälle som vi lever i.

Vi har i betänkandet ytterligare en reservation, som handlar om utsätandet av master, bland annat 3 G-master. Vi hade för en och en halv vecka sedan en debatt om detta, och jag tror inte att det finns någon större anledning att upprepa den debatten. Det som vi vill åstadkomma med vår reservation är ”bara” att regeringen fastslår innebörden av försiktighetsprincipen, så att bland annat kommuner som Trelleborgs kommun, som nu säger nej till all utbyggnad, kan få en vägledning om vad som är rimligt, vad som är lagom avstånd och vad en bra försiktighetsprincip är.

Anf. 149 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Herr talman! Sten Lundström och jag bor i samma län, men det skulle man inte utan vidare tro när man hör honom tala om stormarknaderna. Han säger att de konsumenter som åker till de externa köpcentren är de köpstarka bilburna konsumenterna. Jag är helt säker på att många av Sten Lundströms väljare med tacksamhet åker till dessa affärer, för det är där som de kan få billigare livsmedel och billigare andra varor. Det borde vara en uppgift för oss politiker att bana väg för att våra medborgare kan få ut mer för sina pengar.

Det sker en omstrukturering av handeln som inte bara har att göra med de externa köpcentren. När jag var barn, vilket är ett tag sedan, fanns det massor av småaffärer i varenda liten håla som hade kanske 500–1 000 invånare. Där kunde finnas 20–30 affärer. De har försvunnit, men inte på grund av att man byggde stormarknader. De försvann ändå eftersom handeln omstrukturerades. Jag är helt övertygad om att våra medborgare vill ha kvar de externa handelscentren.

Anf. 150 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! För det första kan jag konstatera att jag varken i min reservation eller i mitt anförande har hävdats att vi ska lägga ned några externa köpcenter. Jag har hävdats att vi ska sätta stopp för utbyggnaden av fler fram till dess att vi har ett ordentligt planeringsunderlag och hoppas att PBL-kommittén ska kunna ta upp de här frågorna.

Vi har helt olika verklighetsbilder. Jag är uppvuxen i Malmö, och jag kan konstatera att det i Malmös innerstad i stort sett inte finns några livsmedelsaffärer kvar. Det är därför inte möjligt för barnfamiljer att leva

i det mest tätbebyggda området i Malmö utan tillgång till bil. Man måste ha en bil för att handla livsmedel.

Jag kan konstatera att Landskrona kommun har utarmats på ganska mycket av den service som bland annat de grupper av kvinnor som saknar tillgång till egen bil skulle behöva för att kunna göra sina dagliga inköp. Visserligen ömmar Moderaterna väldigt starkt om bilen och rätten att med den förflytta sig hursomhelst, men vi har trots allt satt upp en del mål både nationellt och internationellt för att minska miljöbelastningen på grund av CO₂-halten.

Att lägga hela satsningen på den grupp av konsumenter som har tillgång till egen bil och därmed också till köpcentren innebär en ökad miljöbelastning som inte är rimlig.

Jag ser också i sådana områden som det där jag själv bor, ett ytterområde i Malmö, att det inte finns något kvar av livsmedelshandeln. I Boverkets rapport *Handeln i planering* konstaterar man att detta kanske är den allra största effekten av etableringen av externa köpcentrer.

Anf. 151 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Herr talman! Det är sant att Moderaterna är bilisternas kanske bästa vän. Det innebär inte att vi vill att man ska köra bil ännu mer eller att CO₂-utsläppen ska utökas. Tvärtom är det bra att det med modern teknik blir allt mindre utsläpp.

Vi vet dock att många i det här landet bor i glesbygd. Många klarar inte de dagliga inköpen till exempel av livsmedel utan tillgång till en bil, och många klarar inte att komma till arbetet utan tillgång till bil. Därför värnar vi om rätten att köra bil.

Anf. 152 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis inte så att glesbygdens folk har någon större glädje av de externa köpcentren, för dessa bygger inte på glesbygdsconsumenterna. De externa köpcentren byggs ju framför allt för storstädernas konsumentgrupper. Det finns mycket få stora externa köpcenter etablerade i en typisk glesbygd. De etableras i huvudsak i närheten av befolkningstäta områden. De måste ha det kundunderlag som finns där för att klara sig.

Jag kan bara konstatera att de riktigt stora förlorarna är invånarna i de perifera områdena och i de mindre orterna inom storstadsområdena. De tappar all service och blir helt utlämnade till de externa köpcentren för att klara sin dagligvaruhandel.

Jag kan konstatera att det inte hjälper hur mycket man än förväntar sig att tekniken i bilarna ska bli bättre. Behovet av transporter för att klara det dagliga livet har ökat, vilket innebär att utsläppen av CO₂ ökar, vilket i sin tur innebär att våra möjligheter att klara klimatmålen minskar. Det är viktigt att alla partier i riksdagen tar detta på allvar. Det handlar om vilket jordklot vi vill lämna över till nästa generation.

Anf. 153 LARS TYSKLIND (fp) replik:

Herr talman! Jag är lite förvånad över den bild som Sten Lundström ger av den kommunala planeringen, det vill säga att kommunerna är mer eller mindre ansvarslösa. Jag känner inte alls igen den bilden. Jag hoppas att de flesta kommunerna väger in dessa intressen.

Det är precis som när vi diskuterade i förra veckan, nämligen att Vänsterpartiet och Folkpartiet skiljer sig på den punkten att Vänsterpartiet tror att problem löses genom att föra in nya regler i plan- och bygglagen. Vi tror snarare på motsatsen.

Jag kan ställa en enkel fråga: Tror Sten Lundström att det är handeln som styr kunden eller kunden som styr handeln?

Anf. 154 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det är aldrig lätt med filosofiska frågor!

Om jag har en affär nära mig, där jag har tillgång till den service jag behöver, är det den affären jag väljer. Men om handlaren väljer att etablera sig i ett helt annat område, eller andra handlare väljer att konkurrera ut den handlare jag handlar hos, är det inte mitt val längre. Så är det.

Visst, Vänsterpartiet tror i allra högsta grad på samhällsplanering. Vi tror att det är ganska viktigt att vi inte tillåter något slags anarkistisk uppbyggnad av våra samhällen där politiker eller demokratin – det är vad det handlar om – inte kan vara med och forma de samhällen vi vill leva i. Om Lars Tysklind menar att Folkpartiets syn på samhällsbyggnad är att vi inte ska ha de demokratiska instansernas möjlighet att vara med och forma bostäder, forma hur vi lever, forma hur service och annat ska vara tillgängligt för alla, står vi mycket långt från varandra.

Anf. 155 LARS TYSKLIND (fp) replik:

Herr talman! Det här kanske blev lite långt. Det är klart vi tror på samhällsplanering. Dessutom är plan- och bygglagen en av de mer demokratiska lagstiftningar som finns med samråd med medborgarna och så vidare. Att det därmed finns regler i PBL för att styra ditten och datten är inte riktigt samma sak.

Det är enkelt att säga att om affären finns kvar handlar man där. Jag har som boende i glesbygd erfarenheten att även där det finns lanthandlare väljer kunden bort dessa affärer på grund av priser och så vidare. Kunden är inte så vansinnigt köptrogen när det gäller. Sanningen är inte riktigt så enkel som Sten Lundström säger.

Anf. 156 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! För att hindra att utvecklingen fortsätter vill vi införa ett tillfälligt moratorium för utbyggnaden av externa köpcentrum. Det är vad vår reservation går ut på. Vi vill uppnå att inte ytterligare förstärka den utveckling som har pågått under ganska lång tid.

Vi vill se till att det finns en förutsättning för att äldre människor utan körkort eller utan bil, och den ensamstående kvinnan som inte har råd med bil, ska kunna bo, handla och leva något så när rimligt och inte tvingas till de få affärer som är kvar med sämre utbud och högre priser. Vi vill också stoppa onödig trafik och därmed onödiga utsläpp av CO₂ och minska bidragen till växthuseffekten. Det finns många skäl för Folkpartiet att tänka om i frågan.

Det gläder mig att Lars Tysklind inte menade ett närmast anarkistiskt samhällsbyggande utan föredrog ett samhällsplanerande som bygger på att vi ska ta till vara alla människors möjligheter att leva och verka i ett samhälle.

Anf. 157 JÖRGEN JOHANSSON (c):

Herr talman! I diskussionen om planfrågor hamnar givetvis PBL i fokus i fråga efter fråga. Trots att en utredning har tillsatts och håller på med sitt arbete är det ändå angeläget att belysa vissa frågeställningar som aktualiseras i motionsform men som senare kommer att beslutas i samband med att man i PBL-utredningen lägger fram sitt förslag.

Vi kan konstatera att PBL främst är en exploateringslagstiftning. Lagen hanterar befintlig bebyggelse på ett ologiskt och smalt sätt. Det måste ändras på, och flexibiliteten i planarbetet måste ökas efter översynen.

Alltför ofta hanterar kommunerna i dag planprocessen i befintlig bebyggelse så att etablering blir på den plats där man räknar med att det blir minst klagomål och risken för överklaganden inte finns. Det innebär att det inte alltid är den rätta platsen man väljer att bygga på. Det är givetvis inte bra.

En annan fråga som aktualiseras i det här sammanhanget är byggnation i form av kompletteringsbyggnader i kulturmiljöer. Ofta finns det i dessa områden gamla planer som lägger en död hand över hela stadskärnan. Här behöver man se över om planer behövs i den omfattning som en gång i tiden ansågs vara nödvändig eller om gamla planer efter ett antal år kan övergå till att vara områdesplaner. Jag vet att frågan har aktualiserats i Boverket, och jag ser fram emot en förenkling i den riktningen. Det skulle uppfylla kravet på flexibilitet som Centerpartiet framför i en motion.

Planprocessen inom PBL anses vara en långdragen och omständlig procedur. I vissa fall kan den vara det, men jag tycker ändå att man måste betona att mycket beror på hur marknads- och serviceinriktade kommunerna är i arbetet. En översyn behöver göras i det syftet, men det gäller också att ta hänsyn till allmänhetens möjligheter till rådrom i planprocessen. Det är viktigt; det vi skapar är för många år framöver karaktären på en hembygd.

Ett stort problem som har berörts tidigare i diskussionen är överklaganden inom PBL. Här sker saköverklaganden, och här finns allmänna tyckandeöverklaganden och okynnesöverklaganden. Man måste göra någonting åt detta. Vi har mycket att lära från idrottsrörelsen.

Om ett pojklag, division 4-lag eller ett fotbollslag i allsvenskan vill överklaga ett domslut i en match får man i samband med protesten erlägga en avgift om 500 kr. Det innebär att en tröskel för överklagandet har skapats. Okynnesöverklaganden försvinner. I fotbollens värld betalas anmälningsavgiften tillbaka om man vinner protesten. Det systemet är värt att diskutera även på det här området. En uppstramning på området är ett krav för att klara exploateringsprocessen på ett vettigt sätt i framtiden. Det är inte rimligt att överklagandetider och så vidare ska fördröja en plan med fem år innan spaden kan sättas i jorden. I en överhettad region kanske skadan är mindre, men i en landsbygdskommun kan ett sådant överklagande och det tidsperspektivet leda till att exploateringen faller.

Herr talman! Jag förväntar mig att de som gör översynen av PBL tar till sig signalerna. Jag förutsätter också att man ser över integreringen av Agenda 21 i planen, i första hand i samband med arbetet med översiktsplanen.

Vid byggnation i stadsområden ska restriktionerna för att bygga på parkmark vara hårda. Om byggnation trots allt sker ska planläggaren åläggas att kompensera bortfallet av den gröna lungan. Vi har en Centerpartimotion i ärendet, men vi har inte för avsikt att följa upp den nu. Vi ser fram emot att även den vävs in i det kommande PBL-arbetet.

Det blir mycket av restriktioner i den här diskussionen, men det är trots allt viktigt att betona att det gäller att ständigt söka efter den rätta avvägningen av var ansvaret ska ligga mellan stat och kommun.

Jag har stort förtroende för våra kommunpolitiker. Jag ser det därför inte som lämpligt att vi lagstiftningsvägen går in och petar i detaljer som man på lokal nivå hanterar bättre än vad vi gör här. Exempel på det är etablering av handel och liknande. En aktiv kommunal demokrati, tillsammans med en sund marknadsekonomi och en stat som skapar spelplanen, ger förmodligen de bästa resultaten. Vår uppgift är alltså att kratta i manegen.

Mot den bakgrunden är det viktigt att betona att alla krafter i samhället måste samverka för att skapa den här goda boendemiljön. Brottsligheten är en sådan faktor, som vi med miljöns utformning måste motverka. Breda samråd i planprocessen skapar förutsättningar för att uppnå det här målet.

Ett bostadsområdes utformning skulle vinna på de boendes medverkan i planeringen. Ett område som hamnar snett lägger grunden för segregation, som i sin tur är en grogrund för kriminalitet. Medverkan, delaktighet och förståelse för olika gruppers problem lägger grunden för en mjukare samhällsplanering.

Jag konstaterar från min kommunala verksamhet hemma i Arboga att fler kvinnor och en större social medvetenhet i planeringsprocessen har skapat nya dimensioner, som utan tvekan har tillfört samhällsplaneringen mycket. Det mervärdet måste vi se som ett positivt exempel och utveckla.

Bebyggelsemiljöns betydelse för att skapa ett mer medmänskligt samhälle är underskattad och måste lyftas upp i den här samhällsplaneringen. Det är alltifrån grönytor till upplysta platser, en byggnation som tilltalar ögat men också en miljö som stimulerar till aktivitet.

Herr talman! Centerpartiet har en motion på det här området, och det gäller brottsligheten. Den redovisas i reservation nr 10, som jag yrkar bifall till.

Vi har även fyra ytterligare reservationer. Som jag ser det kommer de att kunna vävas in i det kommande PBL-arbetet, och jag ser fram mot att de i det sammanhanget kommer att få en positiv hantering.

Anf. 158 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag är inte säker på att jag uppfattade Jörgen Johansson helt rätt, men jag uppfattade det så att han vill införa någon form av betalningssystem för rätten att överklaga. Man skulle alltså få betala för sig.

Det innebär trots allt, om jag har uppfattat det rätt, en begränsning av den demokratiska rättigheten att vara med och utforma samhället, bland annat vid överprövningar. Det finns ju folk som inte har den möjligheten, som inte vågar chansa därför att de kan få fel. Det innebär att demokratin blir kvar för dem som har råd att betala för sig. Jag kan inte tänka mig att Centern egentligen har en sådan uppfattning.

Anf. 159 JÖRGEN JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Vad jag gör är att jag lyfter fram ett diskussionsunderlag till den PBL-utredning som sitter, för att de ska ta upp och överväga det här. Kan vi ha den här typen av regler i pojklagsmatcher, alltså i folkrörelserna, där cirka fem miljoner av svenska folket är engagerade, är det också rimligt att vi kan ha det i samband med överklagningar i planfrågor.

Det är alltså ett diskussionsinlägg i den kommande debatten inför PBL.

Anf. 160 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att diskussionsinlägg också visar på någon form av viljeinriktning. Det är en ganska häftig viljeinriktning om man vill jämföra den demokratiska utvecklingen när det gäller byggande och överklagande med pojklagsfotboll. Nog är det större demokratiska rättigheter som folk i allmänhet borde ha, än samma regelverk som gäller för pojklagsfotboll.

Anf. 161 JÖRGEN JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Någon form av tröskel bör vi ha i det här sammanhanget. Det är inte rimligt att ha överklagandetider som drar ut processen uppemot fem år. På något sätt måste också det allmänna intresset hävdas. Den nivå som jag pratar om, 500 kr, och möjligheten att få det återbetalat om man skulle få gehör för sin överklagan, tycker jag är rimlig i det här sammanhanget. Onyttan är betydligt större.

Anf. 162 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Herr talman! Miljöpartiet har en hel del reservationer i det här betänkandet, men jag kommer inte att prata om alla och kommer inte att yrka bifall till alla. Jag står bakom alla mycket varmt, men jag kommer att koncentrera mig på externhandeln. Det är en lite speciell fråga, som jag månar starkt om.

Jag yrkar bifall endast till reservation nr 7 i detta betänkande. Om den mot förmodan skulle falla i voteringen i kammaren kommer jag att stödja reservation nr 6. Det är ändå en bit på väg, och det handlar om ett moratorium för etablering av externa stormarknader.

Barbro Feltzing kommer så småningom att prata om lokalisering av mobiltelefonmaster och kraftledningar.

Centerpartiet har en motion om grönområden som vi stöder. Vi tycker att det området är oerhört väsentligt. Tysta miljöer är en bristvara. Buller drabbas vi av antingen vi vet det eller ej. Ibland hör vi det inte men drabbas ändå.

Så var det frågan om externhandel.

I Sverige byggs fler externa köpcenter och stormarknader än i övriga Norden och de flesta EU-länder. Det går väldigt fort. Trots det saknas en nationell strategi för hur frågorna ska hanteras – eller kanske just därför. Det kommunala plan- och byggmonopolet styr. Samhällsförändringen ger sidoeffekter som innebär ökat bilberoende och utestänger människor som inte har bil från att besöka handeln. Sten Lundström har utvecklat det väldigt bra tidigare.

Det som jag själv har erfarenhet av är att bo i extrem glesbygd. Där hade vi tidigare väldigt många glesbygdsbutiker, som fick stöd. Jag värnar mycket om det kommunala självstyret, men här tycker jag att det står sig helt slätt. De har ingenting att säga till om. Man kan ge bidrag till glesbygdsbutiker för att de ska leva vidare. Det lilla underlag som butiken har räcker ofta inte till för att hålla den öppen. Men det kunde vi göra på kommunal nivå. Men vi kan inte tvinga butiken att vara kvar, och vi kan inte tvinga folk att handla i den.

De som är hänvisade till den här typen av butiker är naturligtvis de som inte har bil, frivilligt eller ofrivilligt. Man kan ha blivit av med körkortet eller kanske ännu inte har något körkort. Man kanske inte vill köra bil. Men mat måste man ha. Frågan är om det i fortsättningen är meningen att det kommunala självstyret ska inskränkas till att tillhandahålla färdtjänst för de människor som själva vill ta sig till butiken.

Att något måste göras innan det är för sent framgår med klar tydlighet av en ganska nyligen genomförd undersökning av Svenska naturskyddsföreningen. Det är 59 av landets 289 kommuner som har planer på etablering av ny externhandel eller vill utöka den som redan finns.

I direktiven för kommittén för översyn av plan- och bygglagstiftningen står det:

”Det är vidare angeläget att beakta hur den fysiska planeringen kan främja en socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar utveckling. En omsorgsfull planering kan skapa förutsättningar för bl.a. goda sociala miljöer och en bebyggelsemiljö som bidrar till jämlika och värdiga levnadsförhållanden för alla.”

Jag antar att detta innebär även äldre och handikappade, studenter, barn och övriga som är i behov av mat varje dag.

Jag fortsätter att läsa vad som står i direktiven: ”Även insatser som underlättar vardagslivet, såsom tillgång till service av olika slag, goda kommunikationer och annan infrastruktur är av stor betydelse.” Detta ska PBL-kommittén syssla med. ”Vårt behov av kultur – i dess vidare bemärkelse – måste också beaktas. Bebyggelsens kulturhistoriska, arkitektoniska och konstnärliga värden skall tas till vara och utvecklas.”

Det är så mycket som tyder på att etablering av stormarknader måste bromsas på ett eller annat vis. De kommer till exempel i konflikt med de 15 miljö kvalitetsmålen som riksdagen har beslutat om, främst det som gäller god bebyggd miljö.

Det finns visserligen ett generellt krav från 1996 på konsekvensanalyser i översiktsplaner och på miljökonsekvensbeskrivningar för detaljplaner där man misstänker att det blir en betydande påverkan på miljö, hälsa och hushållning med mark, vatten och andra resurser. Som många har påpekat ska vi lita på att kommunerna själva kan ta ansvaret. Det råkar bara vara så att det är flera kommuner inblandade. Man kan inte se varje kommun för sig. Det är klart att kommunpolitiker är kloka politiker – det var inte länge sedan jag var en sådan själv – som gör bedömningar av vad som är bäst för deras kommun, men vi vill införa en vetorätt för grannkommunen. Det behövs ett ganska stort underlag. Det är inte alldeles säkert att den egna kommunens invånare räcker som underlag för en externhandel. Man vill gärna lägga den i utkanten av en kommun så att den kan suga upp även den andra kommunens invånare. Den andra kommunen ska alltså ha vetorätt.

Skyldigheten att ta hänsyn till förhållanden i grannkommunen finns faktiskt inskriven i plan- och bygglagen. Jag hoppas att ingen vill ta bort den bestämmelsen även om man ska ändra nu. Vi vill skärpa det och ha en vetorätt.

Moratorium var Sten inne på. Det finns faktiskt i andra länder. Andra länder har kommit lite längre än vad vi har gjort. Norge, Danmark och Finland har alla en lagstiftning som i princip sätter stopp för etablering av större köpcentrum utanför tätorter. I Tyskland finns det men med luckor i lagen. Det är inte heltäckande. I Frankrike är det intressant. Där krävs särskilt tillstånd för kommersiell verksamhet även för en så liten yta som 300 kvadratmeter. En möjlighet för större livsmedelshallar att få tillstånd är att man lovar att etablera en mindre butik i ett bostadsområde. Det tycker jag är en sak som man borde pröva. Då ska de kunna tillhandahålla varor till samma pris i den lilla butiken som i den stora hallen. Det tycker jag att man kan testa. I Sverige växer detta utan att man försöker reglera det. Det tycker vi inte är så bra. Det sker just när en översyn av PBL ska påbörjas. Under den tiden vill vi absolut ha ett moratorium.

Nu börjar herr talman att humma. Jag inser att jag får sluta. Nu har jag nog sagt det som är värt att säga.

Anf. 163 LARS TYSKLIND (fp) replik:

Herr talman! Då får väl jag också bli kortfattad.

Helena Hillar Rosenqvist talar om en nationell strategi. Från Folkpartiets sida är vi inte helt säkra på att det är en lyckad väg att gå att skapa en nationell strategi kring externa etableringar. Riksdagens uppgift är att skapa förutsättningar och regelverk. Sedan får det avgöras lokalt. Det har sagts av flera här att vi har en stor tilltro till de lokala politikerna.

Jag var med på en konferens en gång där man från handelshåll sade att det inte fungerade med större livsmedelsaffärer i centrum som skulle ge lägre priser. Det är klart att det är många som inte har bil och kommunen har ett ansvar för att varuförsörjningen fungerar. Men många flerbarnsfamiljer och andra handlar ju på det sättet, och det är inga köpstarka grupper vi talar om.

Anf. 164 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Herr talman! Nej, och jag inser också att det finns människor som inte har bil men behov av billiga varor. Jag säger ju det. När jag blir gammal vill jag kunna ta mig till en butik som inte skinnar mig totalt. Jag vill ha rullatoravstånd till affären. Om jag blir handikappad vill jag inte bli onödigt beroende av andra. Som student hade jag absolut behov av att handla billigt. Det är inte fråga om det. Det är vi absolut eniga om. Men det är de externa etableringarna som gör att det blir så dyrt att handla inne i staden – eller i bostadsområden. Jag ska inte säga att det bara handlar om staden. En stad har sina speciella problem. Många städer klarar av detta rätt så bra genom att reglera och se till att man inte får externa köpcentrum. Det är för att man vill ha affärer och tillgång till dagligvaruhandel även där folk bor.

Anf. 165 LARS TYSKLIND (fp) replik:

Herr talman! Centrumhandel har nu funnits ganska länge. Prisnivåerna sjönk först när de större etableringarna kom till stånd. Centrumhan-

deln kan inte nischa in sig på samma sak. Den får ha andra utgångspunkter och konkurrera med andra medel än just priset.

Helena Hillar Rosenqvist säger också att man skulle ha ett veto från grannkommunernas sida. Det finns ju egentligen. Det är en moderatmotion, tror jag, som tar upp detta. En av de anledningar som länsstyrelsen har att upphäva en kommunal plan är att man har bristande kommunal samordning. Det vore en orimlig sits om man skulle kunna hålla på och sätta stopp för varandra i ett enda virrvarr framåt. Jag tror att ni ska tänka över den idén.

Anf. 166 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Herr talman! Det är en ganska bra idé. Vi är naturligtvis inte överens. Det är helt klart. Det lokala näringslivet utarmas. Det vet Lars Tysklind mycket väl. Det är stadskärnorna som berövas sitt utbud av småbutiker och specialaffärer. Det är ingen lycklig utveckling som detta har fått. Det behöver göras någonting. Under tiden ska vi ha ett moratorium.

Anf. 167 GUNNAR SANDBERG (s):

Herr talman! Kamrater i bostadsutskottet, åhörare och alla andra! I bostadsutskottets betänkande nr 4 behandlas regeringens proposition 2002/03:37 *Vissa överklaganden enligt plan- och bygglagen*. I betänkandet behandlas också motioner från den allmänna motionstiden 2002 om olika kommunala planfrågor. Inga motioner har väckts med anledning av regeringens proposition.

Jag yrkar redan nu att riksdagen antar propositionens lagförslag och avslår alla motioner.

Nu ska ni lyssna väldigt noga så vi slipper replikskiftena och kanske blir färdiga till kl. 18.

I propositionen föreslår regeringen att instansordningen för vissa överklaganden enligt plan- och bygglagen ändras. Det innebär att några av de bygglovsärenden som är av förvaltningskaraktär och i dag prövas av regeringen förs över till de allmänna förvaltningsdomstolarna. Förändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2003. Prövning av överklagade detaljplaner däremot avgörs också i fortsättningen av regeringen.

De ärenden som nu föreslås flyttas från regeringen avser bygglov eller förhandsbesked inom område som inte omfattas av detaljplan. De handlar också om överklaganden som gäller bland annat rivningslov och marklov samt anstånd med avgörande om lov. Detta sker i avvaktan på den vidare översyn av plan- och bygglagen som den parlamentariskt sammansatta PBL-kommittén ska göra.

PBL-kommitténs förslag ska främja en långsiktig och hållbar utveckling genom att samordna bestämmelserna i plan- och bygglagen, miljöbalken och andra aktuella lagar. Kommittén har också i uppdrag att behandla frågor om regional samverkan, översiktlig planering, detaljplaner, kvalitet och hållbarhet i byggande och förvaltning med flera frågor som har anknytning till detta.

Frågan om en ny instansordning har utretts vid flera tillfällen, och det råder en bred enighet i utskottet om behovet av att förenkla ärendehanteringen. I väntan på att PBL-kommittén ska presentera sitt förslag är detta ett steg i rätt riktning.

Jag ska kommentera några av de motioner från den allmänna motionstiden 2002 som behandlas i detta betänkande och som alla avstyrks.

Det gemensamma för många av motionerna är att de tar upp frågor som på ett eller annat sätt ingår i PBL-kommitténs uppdrag. Det gäller motioner om till exempel ökat inflytande i planfrågor, Agenda 21, grönområden, handelsändamål i detaljplan liksom den dubbelprovning som görs enligt PBL och miljöbalken vid industrietableringar.

Också behovet av att ägna stor uppmärksamhet åt översvämningsfrågor i planeringen hör hit. Regeringen överlämnade i höstas till PBL-kommittén en redovisning från Boverket av hur översvämningsfrågor hanteras i översiktsplaneringen samt ett delbetänkande från Miljöbalkskommittén i samma ärende. Många av de problem som aktualiserats i motionerna kan därför förväntas få sin lösning när resultatet av utredningsarbetet föreligger.

För tre år sedan stod vi med vatten till knäna i Jämtland. I dag får vi faktiskt köpa vatten. Jag har alldeles tomt på vatten i min brunn. Där får nog PBL-kommittén någonting att bita i.

En del av motionerna behandlar frågor som vid flera tillfällen tidigare har behandlats och avslagits av riksdagen. Exempel på detta är motioner om kommunala servicezoner och den statliga kontrollen av kommunala planer.

När det gäller motioner med krav om tysta miljöer ställer sig utskottet bakom motionärernas utgångspunkter. Utskottet har vid flera tillfällen diskuterat problem med buller, vilket har lett till ett uppdrag åt regeringen att se över frågan. Den kartläggning som Boverket gjort tillsammans med Socialstyrelsen och Naturvårdsverket pekar bland annat på brister i bygglovshanteringen. Det pågår ett omfattande arbete om buller på många olika nivåer, varför det inte behövs några ytterligare utredningar i frågan.

Till sist vill jag säga några ord om motioner som tar upp lokalisering av telefonmaster och kraftledningar. Utskottet har tidigare konstaterat att den snabba utbyggnaden av mobiltelefonnätet aktualiserar frågor om dess konsekvenser för hälsan och hur den påverkar natur- och kulturmiljön. Försiktighet och återhållsamhet bör enligt utskottets mening vara vägledande vid uppförande av master och andra anläggningar. Det är ett kommunalt ansvar att bostäder och lokaler inte byggs inom områden med hög elektromagnetisk strålning eller att master inte byggs nära bostadsområden, skolor och liknande. Utskottet har också konstaterat att man genom miljöbalkens försiktighetsprincip kan påverka nu aktuella verksamheter. Därmed finns det utrymme inom lagen för ingripanden från kommunens sida. Då också dessa frågor är föremål för flera utredningar och annan typ av beredning kommer motionärernas förslag att belysas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 168 LARS TYSKLIND (fp) replik:

Herr talman! Jag vill tacka Gunnar Sandberg för att han var väldigt klar i sin framtoning här. Det mesta begrep vi naturligtvis, men jag ska ändå ställa en fråga. Delar Gunnar Sandberg och socialdemokratin Folkpartiets uppfattning att bygglagstiftningen måste förenklas och att det ändå finns problem inom detta?

Anf. 169 GUNNAR SANDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vill inte yttra mig förrän jag läst PBL-kommitténs utredning. Det är ju kloka som sitter där, så jag hoppas att de kommer med bra svar.

Anf. 170 DAN KIHLESTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Jag ska också försöka att vara kort. Först vill jag ta upp PBL-kommittén. Sandberg räknade upp en rad stora områden som PBL-kommittén ska jobba med. Det skulle vara intressant att höra om han tror att den har för mycket eller för lite arbete.

Jag tog upp detta med grönområden i mitt inlägg. Vi kristdemokrater föreslår en ändring i PBL så att aktivitetsområden kan garanteras i alla bostadsområden. Som motiv för avslag anges att PBL-kommittén ska analysera och redovisa förslag till förändringar för att underlätta arbetet med att uppnå bland annat de miljö kvalitetsmål som Sandberg var inne på.

Jag undrar bara lite kort: Av vilka skäl kan inte Socialdemokraterna redan i dag säga att vi ska ha grönytor i alla bostadsområden?

Anf. 171 GUNNAR SANDBERG (s) replik:

Herr talman! I allt väsentligt ingår även dessa frågor på ett eller annat sätt i det uppdrag som PBL-kommittén har.

Det förtjänar även att nämnas att det av budgetpropositionen för 2003 framgår att länsstyrelsen i samråd med Boverket bistår kommunerna i arbetet med att utveckla program och strategier för frågor om miljöanpassade transporter, natur- och kulturvärden och miljöanpassad energiförsörjning som ska fungera som underlag och utgångspunkter för fysisk planering och samhällsbyggande senast 2010.

Idrott och rörelse har ju uppmärksammats i PBL.

Anf. 172 DAN KIHLESTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Jag tackar för det svaret. Det skulle dock vara lite intressant att höra om Sandberg tycker att det är viktigt med de här aktivitetsområdena och gröna ytorna i alla nya bostadsområden. Om det är så kan man fundera på om det är rimligt att ett gott förslag som det går att ställa sig bakom i lite större bredd i princip alltid måste förpassas till en utredning. Det här tycker jag inte verkar så väldigt krångligt. Det skulle väl gå att genomföra redan i dag.

Anf. 173 GUNNAR SANDBERG (s) replik:

Herr talman! Dan Kihleström! Jag är själv uppväxt där det nästan bara är grönt, men det är ju skog. Självklart tycker jag att det ska vara grönområden inom bostadsområden.

Anf. 174 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Herr talman! Gunnar Sandberg sade att vi skulle lyssna noga, och jag har lyssnat noga. Jag lyssnade noga för att om möjligt höra någonting om vad Socialdemokraterna ville göra för att förändra den prisnivå vi har i Sverige på mat. Nu ställer jag frågan: Vad vill Socialdemokraterna göra för att vi svenskar ska få billigare livsmedel?

Anf. 175 GUNNAR SANDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tycker också i den frågan att vi avvaktar och ser vad PBL-kommittén kommer fram till.

Anf. 176 MARGARETA PÅLSSON (m) replik:

Herr talman! Vi hör att Gunnar Sandberg har en väldig tro på vad PBL-kommittén kommer fram till. Men i propositionen kunde man ju ta några av de förslag som PBL-kommittén annars skulle ha kommit fram till. Därför undrar jag varför man inte skulle kunna ta något annat förslag, till exempel någon av våra motioner, som just hade lett till att vi hade fått billigare livsmedel.

Anf. 177 GUNNAR SANDBERG (s) replik:

Herr talman! PBL-kommittén ska ju analysera hur konkurrensaspekterna beaktas vid den fysiska planeringen samt pröva om och hur planeringen kan ge bättre förutsättningar för ökad konkurrens inom bland annat handel och byggsektor.

Anf. 178 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Naturligtvis kan jag svaret: Vi avvaktar PBL-kommittén. Men jag kan väl ändå ställa en fråga eller två.

I miljöpropositionen skriver man ganska tydligt att det är viktigt med samhällsplanering och att man ska se till att bilanvändandet minskas. Hur ser man då från Socialdemokraternas sida på de externa köpcentrumen? Stämmer de överens med miljöpropositionen? Vore det inte rimligt att just nu, i avvaktan på vad PBL-kommittén kommer fram till, se till att stoppa den utbyggnad som pågår i en rasande hastighet och som går rakt emot miljöpropositionen?

Den andra frågan gäller en reservation som vi inte har yrkat bifall till men som vi ändå naturligtvis står bakom. Det vi vill ha i den reservationen när det gäller masterna – utskottet skriver också att det är viktigt att man är försiktig, inte bygger för nära och så vidare – är egentligen en handledning till kommunerna: Vad är försiktighetsprincipen i detta? Kan det som i Trelleborg tolkas som att hela kommunen i princip måste stå utanför för att man ska klara försiktighetsprincipen? Vad vi vill är att staten lägger fram tydliga riktlinjer för de kommunala planerarna. Nu är det ett gissande om vad som är farligt och inte farligt. Vore det inte ganska bra om ni från er sida ställde er bakom den här reservationen och lyfte fram betydelsen av att staten faktiskt tar ett ansvar och hjälper kommunerna i deras planering?

Anf. 179 GUNNAR SANDBERG (s) replik:

Herr talman! Det är nog bra att det finns en del lågprisbutiker, Sten. Det ska självklart vara en blandning. Det kan ju bli positiva effekter, bland annat med ökat utbud och lägre priser. Det är bra för barnfamiljer att kunna handla där det är billigare samtidigt som de kan ta sig fram när det är stressigt hem för att skjutsa barn kors och tvärs till de idrottsaktiviteter de har. Då tycker jag att det är bra att kommunen har ansvaret för att se till att det byggs eller inte byggs.

Anf. 180 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det innebär att socialdemokraternas linje i den här frågan för att uttrycka det enkelt är att det är helt okej att bilanvändandet för dagligvaruhandel kommer att öka ännu kraftigare under de kommande åren.

Alla klimatpropositioner, Agenda 21, miljöpropositioner och annat är ganska oväsentliga egentligen, för det är betydligt viktigare att barnfamiljerna får en chans att använda bilen ytterligare lite, vilket jag inte alltid tror egentligen är vad barnfamiljerna vill ha. De vill ha låga priser, det är vi överens om, det vill jag också ha, men till bekostnad av vad? På bekostnad av att de här barnen som idrottar faktiskt utsätts för en växthuseffekt som gör att deras framtid inte är särskilt ljus? Om du frågar barnfamiljerna vill de nog hellre att barnen ska ha en ganska vettig framtid än att de ska få billig mat.

Anf. 181 GUNNAR SANDBERG (s) replik:

Herr talman! Regeringen har konstaterat i en proposition att konkurrensen i Sverige inom detaljhandeln, särskilt på dagligvaruhandelsområdet, är svag och att prisskillnaderna inom detaljhandeln är stora mellan olika regioner. Konkurrensverket har i sin rapport kunnat konstatera att dessa problem alltså kvarstår och pekar på olika kommuners tillämpning av PBL som en viktig förklaringsfaktor till de prisskillnader som finns.

Anf. 182 BARBRO FELTZING (mp):

Herr talman! Det är inte första gången som jag står här tillsammans med bostadsutskottet och debatterar elektromagnetisk strålning. Det har vi gjort förr. Jag väckte den första motionen om mobiltelefoner 1994.

Det viktigaste här är att man ska ha ett erkännande av att försiktighetsprincipen ska kunna implementeras vid mobilanvändning och vid uppsättande av basstationer.

Jag är glad över att man i viss mån ställer sig bakom förslaget om tysta miljöer som jag också motionerat om sedan 1994. Det tycker jag är roligt.

Däremot vill jag ta upp lågstrålande zoner och försiktighetsprincipen. Man avstyrker i betänkandet alla motioner, men då har man alltså inte tittat närmare på vad som händer vid den uppsättning av master som vi gör.

Vi har antagit ett visst gränsvärde i Sverige. I betänkandet talar man om SAR-värden för mobiltelefoner. Men jag vill gå in på de gränsvärden som gäller för basstationer. Det är det uppsättningen av master gäller. I Sverige har vi ett gränsvärde på 4 500 milliwatt per kvadratmeter. Man har gått på ICNIRP:s värden, Internationella strålskyddskommissionen för icke-joniserande strålning. När de nya masterna kommer upp, det gäller inte de gamla, och man ska implementera den nya tekniken 3 G kommer man upp till frekvenser på 2 000 megahertz. Här har ingen forskning pågått. Det har inte funnits någon forskning, därför vill vi att forskarna ska titta mer på detta. Här har man alltså antagit ett gränsvärde på 10 000 milliwatt per kvadratmeter.

Alla länder i Europa har inte gått på ICNIRP:s värden. I Italien har man 100 milliwatt per kvadratmeter. Ryssland gör likadant. Belgien har 24 milliwatt per kvadratmeter. I Salzburg har man gått allra längst. Där har man bara 1 milliwatt per kvadratmeter. Där kan man alltså när man ger tillstånd för sådana här byggmaster gå på den elektromagnetiska strålningen. Det kan man ju inte göra här i Sverige därför att vi har ett så väldigt högt gränsvärde.

I flera länder, bland annat i Luxemburg, försöker man implementera försiktighetsprincipen. Det var en konferens i förra veckan. Man accepterar den forskning som finns om elektromagnetisk strålning och olika biologiska effekter. De andra måtten är satta på grund av termiska effekter. Man tar alltså en mobiltelefon till örat och känner hur mycket den värmer upp. Men man ska också titta närmare på de biologiska effekterna. Där har bedrivits väldigt mycket forskning som kanske går ned på en tiotusendel av den elektromagnetiska strålning som kommer från en mast. Bland annat har Salford, Brun och Persson i Lund forskat om detta för länge sedan. Man såg att blod-hjärn-barriären öppnades och kunde släppa in stora proteiner som man i förlängningen kan se kanske kan påverka Alzheimer och sådana sjukdomar. För ett par veckor sedan kom ny forskning som visade att även nervcellerna dör. Det är alltså en tiotusendel av det som vi har talat om.

Det är viktigt att man tar människors oro på allvar och ser till att tekniken ska vara till för människan och inte tvärtom. I Tyskland har 400 läkare skrivit på ett uppror, det så kallade Freiburgerupproret. Man sätter där ohälsan i samband med intensiv användning av mobiltelefoner. Man talar om mer insjuknande på grund av installation av mobilsändare i patienternas närmiljö. Där vill man alltså ha en radikal sänkning av gränsvärden, sändareffekt och strålningsexponering till en biologiskt försvarbar nivå.

När vi nu ger bygglov för så kallade master där man sätter upp sändare går man bara på PBL när det gäller natur- och kulturmiljöer. Man tittar inte på eventuell strålning som kan orsaka risker för hälsan. Där skulle man titta på det som står i miljöbalken om försiktighetsprincipen. Det gör man inte.

Jag vill bara prata lite grann om att man bör titta på detta. Vi har också skrivit en motion om stadsmiljön i Göteborg där man har gjort en väldigt stor mätning av hur hög strålning det är. Bland annat hittade Chalmers att av bakgrundsstrålningen utgörs 64 % av elektromagnetisk strålning från basstationer för mobilsändare medan endast 34 % kom från telemaster.

Jag vill att försiktighetsprincipen ska gälla, därför vill jag också yrka bifall till reservation nr 14 i betänkandet, om lokalisering av mobilmaster. Vi kan kanske titta närmare på hur man har gjort i London där man går ut med uppmaningen: Sätt inte upp mobilmaster i närheten av skolor och daghem! Vi kan också titta på hur andra länder gör.

Anf. 183 RIGMOR STENMARK (c):

Herr talman! Jag beklagar att ledamöterna från Moderata samlingspartiet har gått ut ur lokalen, för jag vill ta upp deras reservation om kommunala servicezoner under punkt 7. Den motion som är underlag för den här reservationen är en av de motioner som jag reagerar skarpt nega-

tivt på, att ena gången tala om att man värnar glesbygden för att andra gången komma och säga att man ska ha kommunala servicezoner. Det vill säga att i centrala delar av kommunen ska all service ges och längre och längre ut ska det vara knappare med servicen. Det är någonting som vi i Centerpartiet absolut inte kan ställa upp på, herr talman. Från Centerpartiets sida vill vi mycket starkt framhålla att den motionen borde Moderaterna lägga i papperskorgen. Där hör den hemma.

Grundservice i alla delar av vårt land är ett måste, såväl i staden som på landet. Det är statens ansvar att se till att man också har det.

Jag skulle ha velat fråga Moderaterna hur de har tänkt sig att det ska bli för de människor som redan bor i glesbygden. Jag vet att många äldre kan bo kvar tack vare den service de får av hemtjänsten. Hur ska man göra med den unga familjen som tar över sin generationsgård efter sina föräldrar? Ska de flytta när de inte kan få service i form av till exempel skolskjutsar? Ska bokbussen inte gå till det äldre paret som bor där?

Jag vet att tiden går snabbt. Jag ska inte förlänga debatten. Men jag vill mycket kraftigt reagera och säga till Moderaterna: Släng denna motion i papperskorgen! Vi vill inte ha den. Jag är glad att ingen annan heller från något annat parti har yrkat bifall till reservationen. Här står centraliseringspartiet Moderaterna mycket ensamt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 mars.)

17 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Propositioner

2002/03:45 Lagrådets arbetsformer

2002/03:54 Tillsyn och sanktioner på miljörettens område

2002/03:55 Vissa ändrade regler för körkort och alkoholås, m.m.

2002/03:56 Redovisning av könsfördelningen i företagsledning

2002/03:76 EG:s bevisupptagningsförordning

2002/03:88 Åtagande att tillämpa avtal om rättslig ställning för Västeuropeiska unionen, dess nationella representanter och internationella tjänstemän

2002/03:95 Vakansstatistik

18 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 11 mars

2002/03:229 av *Anna Grönlund* (fp) till statsrådet Ulrica Messing
Rikstrafiken

2002/03:230 av *Gunnar Nordmark* (fp) till utrikesminister Anna Lindh
Visumrutiner för svenska medborgare med utländskt ursprung

2002/03:231 av *Torsten Lindström* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros
Arbetsbelastningen för högskolans lärare
2002/03:232 av *Rigmor Stenmark* (c) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Bygg- och bostadsmarknaden

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 18 mars.

19 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 12 mars

2002/03:656 av *Luciano Astudillo* (s) till utrikesminister Anna Lindh
Irak
2002/03:657 av *Carl-Axel Johansson* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Kreditupplysning
2002/03:658 av *Carl-Axel Johansson* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Straffutmätning vid narkotikabrott
2002/03:659 av *Johan Pehrson* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Husrannsakan i vissa fall

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 18 mars.

20 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 12 mars

2002/03:590 av *Helena Bargholtz* (fp) till statsrådet Mona Sahlin
Au pair-ungdomar i Sverige
2002/03:601 av *Cecilia Widegren* (m) till vice statsminister Margareta Winberg
Regeringens jämställdhetspolitik
2002/03:602 av *Marita Aronson* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros
Skydd av personuppgifter inom klinisk forskning

2002/03:603 av *Henrik S Järrel* (m) till utbildningsminister Thomas Östros
Anslag till medicinsk forskning

2002/03:604 av *Cecilia Widegren* (m) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Sveriges vildhästar – ett unikt kulturarv

2002/03:605 av *Bengt-Anders Johansson* (m) till miljöminister Lena Sommestad
Tillåtlighetsprövning

2002/03:606 av *Henrik S Järrel* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Processrättsliga principer

2002/03:609 av *Henrik S Järrel* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Investeringskapital

2002/03:613 av *Berit Jóhannesson* (v) till vice statsminister Margareta Winberg
Arbetsgruppssammansättning

2002/03:616 av *Berit Jóhannesson* (v) till försvarsminister Leni Björklund
Genuskunskap

2002/03:617 av *Berit Jóhannesson* (v) till försvarsminister Leni Björklund
Implementering av FN-resolutionen 1325

2002/03:621 av *Torsten Lindström* (kd) till finansminister Bosse Ringholm
Skattemässiga nackdelar för miljöinvesteringar

2002/03:622 av *Rolf Gunnarsson* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Omarronderingar och skattesatserna

2002/03:624 av *Sven Gunnar Persson* (kd) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Salmonellakontrollen

2002/03:625 av *Henrik Westman* (m) till kulturminister Marita Ulvskog
Bevarande av kulturminnesvärda befästningar

2002/03:626 av *Bo Bernhardsson* (s) till näringsminister Leif Pagrotsky
EU och GATS

2002/03:627 av *Maria Larsson* (kd) till statsrådet Hans Karlsson
Rätt till deltid för äldre arbetstagare

2002/03:632 av *Allan Widman* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Tillämpningen av terroristlagstiftningen

2002/03:633 av *Anita Sidén* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Barn som brottsoffer

2002/03:634 av *Torsten Lindström* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros
Forskningsberedningens sammansättning

2002/03:635 av *Anita Sidén* (m) till statsrådet Berit Andnor
Utbetalning av pensioner

2002/03:636 av *Kerstin Engle* (s) till socialminister Lars Engqvist
Alternativ medicin

2002/03:639 av *Catharina Elmsäter-Svärd* (m) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Veterinärkapacitet

2002/03:640 av *Hans Hoff* (s) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist

Konsumentskydd vid Internetanvändning

2002/03:643 av *Rosita Runegrund* (kd) till försvarsminister Leni Björklund

Implementering av FN-resolutionen 1325

2002/03:646 av *Tuve Skånberg* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Abortrådgivning

Prot. 2002/03:70
12 mars

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 18 mars.

21 § Kammaren åtskildes kl. 18.00.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början till och med 11 § anf. 35 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med 12 § anf. 82 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med 14 § anf. 127 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med 16 § anf. 148 (delvis) och

av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Förslag om antalet ledamöter i Riksrevisionens styrelse	1
2 § Val av ledamöter i Riksrevisionens styrelse	1
3 § Val av ordförande och vice ordförande i Riksrevisionens styrelse	2
4 § Val av suppleanter i Riksrevisionens styrelse	2
5 § Utökning av antalet suppleanter i vissa utskott och EU-nämnd	2
6 § Val av extra suppleanter i vissa utskott och EU-nämnd	3
7 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 6 mars	4
KrU4 Idrottsfrågor	4
KrU5 Ungdomsfrågor	6
MJU9 Jakt och viltvård	7
BoU5 Byggfrågor	9
8 § Justering av protokoll	11
9 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen	12
10 § Hänvisning av ärenden till utskott	12
11 § Folkomröstning om införande av euron	12
Finansutskottets betänkande 2002/03:FiU24	12
Anf. 1 SVEN-ERIK ÖSTERBERG (s)	12
Anf. 2 SIV HOLMA (v)	13
Anf. 3 MIKAEL JOHANSSON (mp)	15
Anf. 4 SIV HOLMA (v) replik	17
Anf. 5 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik	17
Anf. 6 SIV HOLMA (v) replik	17
Anf. 7 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik	17
Anf. 8 TOMMY WAIDELICH (s)	17
Anf. 9 SIV HOLMA (v) replik	19
Anf. 10 TOMMY WAIDELICH (s) replik	19
Anf. 11 SIV HOLMA (v) replik	20
Anf. 12 TOMMY WAIDELICH (s) replik	20
Anf. 13 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik	21
Anf. 14 TOMMY WAIDELICH (s) replik	21
Anf. 15 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik	21
Anf. 16 TOMMY WAIDELICH (s) replik	22
Anf. 17 FREDRIK REINFELDT (m)	22
Anf. 18 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik	23
Anf. 19 FREDRIK REINFELDT (m) replik	23
Anf. 20 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik	24
Anf. 21 FREDRIK REINFELDT (m) replik	24
Anf. 22 SIV HOLMA (v) replik	25
Anf. 23 FREDRIK REINFELDT (m) replik	25
Anf. 24 SIV HOLMA (v) replik	26
Anf. 25 FREDRIK REINFELDT (m) replik	26
Anf. 26 CHRISTER NYLANDER (fp)	26

Anf. 27 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik	28
Anf. 28 CHRISTER NYLANDER (fp) replik.....	29
Anf. 29 MIKAEL JOHANSSON (mp) replik	29
Anf. 30 CHRISTER NYLANDER (fp) replik.....	30
Anf. 31 SIV HOLMA (v) replik	31
Anf. 32 CHRISTER NYLANDER (fp) replik.....	31
Anf. 33 SIV HOLMA (v) replik	32
Anf. 34 CHRISTER NYLANDER (fp) replik.....	32
Anf. 35 MATS ODELL (kd)	33
Anf. 36 LENA EK (c)	34
Anf. 37 MATS ODELL (kd) replik.....	35
Anf. 38 LENA EK (c) replik	36
Anf. 39 CARL B HAMILTON (fp)	36
Anf. 40 LENA EK (c) replik	38
Anf. 41 CARL B HAMILTON (fp) replik	39
Anf. 42 LENA EK (c) replik	39
Anf. 43 CARL B HAMILTON (fp) replik	40
Anf. 44 SIV HOLMA (v) replik.....	40
Anf. 45 CARL B HAMILTON (fp) replik	41
Anf. 46 BJÖRN VON DER ESCH (kd).....	41
Anf. 47 CARL B HAMILTON (fp)	43
Anf. 48 BJÖRN VON DER ESCH (kd) replik.....	43
Anf. 49 CARL B HAMILTON (fp) replik	43
Anf. 50 BJÖRN VON DER ESCH (kd) replik.....	43
Anf. 51 TOMMY WAIDELICH (s).....	43
Anf. 52 BJÖRN VON DER ESCH (kd).....	44
Anf. 53 TOMMY WAIDELICH (s).....	44
Anf. 54 BJÖRN VON DER ESCH (kd).....	44
(Beslut fattades under 15 §.).....	44
12 § Människohandel och prostitution.....	45
Justitieutskottets betänkande 2002/03:JuU5	45
Anf. 55 HILLEVI ENGSTRÖM (m).....	45
Anf. 56 KARIN GRANBOM (fp).....	46
Anf. 57 LEIF BJÖRNLOD (mp).....	48
Anf. 58 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	49
Anf. 59 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik.....	49
Anf. 60 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s).....	50
Anf. 61 KARIN GRANBOM (fp) replik.....	51
Anf. 62 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik.....	51
Anf. 63 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	52
Anf. 64 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik.....	52
Anf. 65 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	53
Anf. 66 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik.....	53
Anf. 67 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik.....	54
Anf. 68 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik.....	54
Anf. 69 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik.....	54
Anf. 70 ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik.....	54
Anf. 71 RAGNWI MARCELIND (kd)	55
Anf. 72 JOHAN LINANDER (c).....	56

Anf. 73	ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik	58
Anf. 74	JOHAN LINANDER (c) replik.....	58
Anf. 75	ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik	59
Anf. 76	JOHAN LINANDER (c) replik.....	59
Anf. 77	HELENA BARGHOLTZ (fp).....	59
Anf. 78	ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik	60
Anf. 79	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	61
Anf. 80	ELISEBEHT MARKSTRÖM (s) replik	61
Anf. 81	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	62
Anf. 82	ALICE ÅSTRÖM (v).....	62
Anf. 83	RAGNWI MARCELIND (kd) replik.....	63
Anf. 84	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	63
Anf. 85	RAGNWI MARCELIND (kd) replik.....	64
Anf. 86	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	64
Anf. 87	HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	64
Anf. 88	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	65
Anf. 89	HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	65
Anf. 90	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	66
Anf. 91	JOHAN PEHRSON (fp)	66
Anf. 92	ALICE ÅSTRÖM (v).....	67
Anf. 93	JOHAN PEHRSON (fp) replik	67
Anf. 94	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	68
Anf. 95	JOHAN PEHRSON (fp) replik	68
Anf. 96	ELISEBEHT MARKSTRÖM (s).....	68
Anf. 97	JOHAN PEHRSON (fp)	69
Anf. 98	ELISEBEHT MARKSTRÖM (s).....	69
Anf. 99	JOHAN PEHRSON (fp)	70
	(Beslut fattades under 15 §.)	70
13 §	Kriminalvårdsfrågor	70
	Justitiekammarens betänkande 2002/03:JuU6.....	70
Anf. 100	JEPPE JOHNSSON (m).....	70
Anf. 101	KARIN GRANBOM (fp).....	73
Anf. 102	RAGNWI MARCELIND (kd).....	75
Anf. 103	ALICE ÅSTRÖM (v).....	76
Anf. 104	RAGNWI MARCELIND (kd) replik.....	78
Anf. 105	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	79
Anf. 106	RAGNWI MARCELIND (kd) replik.....	79
Anf. 107	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	80
Anf. 108	JOHAN LINANDER (c).....	80
Anf. 109	YILMAZ KERIMO (s)	82
Anf. 110	JEPPE JOHNSSON (m) replik	84
Anf. 111	YILMAZ KERIMO (s) replik	85
Anf. 112	JEPPE JOHNSSON (m) replik	85
Anf. 113	YILMAZ KERIMO (s) replik	85
Anf. 114	JOHAN LINANDER (c) replik.....	86
Anf. 115	YILMAZ KERIMO (s) replik.....	86
Anf. 116	JOHAN LINANDER (c) replik.....	86
Anf. 117	YILMAZ KERIMO (s) replik	87
Anf. 118	RAGNWI MARCELIND (kd) replik.....	87

Anf. 119 YILMAZ KERIMO (s) replik	87
Anf. 120 RAGNWI MARCELIND (kd) replik	88
Anf. 121 YILMAZ KERIMO (s) replik	88
Anf. 122 KARIN GRANBOM (fp) replik	89
Anf. 123 YILMAZ KERIMO (s) replik	89
Anf. 124 KARIN GRANBOM (fp) replik	89
Anf. 125 YILMAZ KERIMO (s) replik	89
Anf. 126 LEIF BJÖRNLOD (mp)	89
(Beslut fattades under 15 §.)	91
14 § Processrättsliga frågor	91
Justitieutskottets betänkande 2002/03:JuU7	91
Anf. 127 JOHAN PEHRSON (fp)	91
Anf. 128 BEATRICE ASK (m)	93
Anf. 129 PETER ALTHIN (kd)	95
Anf. 130 ALICE ÅSTRÖM (v)	97
Anf. 131 JOHAN PEHRSON (fp) replik	99
Anf. 132 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	99
Anf. 133 JOHAN PEHRSON (fp) replik	100
Anf. 134 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	100
Anf. 135 JOHAN LINANDER (c)	101
Anf. 136 GÖRAN NORLANDER (s)	102
Anf. 137 JOHAN PEHRSON (fp)	104
Anf. 138 GÖRAN NORLANDER (s) replik	104
Anf. 139 BEATRICE ASK (m)	105
Anf. 140 GÖRAN NORLANDER (s) replik	105
Anf. 141 BEATRICE ASK (m) replik	105
Anf. 142 GÖRAN NORLANDER (s) replik	106
Anf. 143 PETER ALTHIN (kd)	106
Anf. 144 GÖRAN NORLANDER (s)	106
(Beslut fattades under 15 §.)	106
Ajournering	106
Återupptagna förhandlingar	106
15 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	107
FiU24 Folkomröstning om införande av euron	107
JuU5 Människohandel	107
JuU6 Kriminalvårdsfrågor	108
JuU7 Processrättsliga frågor	110
Ajournering	112
Återupptagna förhandlingar	112
16 § Planfrågor m.m.	112
Bostadsutskottets betänkande 2002/03:BoU4	112
Anf. 145 MARGARETA PÅLSSON (m)	112
Anf. 146 LARS TYSKLIND (fp)	113
Anf. 147 DAN KIHLLSTRÖM (kd)	115
Anf. 148 STEN LUNDSTRÖM (v)	116
Anf. 149 MARGARETA PÅLSSON (m) replik	118
Anf. 150 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	118
Anf. 151 MARGARETA PÅLSSON (m) replik	119

Anf. 152	STEN LUNDSTRÖM (v) replik.....	119
Anf. 153	LARS TYSKLIND (fp) replik	119
Anf. 154	STEN LUNDSTRÖM (v) replik.....	120
Anf. 155	LARS TYSKLIND (fp) replik	120
Anf. 156	STEN LUNDSTRÖM (v) replik.....	120
Anf. 157	JÖRGEN JOHANSSON (c).....	121
Anf. 158	STEN LUNDSTRÖM (v) replik	122
Anf. 159	JÖRGEN JOHANSSON (c) replik	123
Anf. 160	STEN LUNDSTRÖM (v) replik	123
Anf. 161	JÖRGEN JOHANSSON (c) replik	123
Anf. 162	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp).....	123
Anf. 163	LARS TYSKLIND (fp) replik	125
Anf. 164	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	125
Anf. 165	LARS TYSKLIND (fp) replik	125
Anf. 166	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	126
Anf. 167	GUNNAR SANDBERG (s).....	126
Anf. 168	LARS TYSKLIND (fp) replik	127
Anf. 169	GUNNAR SANDBERG (s) replik.....	128
Anf. 170	DAN KIHLESTRÖM (kd) replik.....	128
Anf. 171	GUNNAR SANDBERG (s) replik.....	128
Anf. 172	DAN KIHLESTRÖM (kd) replik.....	128
Anf. 173	GUNNAR SANDBERG (s) replik.....	128
Anf. 174	MARGARETA PÅLSSON (m) replik.....	128
Anf. 175	GUNNAR SANDBERG (s) replik.....	129
Anf. 176	MARGARETA PÅLSSON (m) replik.....	129
Anf. 177	GUNNAR SANDBERG (s) replik.....	129
Anf. 178	STEN LUNDSTRÖM (v) replik.....	129
Anf. 179	GUNNAR SANDBERG (s) replik.....	129
Anf. 180	STEN LUNDSTRÖM (v) replik.....	130
Anf. 181	GUNNAR SANDBERG (s) replik.....	130
Anf. 182	BARBRO FELTZING (mp)	130
Anf. 183	RIGMOR STENMARK (c)	131
	(Beslut skulle fattas den 19 mars.)	132
17 §	Bordläggning.....	132
18 §	Anmälan om interpellationer	132
19 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	133
20 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	133
21 §	Kammaren åtskildes kl. 18.00.	135

Elanders Gotab, Stockholm 2003